

ИЗ ПЕРА АДВОКАТА

*ЗБИРКА ЧЛАНАКА СА БЛОГА
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ*

*БЕОГРАД
ММХVI*

Уместо предговора

Пише: адвокат Александар Н. Ђорђевић, уредник Блога

Годину дана Блога

Поштоване колегинице и колеге,

Са великим задовољством објављујемо ову електронску збирку чланака поводом годишњице рада блага Адвокатске коморе Србије.

Наш блог је за релативно кратко време заинтересовао велики број аутора и читалаца. Поред аутора из редова адвокатуре за наш блог писали су професори права, судије, студенти права и дипломирани правници. Могу слободно рећи да је наш блог постао место редовних окупљања струке и науке у потрази за новим интересантним темама о којима се у јавности недовољно говори.

Отворили смо разне теме. Писали смо о положају адвокатуре у друштву, односу адвокатуре и судства, кривичном и грађанском праву, родној равноправности, дискриминацији, правима жртава насиља и др.

Велики број посетилаца блага указује на то да је јавност веома заинтересована за оно што адвокатура има да каже. Академским приступом, а пре свега нашим уједињеним знањем доприносимо порсату угледа наше професије.

Због тога вас позивам да ову одличну праксу наставимо и у годинама које предстоје. Пишимо, јер у речима је наша највећа снага!

УВОДНА РЕЧ

Бејах пре неки дан помало затечен, а у исти мах и почаствован позивом мог уваженог колеге и некадашњег студента г. Александра Н. Ђорђевића, адвоката из Београда, да напишем текст за нови блог који ће се налазити на сајту Адвокатске коморе Србије. Господин Ђорђевић ми је у својству уредника објаснио да је блог замислио као место на којем би свеколика правничка струка имала прилику да расправља о питањима практичног, теоријског, конкретног или начелног карактера, а мој би прилог дебату требало да покрене. Први утисак ми је био да сам добио релативно лак задатак, јер је област којом се бавим налик градилишту на којем се већ скоро две деценије одвијају интензивни радови. Иако се њихов завршетак још не назире, чинило ми се да из постојећег казненог права није тешко издвојити једно, два или чак неколико питања процесног или материјалног карактера о којима би се дало расправљати.

Понешто би се дало написати о оправданости увођења казне доживотног затвора, преклапању прекршајних и кривичних инкриминација и (не)могућности вођења поступка због пресуђене ствари, потреби постојања привредних преступа као посебне врсте казnenих дела у нашем правном систему или законским одредбама о одговорности правних лица за кривична дела које су практично не примењују. А тек о важећим законским прописима о кривичном поступку којима се приговара да „удаљују“ материјалну истину из суднице, доводе у питање једнакост оружја привилеговањем јавног тужиоца на штету окривљеног или продубљују проблем неразумног трајања поступка. Дискусију сам могао да отворим и изношењем става о захтеву за независношћу јавног тужилаштва којом би била оснажена постојећа самосталност ове институције или освртом на дилему о једном или више апелационих судова у циљу уједначене примене права.

У протеклом периоду ми је пажњу привукла и расправа (вођена поводом једне судске одлуке о рехабилитацији) о могућности примене права на

правично суђење у кривичним поступцима који су вођени након Другог светског рата. Ова тема ми се учинила погодном због улоге браниоца и (не)могућности да у току кривичног поступка контактира с окривљеним, а нарочито због чињенице да је због обављања своје професионалне дужности проглашен за државног непријатеља и за то „примерено“ осуђен. Под утицајем наше свакодневице ломио сам се да кажем коју о значају полиграфа за трајање (да не кажем, изостанак) кривичног поступка, медијизацији појединих кривичних случајева, повишеном прагу толеранције коју јавне личности треба да покажу у односу на медијско извештавање, делотворности захтева за заштиту законитости као услову за изјављивање уставне жалбе ... И нашло би се ту још поприлично ствари за навођење.

С обзиром да су теме које помињем у највећој мери везане за област кривичног односно казног права, а замисао уредника блога г. Ђорђевића је да колегама правницима пружи прилику за расправљање и о питањима из области грађанског, управног или привредног права, закључио сам да је неумесно да се у уводном тексту бавим одређеним питањем, већ је боље да у простор који је преда мном само суздржано закорачим односно да на путу који је пред нама оставим запис уопштеног карактера остављајући тако могућност колегиницама и колегама које долазе наком мене да бирају правце којима ће се кретати.

Ипак, не могу а да се не запитам да ли нам изобиље правних питања, противречности, неодумица и спорова које водимо у вези с темама које се односе на нашу струку не говори можда да право код нас још увек није пустило корен на начин на који се то збило у земљама које с разлогом називамо правним државама. Владавина права јесте идеал који нам измиче као сенка Петру Пану, али док је другима она на дохват руке и умакне им у последњи час, нас одликује недостатак одговарајућег институционалног супстрата у оквиру којег би сенке могле да настану односно право да заживи.

Не желим да прихватим идеју да је то ствар овог поднебља, да такви какви смо једноставно нисмо у стању да схватимо важност права, већ се понашамо

стихијски као река која, као што Андрић рече, не да мосту на себе. Посао који нам предстоји још увек је у великом мери сизифоски, па би му ваљало приступити на начин како је то наш велики писац својевремено написао у једној посвети. Наиме, с обзиром да су све Дрине на овом свету криве јасно је да никада нећемо успети да их исправимо, али то не значи да смемо престати да то чинимо.

Блог који почиње данас да живи доживљам управо као један такав покушај. И то више него подобан.

Аутор: др Горан П. Илић

Редовни професор Правног факултета у Београду

Заменик председника Уставног суда Републике Србије

КЉУЧНИ НЕДОСТАЦИ ЗАКОНИКА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Кључни недостаци ЗКП-а:

- 1) проблематична тајност и неодређено трајање истраге,
- 2) изостанак делотворног процесног механизма за благовремено издвајање незаконитих доказа,
- 3) обавеза одбране да доказује невиност пре него што сагледа резултате тужилачког доказивања,
- 4) преширока могућност коришћења доказа прикупљених у тужилачкој истрази - без преиспитивања,

5) изостанак јасних правила доказивања, детаљних правила испитивања и права приговора на питање.

Наредба о спровођењу истраге се не доставља окривљеном одмах тако да први део кривичног поступка од доношења наредбе до њеног достављања окривљеном - у потпуној тајности може трајати неодређено дуго, а не познаје никаква права одбране. Окривљени који не зна да се против њега спроводи истрага не може остварити право на разгледање списа и право на предлагање доказа. Оваквом одредбом крши се право на приступ суду и право на разуман рок. ЗКП треба да прописује доставу наредбе без одлагања и делотворан механизам судске заштите од незаконитог - арбитрерног кривичног гоњења.

Када одбрана предложи да се издвоји неки доказ, јер је незаконит - ЗКП допушта само жалбу тужиоца против решења којим се усваја предлог, али не и жалбу браниоца против решења којим се тај предлог одбија. Због тога у поступцима фигурира много доказа о чијој законитости није дефинитивно одлучено а ови докази се користе приликом извођења других доказа. ЗКП прописује да се судске одлуке не могу заснивати на доказима који су проистекли из незаконитих, али коришћење незаконитог доказа више није апсолутно битна повреда поступка, тако да је принцип плода отровног дрвета начелно прокламован, али суштински девалвиран кроз остале законске одредбе. ЗКП треба да прописује делотворан процесни механизам за благовремено раздвајање законитих и незаконитих доказа како би се онемогућила контаминација доказа током поступка.

Обавеза браниоца да пре завршетка истраге омогући тужиоцу разматрање списа одбране и обавеза браниоца да предложи све доказе још на припремном рочишту у супротности је са претпоставком невиности и правилом да је тужилац тај који је дужан да доказује кривицу, а не одбрана невиност. На овај начин окривљени је практично присиљен изнети доказе и разоткрити концепцију одбране већ на самом почетку поступка. Право на одбрану ћутањем, право окривљеног да сам себе није дужан инкриминисати

као и право да се окривљени брани на начин и у тренутку за који сматра да је за њега најповољнији представља срж права на правично суђење. Браниоцу се мора оставити могућност да слободно одлучи које ће доказе супротставити доказима тужилаштва, али тек када сагледа резултате извођења доказа тужилаштва на главном претресу.

Искази сведока прикупљени у тужилачкој истрази постају докази аутоматски – тако што се достављају суду уз оптужницу, а искази саокривљених из других поступака читају се без могућности њиховог саслушања. Ова решења представљају превелика одступања од начела непосредности и контрадикторности кривичног поступка. Тужилац треба да предлаже и уводи доказе на главни претрес, а окривљени има право да преиспита доказе оптужбе, које пракса Европског суда за људска права препознаје као суштинско право одбране. Неопходно је прецизно и крајње рестриктивно прописати услове под којима доказ прикупљен у тужилачкој истрази може бити узет у основу судске одлуке - без преиспитивања на главном претресу.

Закон не прописује јасна правила доказивања, детаљна правила испитивања и право приговора на питање. Недоречености у ЗКП-у остављају простор за различита тумачења која резултирају неједнакошћу тужилачке и судске праксе. Посебно је неједнака пракса када је реч о доказној иницијативи суда код прикупљања доказа на главном претресу која доводи у питање остварење права на правично суђење. Суд не сме помагати јавном тужиоцу у доказивању оптужбе јер би то значило да оптужбу у фази истраге доказује јавни тужилац, а у фази главног претреса јавни тужилац уз помоћ суда који отклања последице тужилачких пропуста у потрази за „материјалном истином“. Међутим, решење према којем суд може интервенисати у доказни поступак само у корист окривљеног, али не и у корист јавног тужиоца било би у функцији остварења права на правично суђење које представља индивидуално право окривљеног – грађанина, а не право јавног тужиоца као државног органа.

Аутор: адвокат Југослав Тинтор

РАЗВОД БРАКА И ПИТАЊЕ ПОВЕРАВАЊА МАЛОЛЕТНОГ ДЕТЕТА

Када се адвокат сусретне са разводом брака, његова дужност према Конвенцији о правима детета, као и према Породичном закону Републике Србије из 2005. године, јесте да посаветује клијента да интерес малолетне деце треба да буде у првом плану. Овој теми ће бити посвећен овај текст.

Регулатива садржана у Породичном закону прописује обавезу суда да у оквиру одлуке о разводу, обавезно реши и питање поверавања малолетне деце, као и питање издржавања те начина одржавања личних односа између детета и родитеља са којим дете не живи.

У пракси је врло чест случај да супружници који су намерни да се разведу, питање деобе заједничке имовине стављају у први план, не разумевајући при томе да је то сасвим посебно питање које према организацији српског правосуђа чак ни не решава породични суд. Од овога постоји само један изузетак, односно породично веће основног суда ће извршити и деобу заједничке имовине, али само ако се ради о разводу брака који се спроводи по заједничком предлогу супружника и уколико је закључен писмени споразум о деоби заједничке имовине.

Елем, након што адвокат клијентима објасни да је питање имовине одвојено, враћамо се на терен развода и у оквиру истог, одлуке суда о питањима везаним за малолетну децу. Када је један од родитеља незаинтересован да деца буду поверена њему на даљу бригу, негу, чување и васпитавање или сматра да је други родитељ за то погоднији, тада и за адвоката и за суд задатак је прилично лак.

Међутим, неретко се у пракси изражава став оба родитеља да дете треба да буде поверено управо њему, у ком случају је задатак битно тежи. Питање издржавања детета и начина виђања са другим родитељем се у оваквим случајевима преплићу и партнерски конфликт се често преноси на став родитеља према деци.

Из свих наведених разлога потребно је пре свега стручно знање о законској регулативи која прописује да суд у овим ситуацијама користи помоћ органа старатељства, а ради прибављања стручног мишљења о родитељској подобности. Такође, потребно је да адвокат са максималним знањем из ове области едукује клијента о најбољем интересу малолетног детета и то да дете пре стекне рутину у новом начину живота, као и да су родитељи позвани да задовоље дечије потребе, а не да децу користе као инструмент решавања партнерског конфликта.

Занимљиво је напоменути да законодавац још 2005. године у Србији препознао потребу за доношењем напредније и свеобухватније регулативе у овој области, али да ни након 10 година примене Породичног закона РС, друштво није успело да исти закон примени на задовољавајући начин. Сведоци смо пораста насиља у породици које се између осталог догађа и зато што институције не предузимају радње из својих законских овлашћења у законским роковима те је породица све изложенија разним облицима насиља које се у оквиру исте догађа.

Када је у питању поверавање малолетне деце у оквиру одлуке о разводу брака, суд ће најчешће поступити према предлогу који је садржан у извештају стручног тима органа старатељства. Ова инерција наравно није увек најбоље решење. Међутим, родитељима стоје на располагању и друге институције које у својим тимовима имају експерте чије се мишљење може додатно затражити како би се одлука о поверавању малолетног детета донела тако да иста буде у најбољем интересу деце.

Из свега наведеног је јасно да се ради о поступку, односно ситуацији којој је потребно приступити крајње озбиљно. Улога адвокатуре у овој врсти поступака је изузетно значајна. Стога је врло битно да адвокат влада овом материјом у сваком њеном сегменту, како би могао да заштити интерес свога клијента, а да ни у једном моменту не изгуби из вида обавезу да клијента све време води кроз поступак на такав начин који ће бити у најбољем интересу малолетне деце.

Аутор: Мирјана Милић Дрвеница, адвокат у Београду

ОСНОВНИ ПРОБЛЕМИ ОДБРАНЕ

Код сваког новог закона важно је благовремено антиципирати будуће процесне ситуације до којих може доћи у практичној примени нових решења - како би се препознао њихов стварни домаћај и разумео њихов ратио легис. За анализу процесног положаја браниоца неопходно је препознати све одредбе које детерминишу његова права, обавезе и могућности у свакој процесној ситуацији и сагледати ове одредбе у контексту будуће практичне примене и могућих проблема који у тој примени могу настати. Само на овај начин могуће је развити ваљане идеје - у ком правцу треба кориговати постојеће норме како се примена новог закона не би свела на „експеримент ин виво“ чије би последице у највећој мери осетили грађани.

Отпочињење примене новог ЗКП-а нужно подразумева и суочавање са невидљивим али присутним отпором према новинама. Овај отпор је природан и очекиван јер стварна инплементација нових решења подразумева не само реформу норми већ и реформу правних схватања и разумевања појединих принципа и института. Принцип владавине права не може се свести само на поштовање закона. Он подразумева преиспитивање садржине закона и стварног начина њихове примене. У правном поретку утемељеном на владавини права закони морају бити формулисани тако да

својом садржином пружају формалне претпоставке за њихову уједначену примену. Законик о кривичном поступку мора садржати јасне и потпуне норме како би законске последице биле извесне или барем предвидиве. Међутим, за владавину права од суштинског је значаја начин интерпретације и примене правних норми у сваком конкретном случају - који би требало бити могуће разумно предвидети. Због тога закони о уређењу судова и тужилаштва морају прописивати делотворне механизме уједначавања судске и тужилачке праксе.

Кључни недостаци новог ЗКП-а огледају се у противуспоставности појединих законских решења, проблематичној тајности и неодређеном трајању истраге, маргиналном положају одбране као стране у поступку током тужилачке истраге и изостанку делотворног процесног механизма за благовремено издвајање незаконитих доказа.

Због тога је неопходно прецизно и крајње рестриктивно прописати услове под којима један доказ прикупљен у тужилачкој истрази може бити узет у основу судске одлуке без критичког преиспитивања на главном претресу. Одступања од начела непосредности и контрадикторности морају бити минимална, а начело једнакости оружја делотворано разрађено кроз конкретна процесна решења. Поред тога, неопходно је укинути обавезу одбране да на самом почетку суђења мора обелоданити све доказе којима располаже, јер у том моменту није могуће ни сагледати резултате тужиоцевог доказивања. Коначно, морају се прописати рокове за поступање јавног тужиоца и конкретне процесне последице у случају непоштовања тих рокова, а све у циљу заштите правне сигурности грађана.

1. ПРАВА ОКРИВЉЕНОГ – (НЕ) УСТАВНОСТ ЗАКОНСКИХ НОРМИ

1.1.чл.68.ст.2. и чл.68.ст.1.тач.2 до 4.ЗКП је у супротности са чл.29.Устава РС

Окривљени има право да буде поучен да није дужан ништа да изјави, да све што изјави може бити коришћено као доказ, као и да има право да буде саслушан у присуству браниоца кога сам изабере. За разлику од ранијег ЗКП-а који је прописивао да се окривљени мора поучити о овим правима у моменту хапшења, нови ЗКП прописује да се поучава тек непосредно пре првог саслушања што оставља временски вакуум у којем окривљени може давати полицији разне информације и помагати им на сопствену штету, а да претходно није поучен о својим правима.

У моменту хапшења постоји само обавеза упознавања ухапшеног са разлозима хапшења и ништа више.

Овакво законско решење је противуставно. Чл.29.Устава РС прописује да се лицу лишеном слободе без одлуке суда одмах саопштава да има право да ништа не изјављује и право да не буде саслушано без присуства браниоца кога само изабере или браниоца који ће му бесплатно пружити правну помоћ ако не може да је плати. Ако Устав прописује да се лицу лишеном слободе поука о правима мора саопштити »одмах“ - у моменту лишења слободе, онда није дозвољено законом прописати да се поука саопштава ухапшеном у неком каснијем моменту.

1.2. чл.68.ст.1 тач.1.ЗКП је у супротности са чл.33.ст.1.Устава РС

Окривљени има право да пре првог саслушања буде обавештен само о делу које му се ставља на терет и о „природи и разлозима оптужбе“. За разлику од ранијег ЗКП-а који је прописивао да окривљени има право да пре првог саслушања буде обавештен и „о доказима који су против њега прикупљени“ нови ЗКП овај део изоставља

Овакво законско решење је противуставно. Чл.33.ст.1.Устава РС прописује да свако ко је окривљен за кривично дело има право да у најкраћем року, у складу са законом, подробно и на језику који разуме буде обавештен о природи и разлозима оптужбе за коју се терети, као и о доказима

прикупљеним против њега. Овде није реч о праву окривљеног да изврши увид у садржину прикупљених доказа, већ о његовом праву да буде обавештен о њиховом постојању у начелу - што је предуслов за конципирање било какве одбране. Ако Устав прописује да окривљени има право да буде обавештен и о »природи и разлозима оптужбе« и о »доказима који су против њега прикупљени« онда није дозвољено законом прописати да има право само да буде обавештен о »природи и разлозима оптужбе«

1.3. чл.7 и чл.296.ЗКП су у супротности са чл.32.Устава РС

Кривични поступак се покреће тако што јавни тужилац донесе наредбу о спровођењу истраге против које не постоји никакво правно средство Дакле, о основаности покретања кривичног поступка одлучује искључиво јавни тужилац који покреће истрагу без икакве судске контроле, а истрага затим може трајати неограничено дуго.

Овакво законско решење је противуставно. Чл.32.Устава РС прописује да свако има право да независтан, непристрасан и законом већ установљен суд, правично и у разумном року расправи и одлучи о његовим правима и обавезама, основаности сумње која је била разлог за покретање поступка, као и о оптужбама против њега. Дакле, суд је тај који мора одлучити и о основаности сумње која је разлог за покретање поступка и о оптужби. Ако Устав прописује да о основаности сумње која је била разлог за покретање кривичног поступка мора да одлучи суд онда није дозвољено законом прописати да о основаности сумње за покретање кривичног поступка одлучује искључиво тужилац наредбом против које не постоји никакво правно средство о којем би одлучивао суд.

Како ЗКП нигде не прописује рок у којем је тужилац дужан да истрагу оконча, јасно је да кривични поступак може трајати неодређено дуго а да суд ни у једном моменту није одлучивао о основаности сумње на којој се заснива наредба о спровођењу истраге којом је отпочео кривични поступак. Поставља се питање - има ли законодавац уставну обавезу да пропише

правно средство против незаконитог кривичног гоњења. Целокупни каталог људских права и слобода зајемчених уставом усмерен је ка судској заштити. Целокупни уставни поредак утемељен је на владавини права и начелу законитости чији је заштитник суд. Дакле, није у духу Устава да о покретању кривичног поступка одлучује јавни тужилац, без икаквог права жалбе или друге судске заштите.

2. ЈЕДНАКОСТ ОРУЖЈА – (НЕ) РАВНОПРАВНОСТ СТРАНАКА

Принцип једнакости оружја као конститутивни елемент права на правично суђење из чл.6. Конвенције претпоставља да окривљени не сме бити ускраћен у својим темељним процесним правима у односу према тужиоцу. Једнакост оружја подразумева да свакој странци мора бити дата разумна могућност да представи свој случај, укључујући и своје доказе, под условима који је не стављају у битно неповољнији положај у односу према њеном противнику.

Основни циљ чл.6.ст.3. Конвенције јесте да осигура правично суђење у поступку пред судом. Међутим, према судској пракси Европског суда поједини захтеви из чл.6. Конвенције могу бити релевантни и у стадијумима поступка пре суђења, пре свега - захтев за разумним трајањем претходног поступка и захтев за осигуравањем права одбране, јер правичност поступка може бити озбиљно нарушена ако дође до пропуста у почетним фазама поступка. Како ЗКП уводи принцип тајности истраге и нигде не прописује дужину њеног трајања поставља се питање каква су права одбране од доношења наредбе о спровођењу истраге до њеног достављања окривљеном. Проблем је што овај део кривичног поступка у потпуној тајности може трајати неодређено дуго, а не познаје никаква права одбране.

2.1. ПРОБЛЕМАТИЧНА ТАЈНОСТ И НЕОДРЕЂЕНО ТРАЈАЊЕ ИСТРАГЕ

Нови ЗКП прописује да је податак да ли се против неког лица води истрага доступан само суду, тужиоцу и полицији. Право је тужиоца да самостално

одреди редослед предузимања доказних радњи у истрази. Он је обавезан само да донесе наредбу о спровођењу истраге у року од 30 дана од дана када је обавештен о првој доказној радњи коју је полиција предузела, али није обавезан да ту наредбу одмах достави окривљеном и браниоцу. Нови ЗКП допушта и вођење истраге против непознатог учиниоца што оставља могућност тужиоцу да читаву истрагу води без учешћа окривљеног и браниоца уколико представи да је до податка којим је идентификовао учиниоца дошао на крају истраге

Одбрана сазнаје за истрагу тек када тужилац одлучи да окривљеном и браниоцу достави наредбу о спровођењу истраге, што мора учинити тек када испланира да предузме прву радњу којој они имају право да присуствују. Међутим, тужилац без присуства одбране може саслушати осетљивог сведока (чл.300.ст.2) или било којег сведока ако прибави одобрење судије за претходни поступак или ако истрагу покрене против НН учиниоца па га накнадно идентификује (чл.300.ст.6) што му пружа могућност да осмисли стратегију у редоследу предузимања доказних радњи како би истрагу што дуже водио без икаквог учешћа одбране

Овакво законско решење није сагласно са захтевима који за законе произилазе из владавине права, посебно са захтевима правне сигурности и правне извесности у вези са правом на поштено суђење. Наредба о спровођењу истраге се доноси и истрага спроводи а да особа против које се спроводи о томе нема никаквих сазнања, нити је упозната са својим правима. Окривљени који не зна да се против њега спроводи истрага не може остварити право на сазнање о основама сумње, право на разгледање списка, право на предлагање спровођења доказних радњи. Одредбом овакве садржине крши се право на приступ суду и право на разуман рок. Због тога није уставноправно прихватљиво одлагање доставе наредбе о спровођењу истраге. ЗКП би требало да прописује достављање наредбе без одлагања и делотворан механизам судске заштите од незаконитог - арбитражног кривичног гоњења и истраге.

Требало би одредити рокове трајања претходног поступка и његових фаза јер законски рокови осигуравају правну предвидљивост и доприносе правној сигурности грађана. Такође би ваљало прописати конкретну процесну последицу у случају да истрага у одређеном року не доведе до очекиваних резултата, што би мотивисало тужиоца да у разумном року утврди има ли основа за даље кривично гоњење или нема. На овај начин би се избегла оцена разумности рокова у смислу правних стандарда Конвенције, обзиром да се овај правни стандард примењује само у случајевима када рокови нису прописани. Постојање делотворног правног средства против неразумно дугог трајања судских поступака Европски суд је поставио као европски правни стандард још 2000 године.

2.2. ОБАВЕЗА ОДБРАНЕ ДА ОБЕЛОДАНИ ТУЖИОЦУ СВЕ ДОКАЗЕ КОЈИМА РАСПОЛАЖЕ

Бранилац је дужан да одмах по прикупљању доказа обавести тужиоца да је доказ прикупио, као и да му пре завршетка истаге омогући увид у прикупљене доказе. Обавеза браниоца да пре завршетка истраге омогући тужиоцу разматрање списка одбране је у супротности са претпоставком невиности и правилом да је тужилац тај који је дужан да доказује кривицу, а не одбрана невиност. На овај начин одбрани се ускраћује могућност осмишљавања било какве стратегије и бранилац се обавезује да тужиоцу достави и онај материјал који може користити тужилаштву. Браниоцу се мора оставити могућност да слободно одлучи које ће доказе супротставити доказима тужилаштва, али тек када сагледа резултате извођења доказа тужилаштва на главном претресу.

Ова обавеза одбране као и правило да је одбрана дужна да предложи све доказе још на припремном рочишту угрожавају право окривљеног да се брани на начин који сматра најповољнијим јер је практично присиљен изнети доказе и разоткрити концепцију своје одбране већ на самом почетку поступка. Овакво законско ограничење права на одбрану не може се оправдати интересима економичности поступка. Право на одбрану ћутањем,

право окривљеног да сам себе није дужан инкриминисати као и право да се окривљени брани на начин и у тренутку за који сматра да је за њега најповољнији представља срж права на правично суђење.

Европски суд је у оквиру права на правично суђење из чл.6.ст.1.ЕЦХР заузео став да када је реч о процени правичности кривичног поступка није толико важна усклађеност поступака домаћих надлежних тела са формалним правилима домаћег поступка у прикупљању доказа и поступању са њима, колико је важан изостанак назнака да су коришћењем тих доказа за осуду прекршена аутономна начела „правилности“ у смислу чл.6.Конвенције и то – акузаторски поступак, једнакост оружја као и одсутност навођења на кривично дело и непримереног притиска да се одустане од права на ћутање.

2.3.НЕ ПОСТОЈИ ОБАВЕЗА ТУЖИОЦА ДА ОБЕЛОДАНИ СВЕ ДОКАЗЕ КОЈЕ ЈЕ ПРИКУПИО

Како ЗКП обавезује тужилаштво и полицију да непристрасно разјасне сумњу о кривичном делу и да с једнаком пажњом испитују чињенице које терете окривљеног и чињенице које му иду у корист, они су дужни да с једнаком пажњом прикупљају податке и о кривици и о невиности окривљених. У овој се одредби можда најбоље одражава двострука природа улоге јавног тужиоца - као истражитеља и супротне странке. У улози истражитеља он је дужан да непристрасно разјасни сумњу у смислу чл.6.ст.4.ЗКП. Међутим, из те његове улоге не произилази и његова обавеза да у поступку у којем суду представља своју оптужницу изводи доказе у корист особе коју оптужује, а којима није поклатио веру. Реч је о изузетно осетљивом правном подручју у којем законодавац мора пронаћи праведну равнотежу између тужиоца који прикупља све доказе али пред судом по природи ствари изводи само оне на којима темељи оптужницу и одбране која мора имати на располагању све доказе које је тужилац прибавио и процесни положај који јој омогућује да делотворно користи оне доказе који су прибављени у корист окривљеног.

Чини се ипак да праведна равнотежа између тужиоца и одбране не може постићи уколико не постоји законска обавеза тужиоца да уз оптужницу приложи све доказе које је прибавио у својству истражитеља тако да се са њима може упознати и одбрана ради процене њихове важности. Попис свих спроведених доказних радњи и попис свих исправа које предлаже као доказ тужилац треба да достави суду као и попис доказа којима располаже а не намерава их изводити - што ЗКП нигде не прописује.

3. ПРОЦЕСНЕ ГАРАНЦИЈЕ ЗА ОСТВАРЕЊЕ УЛОГЕ БРАНИОЦА У ТУЖИЛАЧКОЈ ИСТРАЗИ

У условима тужилачке истраге измењена је улога одбране која по закону не може прикупљати доказе већ само предузимати мере на обезбеђењу доказа и предложити тужиоцу да ове доказне радње спроведе. Да би могао предузимати било какве радње и стављати било какве предлоге бранилац мора имати увид у списе предмета и пратити истрагу тако што присуствује спровођењу доказних радњи. Само на овај начин он може ваљано проценити и одредити у ком правцу треба да усмери своју активност на прикупљању доказа којом би помогао тужилаштву да разјасни сумњу - подразумева се у корист свог клијента. Законским ограничавањем права одбране на увид у списе предмета и права одбране да присуствује спровођењу доказних радњи суштински се нарушава принцип једнакости оружја и принцип правичности поступка.

3.1. ПРАВО ОДБРАНЕ НА УПОЗНАВАЊЕ СА СПИСИМА ПРЕДМЕТА

Бранилац има право да пре првог саслушања прочита само кривичну пријаву, записник о увиђају и налаз и мишљење вештака. Недореченост ове норме оставља простор за рестриктивно тумачење које је у пракси присутно - да бранилац има право да прочита само кривичну пријаву, али не и њене прилоге. Ова норма настала је у време када су записник о увиђају и налаз и мишљење вештака представљали једине правно ваљане доказе из прилога кривичне пријаве и када се окривљени саслушавао на самом почетку истраге,

али то више није случај. Тужилац који води истрагу може до саслушања окривљеног предузети многе доказне радње на којима се може засновати судска одлука. Међутим, окривљени нема право да се упозна са садржином ових доказних радњи пре свог првог саслушања.

Упознавање са кривичном пријавом и поверљив разговор са браниоцем непосредно претходе првом саслушању, тако да се окривљени и бранилац у врло кратком року упознају са основима сумње, обављају поверљив разговор, конципирају одбрану и износе је, што девалвира смисао самог права јер се поверљив разговор у пракси редовно ограничава из практичних разлога на неко „нормално време од 20/30-так минута“ које је објективно недовољно и за упознавање са садржином доказа и за конципирање одбране. Овакво законско решење је у супротности са чл.32.Устава који прописује да свако ко је окривљен за кривично дело има право да добије примерено време и одговарајуће услове за припрему одбране. Овај проблем поготово долази до изражаја у сложенијим предметима.

Правило да се у кривичну пријаву не уноси садржина службених белешки примљених од грађана постоји само да би се ограничила сазнања браниоцу и отежали услови за конципирање одбране. У моменту првог саслушања тужилац и бранилац нису равноправни јер тужилац располаже свим информацијама и доказима, а бранилац готово ничим.

Бранилац има право да након првог саслушања разматра списе и разгледа предмете који служе као доказ. Код реализације овог права у пракси се поставља питање - да ли се могу разматрати сви списи или само они који се могу користити као доказ. Пошто ова норма након речи „предмете“ нигде не садржи интерпункцијски знак зарез јасно је да су предмет разматрања „списи“ а не „списи који служе као доказ“.

Тужиоцу је остављена могућност да суспендује право одбране на разматрање списка до саслушања последњег осумњиченог, што оставља простор за манипулацију јер тужилац самостално одређује редослед доказних радњи и

реално може довести браниоца у позицију да присуствује саслушању сведока, иако није имао могућност да се претходно упозна са списима из разлога што још увек није саслушан неки од саосумњичених.

Без права увида у списе предмета право на одбрану представља нудум иус. Делотворним остварењем овог права окривљени добија активну улогу и прелази из „објекта истраге“ у субјект кривичног поступка. Од тог права и начина његове реализације зависиће у великој мери и правичност кривичног поступка.

3.2.ПРАВО ОДБРАНЕ ДА ТОКОМ ИСТРАГЕ ПРИСУСТВУЈЕ СПРОВОЂЕЊУ ДОКАЗНИХ РАДЊИ

Тужилац је дужан да браниоцу »упути позив«, а не да достави позив за саслушање осумњиченог и испитивање сведока и вештака, при чему је већ заузет став РЈТ а постоји пракса у ТОК-у према којој саслушању окривљеног не могу присуствовати браниоци саслушаних саокривљених иако су на основу ранијег ЗКП-а до сада то могли чинити

Код позивања браниоца закон користи термин „упути позив“ а не „позове“, што значи да је довољно да тужилац располаже потврдом да је позив уредно послао, а не и потврдом да је бранилац позив уредно примио.

Тужилац може саслушати сведока или вештака - независно од уредности позивања браниоца - ако прибави претходно одобрење судије за претходни поступак. То значи да је за законитост доказне радње у истрази без значаја да ли је бранилац изостао из оправданих разлога јер се радња свакако одржава и у његовом одсуству, као што је без значаја и да ли је бранилац примио позив ако му је уредно упућен, као што је без значаја и да ли је позив браниоцу уопште упућен ако тужилац прибави претходно одобрење судије за претходни поступак. Самим тим, тужилац би уз одобрење судије за претходни поступак могао саслушати све сведоке па тек онда наредбу о спровођењу истраге доставити осумњиченом уз позив за његово саслушање.

Принцип тајности истраге поготово долази до изражаја код тужилаца посебне надлежности којима је дато овлашћење да могу испитивати сведоке и без позивања осумњиченог и његовог браниоца да присуствују „ако оцене да њихово присуство може утицати на сведока“. Кључно је питање - коме смета присуство браниоца код саслушања сведока? Могуће је да сведоку смета присуство окривљеног, али не и присуство браница. Ако се сведок плаши да сведочи постоји институт заштићеног сведока. Овако се тужиоцу омогућава да на основу дискреционе процене потпуно искључи браниоца из истраге.

3.3.ПРАВО ОДБРАНЕ ДА ПРЕДЛОЖИ ЈАВНОМ ТУЖИОЦУ СПРОВОЂЕЊЕ ДОКАЗНЕ РАДЊЕ

Бранилац има право да предложи тужиоцу да предузме доказну радњу. Ако тужилац одбије да је предузме или не одлучи у року од 8 дана бранилац може предложити судији за претходни поступак који у року од 8 дана одбија или усваја предлог и налаже тужиоцу да предузме радњу у неком року. Овде се очекује да ће доказну радњу у корист одбране ваљано предузети тужилац који се претходно противио да се она предузме. Остаје нејасно због чега ЗКП није предвидео институт доказног рочишта – спровођења доказне радње од стране судије за претходни поступак у одређеним случајевима, ако је вероватно да се ти докази неће моћи извести на главном претресу.

Примера ради, у Хрватској - на предлог јавног тужиоца, оштећеног као тужиоца или окривљеног судија истраге може спровести доказно рочиште на којем ће се извести докази ако је потребно испитати сведока из чл.292 и 293 односно ако се други доказ неће моћи касније извести. (чл.235.ст.1.ЗКПХ) Доказном рочишту присуствују јавни тужилац, окривљени, бранилац и оштећени који могу стављати примедбе и предложити судији истраге да ради разјашњења ствари постави питања сведоку или вештаку, а уз његово допуштање могу постављати питања непосредно (чл.238.ст.2 и 4.ЗКПХ). Исто тако, у Р.Српској и Федерацији БиХ судија за претходни поступак

може, на предлог странака или браниоца, наредити да се изјава сведока узме на посебном саслушању када је у интересу правде да се сведок саслуша како би се његов исказ користио на главном претресу зато што постоји могућност да неће бити доступан суду за време суђења (чл.231.ст.1.ЗКПРС)

3.4.ПРАВО ОДБРАНЕ ДА У ИСТРАЗИ ПРЕДУЗИМА РАДЊЕ НА ОБЕЗБЕЂЕЊУ ДОКАЗА

За разлику од тужиоца који током истраге предузима доказне радње, бранилац је овлашћен само да прикупља доказе тј. да предузима припремне радње на обезбеђењу доказа са могућношћу да предложи јавном тужиоцу да неку од ових доказних радњи предузме у истрази. Окривљени и бранилац у истрази имају право да самостално прикупљају доказе и материјал у корист одбране и да у том циљу разговарају са лицем које им може пружити податке корисне за одбрану, као и да од тог лица прибављају потребне изјаве и обавештења, под условом да није реч о оштећеном и лицима која су већ испитана од стране полиције или јавног тужиоца. Међутим, ЗКП не прописује забрану полицији и тужиоцу да прибављају изјаве од лица које је већ дало изјаву браниоцу, што значи да они то могу чинити. Како није прописана обавеза присуства браниоца у случају када полиција или тужилац позову лице које је већ дало изјаву браниоцу ради давања нове изјаве реално је очекивати да ће се код сведока одбране појављивати дупле изјаве које ће доводити у питање њихов кредибилитет.Најважније од свих прећутних начела из чл.6.Конвенције јесте начело „једнакости оружја“ које подразумева да су обе странке у поступку овлашћене бити информисане о чињеницама и аргументима супротне стране и да свака странка мора имати једнаке могућности одговорити другој

Право на разговор са лицем које му може пружити податке корисне за одбрану и да од тог лица прибавља писане изјаве и обавештење, право на улазак стан и у приватне просторије и право на преузимање предмета и исправа уз обавезу издавања потврде - бранилац може остварити само уз сагласност тог лица. Међутим, није предвиђена могућност да бранилац уз

прибављен налог судије за претходни поступак ова права може остварити и принудним путем - уз асистенцију полиције или уз претњу судском новчаном казном или затвором.

3.5. НЕ ПОСТОЈИ ДЕЛОТВОРНО И БЛАГОВРЕМЕНО ИЗДВАЈАЊЕ НЕЗАКОНИТИХ ДОКАЗА

Судске одлуке се не могу заснивати на доказима који су непосредно или посредно, сами по себи или начину прибављања »у супротности са законом«, а не само на доказима који су »законом изричито забрањени«. Оваква законска формулација пружа основ за тврдњу да се судске одлуке не могу заснивати на доказима који су „посредно прибављени“ - проистекли из незаконитих и који самим тим морају делити исту правну судбину са незаконитим у складу са доктрином плода отровног дрвета.

Како ЗКП допушта само жалбу против решења којим се предлог за издвајање незаконитог доказа усваја, али не и против решења којим се тај предлог одбија, ваљало би прописати делотворан процесни механизам за благовремено раздвајање законитих и незаконитих доказа како би се онемогућила контаминација доказа током поступка

У Хрватској је прописано да је судија истраге до завршетка истраге а председник оптужног већа након пријема оптужнице на потврђивање а пре њеног испитивања, на предлог странака или по службеној дужности, решењем мора одлучити о издвајању незаконитих доказа из списка, одмах а најкасније у року од три дана од сазнања. Против решења којим је одлучено о предлогу странака или о издвајању допуштена је посебна жалба, о којој одлучује виши суд. Дакле, постоји двостепеност у случају када се предлог за издвајање незаконитог доказа одбија и у односу на одлуку судије истраге и у односу на одлуку председника оптужног већа или оптужног већа (чл.86.ст. 1.ЗКПХ)

4. ПРАВИЛА ДОКАЗИВАЊА – (НЕ) ПРИСТРАСНОСТ СУДА

4.1. ТЕРЕТ ДОКАЗИВАЊА ОПТУЖБЕ ЈЕ НА ТУЖИОЦУ

По правилу, суд изводи доказе на предлог странака, а само изузетно може и сам одредити извођење доказа.

Нови ЗКП прописује два кумулативна услова за судску иницијативу у доказном поступку - противречност или нејасност изведених доказа и неопходност свестраног расправљања предмета доказивања. Практична примена ове одредбе показале у којој мери ће суд бити спреман да своје интервенисање у доказни поступак сведе само на изузетне случајеве и да ли ће неопходност свестраног расправљања бити тумачена рестриктивно или екстензивно

Међутим, поставља се питање процесних консеквенци у случају када суд својим интервенцијама у доказном поступку помаже јавном тужиоцу у доказивању оптужнице санирајући последице његових пропуста.

Имајући у виду досадашњу судску праксу није реално очекивати да ће судови препознати ову филигранску разлику између потребе разјашњења и недозвољене помоћи, нити да ће своје овлашћење за извођење доказа користити рестриктивно. Због тога је бранилац тај који мора инсистирати на разлици између корективне и креативне улоге суда, као и на примени чл. 15.ст.4. у духу поштовања права на правично суђење које је гарантовано у чл.32.ст.1.Устава РС и чл.6.Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

4.2. НЕЗАКОНИТИ ДОКАЗИ – ДОКТРИНА ПЛОДА ОТРОВНОГ ДРВЕТА

Судске одлуке се не могу заснивати на доказима који су непосредно или посредно, сами по себи или начину прибављања »у супротности са законом«, а не само на доказима који су »законом изричито забрањени«.

Овакво законско решење у складу је са праксом Европског суда за људска права која прихвата тзв. „доктрину плода отровног дрвета“ према којој је законитост доказа компримитована ако је приликом његовог прибављања или извођења коришћен незаконит доказ или ако тај доказ никад не би ни био прибављен да му није претходило прибављање незаконитог доказа.

Кључни проблем новог ЗКП-а је што уопште није прописана забрана да се незаконити докази користе приликом извођења доказа, нити процесна судбина доказа приликом чијег извођења су коришћени незаконити докази или докази до којих никада не би ни дошло да им није претходио неки незаконити доказ.

Дакле, нова законска формулација пружа основ за тврдњу да се судске одлуке не могу заснивати на доказима који су „посредно прибављени“ – проистекли из незаконитих и који морају бити доведени у исту равн и делити исту процесну судбину у складу са доктрином плода отровног дрвета. Међутим, коришћење незаконитог доказа није више прописано као апсолутно битна повреда кривичног поступка. Ово је сада релативно битна повреда кривичног поступка јер подразумева да неће резултирати укидањем пресуде ако је према процени другостепеног суда очигледно да би и без тог незаконитог доказа била донета иста пресуда. Овакво законско решење у потпуности девалвира доктрину плода отровног дрвета која је начелно прокламована у чл.16.ЗКП.

4.3. КЉУЧНИ ПРОБЛЕМ – МОГУЋНОСТ ПОЈЕДНОСТАВЉЕНОГ ДОКАЗИВАЊА

За одлуку о кривици довољно је да постоји признање које није у супротности са другим доказима, што ће повећати број пресуда које се заснивају на голим признањима чију веродостојност није могуће проверити. За разлику од ранијег ЗКП који је прописивао правило да признање мора бити поткрепљено и другим доказима, нови ЗКП прописује правило да је орган

поступка дужан да и даље прикупља доказе о учиниоцу и кривичном делу само ако постоји основана сумња у истинитост признања или је признање непотпуно, противречно или нејасно и ако је у супротности са другим доказима. Ово решење задовољава се признањем које је логички исправно. Међутим, признања не могу заменити доказе. Она су врло често резултат различитих мотива као нпр. прикривања стварног учиниоца, умањења сопствене или туђе кривице, а пре свега страха од могућег притвора и његовог будућег неизвесног трајања. Правна сигурност грађана налаже да веродостојност признања мора бити потврђена барем још једним доказом, с тим што је у судској пракси присутно погрешно схватања које као потврду аутентичности признања узима доказ да је кривично дело учињено, а не доказ да је окривљени тај који је кривично дело учинио.

Код нових врста препознавања – преко фотографија и преко гласа - нису дефинисане формалне претпоставке и услови под којим се обављају, што ће повећати број препознавања сумњивог квалитета - чију поузаност није могуће проверити. Препознавање на основу гласа је непоуздан начин препознавања, јер није могуће спровести га против воље окривљеног, није лако претходно описати глас, није реално пронаћи још четири лица са сличним гласовима.

Нови ЗКП не прописује присуство браниоца код препознавања у истрази ни као могућност што је врло лоше. Када се томе дода законска могућност да се препознавање изврши преко фотографија и гласа, али и непостојање законске обавезе да се ове процесне радње на било који начин визуелно и тонски фиксирају, произилази да ће једини доказ о препознавању представљати писмени записници чију ће веродостојност потом и полицајци и тужиоци приликом саслушања некритички бранити. Због тога ће бити врло тешко преиспитивати реалну процесну ваљаност препознавања и утврдити евентулане сугестивне утицаје до којих је приликом препознавања долазило, којима присуство браниоца ипак представља колику-толику препреку.

Статус посебно осетљивог сведока подразумева искључење непосредности код испитивања и суочења, као и могућност испитивања из посебне просторије. Разлози због којих неко може добити статус посебно осетљивог сведока су прешироко постављени тако да се буквално сваки сведок може представити као посебно осетљив, а није дозвољена жалба против решења тако да о статусу ових сведока одлучује тужилац у првом и последњем степену. На овај начин се повређује начело непосредности, на основу дискреционе процене једне странке, на штету друге странке и без икакве могућности судског преиспитивања. Овакво решење резултираће немогућношћу унакрсног испитивања кључних сведока оптужбе.

4.4. ПРОБЛЕМАТИЧНОСТ ПРИПРЕМНОГ РОЧИШТА - ПОВРЕДА ПРЕТПОСТАВКЕ НЕВИНОСТИ

На припремном рочишту странке се изјашњавају о оптужби, образлажу постојеће и предлажу нове доказе, утврђују се чињенична и правна питања која ће бити предмет расправљања на главном претресу. Бранилац је дужан да предложи све доказе за које је до припремног рочишта сазнао. Новим законом уведена је преклузија у односу на све доказе који су браниоцу били познати а на претходном рочишту их није предложио, што значајно лимитира браниоца у осмишљавању било какве тактике и обавезује га да доказује невиност, јер се од њега очекује да антиципира ефекте предложених доказа тужилаштва и према претпостављеним резултатима доказивања определи доказе одбране.

4.5. ОСНОВНО ИСПИТИВАЊА, УНАКРСНО ИСПИТИВАЊЕ И ДОДАТНА ПИТАЊА

Нови ЗКП уводи могућност постављања сугестивних питања која су допуштена само код унакрсног испитивања сведока и вештака на главном претресу. Сугестивна питања нису допуштена током истраге, нити приликом саслушања окривљеног тако да у случају када један окривљени терети другог не постоји могућност унакрсног испитивања. ЗКП нигде не прописује

конкретна правила унакрсног испитивања и нигде не прописује правило да се додатна питања могу односити само на околности које су проблематизоване у унакрсном испитивању. Није добро омогућити странци да кроз додатна питања допуњује своје основно испитивање оним што је заборавила да пита јер у односу на та питања супротна странка више не би имала право да испитује унакрсно већ само додатним питањима – што је значајно хендикепира јер не може да доводи у питање кредибилитет ових тврдњи. Без овог правила, тактички ће се остављати најважнија питања за допунска јер се не излаже опасности унакрсног испитивања, али ће смисао унакрсног испитивања бити девалвиран.

4.6. ТОНСКО СНИМАЊЕ - САМО ЗА КРИВИЧНА ДЕЛА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА

Унакрсним испитивањем могуће је постићи сврху само у условима тонског или стенограмског записа, јер свако парафразирање питања или одговора обесмишљава суштину овог инстутута. Требало би проширити круг кривичних дела за које је прописано обавезно тонско снимање у зависности од запрећене казне или сложености предмета. Ово је нужно барем у односу на кривична дела набројана у чл.162.ст.1. за које је могуће одредити посебне доказне радње.

4.7. БРАНИЛАЦ НЕМА ПРАВО НА ПРИГОВОР ЗБОГ НЕДОЗВОЉЕНОГ ПИТАЊА

Нови ЗКП нигде не предвиђа правно средство – приговор којим би се браниоцу дала могућност да благовремено одреагује у судници и спречи повреду права окривљеног која се чини начином постављања одређеног питања.

Није довољно да бранилац само може унети примедбу на крају записника јер није довољно делотворно. Суштина активности браниоца јесте да предупреди повреду правила поступка на штету окривљеног и допринесе да

поступак буде спроведен законито и правично. Ако за тако нешто није наоружан одговарајућим процесним средствима које може употребити кад год уочи да повреда постоји, већ све повреде може истицати тек у жалби на пресуду и то само као релативно битну повреду поступка онда ово законско решење не пружа одговарајућу заштиту прокламованим правима одбране.

Поставља се питање каква је процесна санкција постављања недозвољеног питања, да ли то чини незаконитим читаву доказну радњу или се само одговор на то питања не може користити као доказ, на који начин би се из оцене доказа могао апстраховати сегмент доказа и колико је повреда потребно учинити да би се извео закључак да поступак није био правичан

4.8. ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА МОЖЕ УВЕК ПОСТАВИТИ ПИТАЊЕ И ОМЕТАТИ ТОК ИСПИТИВАЊА

Председник већа може увек поставити питање које доприноси потпунијем и јаснијем одговору на питање које је већ постављено од стране других процесних учесника. Ово правило обесмишљава стратегију унакрсног испитивања чија је суштина у редоследу питања која једна из других произилазе. Овај редослед судија не треба да ремети својим појашњењима питања, већ је довољно да има право да одбије свако питање за које процени да је постављено на начин који није дозвољен. Председнику већа треба оставити могућност да након странака постави питања у циљу разјашњења ствари, јер је противно духу адверсијаног поступка да се у сваком моменту појашњава питање.

4.9. НЕОПХОДНО ЈЕ ПРОПИСАТИ ПРАВИЛА ДИРЕКТНОГ И УНАКРСНОГ ИСПИТИВАЊА

У Р.Српској и Федерацији БиХ прописано је да се питања сведоку супротне странке ограничавају на питања која су претходно постављена током испитивања сведока од странке која је позвала свједока и питања у корист властитих тврђења. Питања на поновном испитивању сведока од странке

која га је позвала ограничавају се на питања постављена током испитивања сведока од супротне странке. Након што сведок буде испитан судија односно председник већа и чланови већа могу му постављати питања. (Чл.277.ст. 1.ЗКПРС)

По правилу питања која наводе на одговор који се жели чути дозвољена су само приликом унакрсног испитивања. Питања која наводе на одговор који се жели чути не могу се постављати при директном испитивању осим у случају потребе разјашњења изјава сведока. Када странка позове супротне странке или када сведок показује одбојан став или не жели да сарађује, судија односно председник већа може дозволити употребу питања која наводе на одговор који се жели чути (чл.277.ст.2.ЗКПРС) Нови ЗКП не садржи ни једно од ових правила начина испитивања.

4.10. ПРЕШИРОКА МОГУЋНОСТ ЧИТАЊА ЗАПИСНИКА О ИСКАЗИМА САУЧЕСНИКА

У случају раздвајања кривичног поступка према саоптуженом или правоснажне осуде саучесника у другом кривичном поступку - он се не саслушава као сведок већ се суд упознаје са садржином записника о његовом исказу из другог поступка. Дакле, није могуће испитати ово лице непосредно што значи да ће се на изјавама окривљених из других поступака заснивати судске пресуде без могућности суда да непосредно саслуша и оцени доказни кредибилитет једног таквог исказа. То није могуће учинити само на основу читања папира, без постављања додатних питања у циљу разјашњења и утврђења потпуног чињеничног стања. У другом поступку саокривљени најчешће није довољно испитан на околност учешћа конкретног лица против којег се води поступак, нити је браниоцу тог лица омогућено да постављањем питања разјасни све спорне околности. Због тога је правилније позвати ово лице, па макар и као сведока него читати његов исказ као да је преминуо или нестало.

5. НЕПРАВИЛНА ПРИМЕНА СУЂЕЊА У ОДСУСТВУ

5.1. ПРЕШИРОКА ОДСТУПАЊА ОД ПРИНЦИПА КОНТРАДИКТОРНОСТИ И НЕПОСРЕДНОСТИ

Ако окривљени има уставно право да захтева да се под истим условима као сведоци оптужбе испитују сведоци одбране поставља се питање - да ли је уставноправно прихватљиво да се на главном претресу читају искази сведока оптужбе који су у истрази саслушани од стране тужиоца без могућности непосредног постављања питања и унакрсног испитивања, као и да ли је уставноправно прихватљиво да се на главном претресу читају искази сведока оптужбе у случајевима када није било ни покушаја да се омогући присуство одбране јер је према дискреционој процени тужиоца присуство окривљеног или браниоца могло да утиче на сведока (чл.300.ст.2) или је сведок саслушан на основу претходног одобрења судије за претходни поступак (чл.300.ст.6) или је сведок саслушан у истрази која се водила против НН учиниоца који је у каснијој фази поступка идентификован. Дакле, реч је о процесним ситуацијама у којим током истраге није било ни покушаја да се омогући одбрани да узме учешћа у испитивању сведока, а на основу чл.406.ЗКП постоје услови за читање ових исказа на главном претресу.

Овде је реч о одступањима од принципа непосредности и принципа контрадикторности која морају бити рестриктивно и прописана и схваћена, јер чл.32.Устава РС прописује да свако коме се суди за кривично дело има право да сам или преко браниоца износи доказе у своју корист, испитује сведоке оптужбе и да захтева да се под истим условима као сведоци оптужбе и у његовом присуству, испитују и сведоци одбране. Елементарно је начело да окривљени у кривичном поступку мора имати делотворну могућност оспорити доказе против себе. Ово начело захтева да окривљени мора бити у могућности да испита истинитост и поузданост изречених тврдњи тако што се сведоци усмено испитују у његовом присуству. Дакле, у свим ситуацијама када је сведок саслушан у истрази без позивања окривљеног или браниоца није могуће читати њихове исказе на главном претресу јер окривљеном није

била пружена могућност да у кривичном поступку оствари своје уставно право из чл.32.Устава РС, које је претежније од законске могућности да и ови искази буду формално читани. Уколико судска пракса заузме овакав став, тужиоцу ће бити сувише рискантно да чл.300.ст.2.ЗКП и чл.300.ст.6.ЗКП примењује екстензивно јер се на тај начин излаже ризику да неће моћи да чита исказ тог сведока на главном претресу уколико се стекну законом прописани услови.

Принцип непосредности, принцип контрадикторности и принцип једнакости оружја су на један врло квалитетан начин уређени у Р.Српској и Федерацији БиХ где је као начело прописана обавеза суда да странке и браниоца третира на исти начин и да свакој од страна пружи исте могућности у погледу приступа доказима и њиховом извођењу на главном претресу. (чл.14.ст.1.ЗКПРС) Исказ сведока који је дат у истрази не може се користити ако је сведок присутан на главном претресу, а странка која тражи да се исказ дат у истрази узме у обзир као доказ на главном претресу мора доказати да је и поред свих уложених напора да се осигура присуство сведока на главном претресу, сведок остао недоступан. (чл.231.ст.2.ЗКПРС) Искази дати у истрази могу се користити на главном претресу само приликом директног и унакрсног испитивања уколико сведок одступи од већ датог исказа и само у функцији провере веродостојности сведока или исказа и у том смислу се прилажу као доказни материјал. Изузетно, записници о исказима датим у истрази могу се по одлуци судије одн. већа прочитати и користити као доказ на главном претресу само у случају ако су испитана лица умрла или трајно душевно оболела или се не могу пронаћи или је њихов долазак пред суд немогућ или је знатно отежан из важних разлога.(чл. 288.ст.1 и 2.ЗКПРС)

5.2. СПОРАЗУМИ О ПРИЗНАЊУ И СВЕДОЧЕЊУ МОРАЛИ БИ БИТИ ПОТКРЕПЉЕНИ ДОКАЗИМА

Споразум о признању кривичног дела и споразум о сведочењу окривљеног или осуђеног морају бити поткрепљени са још неким доказом да је

окривљени учинио кривично дело. На овај начин би се елиминисала могућност да само на основу лажног исказа неко буде осуђен, јер је реално очекивати да ће многи окривљени лагати да би остварили корист у виду мање казне која им се обећа. Неопходно је да постоји механизам којим се проверава кредибилитет и истинитост датог исказа. У супротном биће доведена у питање правна сигурност грађана јер ће бити довољна нечија лажна реч па да неко буде осуђен.

ЗКП Хрватске познаје имунитет од кривичног гоњења који на квалитетан начин решава проблем веродостојности исказа сведока. Наиме, ако сведок ускрати одговор на питање јер би тиме изложио себе или свога блиског сродника кривичном прогону, јавни тужилац може изјавити да неће предузети кривично гоњење, ако је одговор на питање и исказ сведока важан за доказивање кривичног дела друге особе и ако је вероватно да би свједок одговором на питање себе или свог сродника изложио кривичном прогону за кривично дело са мањом прописаном казном од казне која је прописана за кривично дјело у односу на које исказује, с тим што ову изјаву уопште не може дати за кривично дело за које је прописана казна затвора у трајању од десет година затвора или тежа казна.

Јавни тужилац неће дати изјаву ако одговор на питање није потпун, околносан и поткрепљен другим доказима. Писану и оверену изјаву о непредузимању кривичног гоњења јавни тужилац предаје сведоку и ова изјава јавног тужиоца је неопозива с тим што се сведок може кривично гонити само за давање лажног исказа. (чл.286.ЗКПХ) Осуђујућа пресуда не може бити утемељена искључиво на исказу оваквог сведока (чл.298.ЗКП)

Услов да исказ мора бити „потпун, околносан и поткрепљен другим доказима“ требало би прописати и за споразум, као и правило да се судска пресуда не може заснивати у одлучујућој мери на споразуму које закључи друго лице.

6. ПРАВО НА СУДЈЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ И УТВРЂИВАЊЕ МАТЕРИЈАЛНЕ ИСТИНЕ

Право на суђење у разумном року врло често се поистовећује са јавним интересом грађана и државе да кривични поступак буде што ефикаснији. Међутим, овде је реч о праву грађанина коме се суди, а не о обавези државе која суди да ефикасно заштити грађане од криминалитета. Неразуман рок може бити и неразумно дуг и неразумно кратак. Право на суђење у разумном року представља индивидуално право грађанина и треба га увек сагледавати из перспективе интереса појединца и у контексту остварења права на правично суђење чији је саставни део. У супротном, стиче се утисак да инсистирањем на суђењу у разумном року повећавамо ефикасност у интересу правичности. Начела правичност и ефикасност кривичног поступка се по правилу искључују и није их могуће помирити на овакав парадоксалан начин. Неопходно је препознати нормативна решења која успостављају одговарајућу равнотежу између ова два начела при чему се право на суђење у разумном року може посматрати искључиво у контексту правичности поступка и права окривљеног, а не у контексту ефикасности поступка и јавног интереса.

Након увођења тужилачке истраге и адверсијалног концепта главног претреса, у стручној јавности се чују захтеви за увођењем начела материјалне истине на главни претрес са образложењем да главни претрес није довољно ефикасан. Увођење материјалне истине на главни претрес би суштински пореметило равнотежу између ефикасности и правичности поступка – која се успоставља у односу на кривични поступак као целину, а не у односу на сваку његову фазу понаособ. Исто тако и право на суђење у разумном року треба сагледавати у односу на поступак као целину, а не само у односу на главни претрес. У условима тужилачке истраге која је тајна и која може трајати неограничено дуго, ово право је у већој мери компримитовано нормативним решењима која уређују истрагу, него нормативним решењима која уређују главни претрес.

У условима тужилачке истраге - увођење начела материјалне истине на главни претрес довело би у питање остварење права окривљеног на правично суђење. Тужилачка истрага је уведена у циљу повећања ефикасности кривичног поступка. Међутим, увећана овлашћења тужиоца у фази истраге подразумевају адверсијални концепт главног претреса на којем се одбрани пружа могућност да оспори прикупљене доказе кроз равноправну и контрадикторну јавну расправу. Само на овај начин је могуће постићи неопходну равнотежу између два супротстављена начела кривичног поступка – ефикасности и правичности.

Једном речју, у правичном кривичном поступку адверсијални концепт главног претреса представља контратежу и неопходан коректив тужилачке истраге. Свако инсистирање на повећању доказне иницијативе суда код прикупљања доказа у потрази за материјалном истином на главном претресу доводи у питање остварење права на правично суђење. Постојеће решење из чл.15.ст.4.ЗКП према којем суд може интервенисати у доказни поступак има својих предности - јер опредељује да то може чинити само „изузетно“, али и својих мана - јер одређује да то може чинити увек „ако оцени да су изведени докази противречни или нејасни и да је то неопходно да би се предмет доказивања свестрано расправио“ - што значи и у користи оптужбе. Суд не сме помагати јавном тужиоцу у доказивању оптужбе Оваква улога суда би девалвирала поверење грађана у суд, а уверен сам да се адвокатура никада не би сагласила са концептом који подразумева да оптужбу у фази истраге доказује јавни тужилац, а у фази главног претреса јавни тужилац уз помоћ суда који отклања последице тужилачких пропуста у потрази за материјалном истином.

Могуће решење које не би угрозило остварење права на правично суђење јесте решење прихваћено у Хрватској - да суд може интервенисати у доказном поступку само у корист окривљеног. За овакво решење могуће је наћи упориште у пресудама Европског суда за људска права који заузима јединствен став поводом питања делотворности одбране и питања одговорности за делотворну одбрану указујући да суд има „обавезу чињења у

правцу обезбеђења стварног и делотворног поштовање права окривљеног на правичан поступак”. Дакле, активно поступање суда на главном претресу је оправдано само у случајевима када одбрана није довољно делотворна или када окривљени нема браниоца који може ваљано заштити његова процесна права. У таквим случајевима се очекује интервенција суда у циљу остварења права на правично суђење које подразумева делотворност одбране. Исто тако, решење према којем суд може интервенисати у доказном поступку само у корист окривљеног било би у функцији остварења права на правично суђење. Дакле, суд би могао интервенисати у корист окривљеног, али не и у корист јавног тужилаштва – јер право на правично суђење у кривичном поступку представља индивидуално право окривљеног – грађанина, а не јавног тужиоца као државног органа.

Аутор: Југослав Тинтор, адвокат из Београда

НАКНАДА НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ

почетак рачунања камате

У свом раду, као и у раду многих колега, па и судова, схватио сам да постоји недоумица око тога од када доспева обавеза накнаде материјалне штете, тачније, око чињенице од којег дана почиње да тече законска затезна камата. Оно што је често бунило колеге, суд и мене, је да ли се законска затезна камата рачуна почев од дана настанка штете или почев од дана доношења пресуде. У том погледу сам био у прилици да видим разнолику судску праксу тако сам почео са малим истраживањем и уз помоћ литературе и софтвера дошао до коначног закључка, а то је да се законска затезна камата, зависно од случаја, може рачунати и почев од дана настанка штете, и почев од дана доношења пресуде. Наиме, да бисмо знали на који начин да одредимо законску затезну камату тј. да бисмо знали од када се рачуна законска

затезна камата, морамо прво да утврдимо да ли се ради о новчаној материјалној штети или се пак ради о неновчаној материјалној штети.

Накнада новчане материјалне штете

Као што и сам поднаслов каже, овде се ради о накнади материјалне штете манифестоване у губитку новца, а ради репарације или замене неког нашег уништеног добра, односно ради успостављања пређашњег стања на начин да смо за успостављање тог пређашњег стања исплатили извесну суму новца. Дакле, ехемпли цауса, неко лице нам својом кривицом у саобраћајној незгоди оштети аутомобил. Ми не желимо да чекамо да се осигуравајуће друштво изјасни, односно надокнади штету с обзиром да нам је аутомобил хитно потребан ради обављања посла, те стога сами одемо код сервисера, поправимо аутомобил и за то сервисеру платимо цену поправке према издатом рачуну. Дакле, тренутком плаћања сервисеру за нас је настала новчана материјална штета, те стога од тог дана имамо право да потражујемо законску затезну камату у складу са чланом 186 Закона о облигационим односима. Напред наведено значи да у случају ако је оштећеник сам поправио ствар или купио другу, односно о свом је трошку поправио пре него што је судска одлука донешена, штета и даље постоји само што је изражена у новчаном облику и састоји се од издатка који је оштећеник имао за поправку или набавку нове ствари. Обавеза накнаде штете је доспела у тренутку кад је оштећеник отклонио штету и од тог тренутка почињу тећи затезна камата. Последица штете ће се отклонити исплатом новчане накнаде у висини издатака који су били потребни да се штета санира, а затезна камата ће представљати износ накнаде штете због немогућности коришћења новца од дана доспелости штете до исплате.

Накнада неновчане материјалне штете

Да бисмо боље објаснили значење неновчане материјалне штете, узећемо исти пример као и за новчану материјалну штету. Наиме, неко лице нам својом кривицом у саобраћајној незгоди оштети аутомобил. С обзиром на

чињеницу да нам аутомобил није преко потребан, односно да не морамо журити са поправком аутомобила, ми подносимо захтев осигуравајућем друштву које пристаје да нам плати репарацију аутомобиле, али у износу који је мањи од износа стварне штете. Незадовољни одлуком осигуравајућег друштва, подносимо тужбу и тужбеним захтевом тражимо да суд обавезе туженог да нам надокнади штету. Дакле, у овом конкретном случају још увек није спроведен институт реститутио ин интегрум, тј. за нас штета још увек постоји и чекамо да су одреди висину штете и обавезе туженог да нам ту штету надокнади, а како би могли да извршимо поправку аутомобила. Након проведеног поступка, суд ће обавезати туженог да нама као тужиоцу исплати одређени новчани износ на име накнаде материјалне штете, а висину штете ће одредити у складу са чланом 189 став 2 Закона о облигационим односима, тј. према ценама у време доношења судске одлуке. У овом конкретном случају ми смо претрпели неновчану материјалну штету, те стога имамо право да потражујемо законску затезну камату почев од дана пресуђења, а не од дана када нам је ствар оштећена или уништена. Досуђењем накнаде штете према ценама у време доношења судске одлуке успоставља се пређашње стање јер се досуђеним износом оштећеник може обештетити тако да поправи оштећену ствар или купи нову. Због тога се и не може захтевати затезна камата на досуђени износ накнаде штете од дана кад је штета настала, како је то предвиђено чланом 186 Закона о облигационим односима, јер би се у том случају накнада вредновала два пута, једанпут ценом оштећене ствари у време доношења судске одлуке и други пут каматом од дана настанка штете.

Као прилог горе написаном желим да све колеге упознам са Решењем Врховног суда Србије, Рев. 1838/2006 од 6.9.2006. године, као и са Начелним ставом судова од 29.05.1987.године.

Наиме, Начелни став од 29.05.1987.године је да: “Затезна камата на накнаду неновчане материјалне штете, досуђену у новцу према ценама у време пресуђења, тече од дана доношења првостепене пресуде којом је висина накнаде одређена.

Ако је оштећени сам отклонио штету пре доношења судске одлуке, затезна камата тече од дана када је штета отклоњена, односно кад су учињени трошкови ради отклањања штете.”

Сентенца Решења Врховног суда Србије, Рев. 1838/2006 од 6.9.2006. године гласи:

Ако одговорно лице до доношења судске одлуке не накнади штету насталу на стварима, оштећењем или пропашћу, суд висину накнаде штете одређује према ценама у време доношења судске одлуке.

На такву накнаду неновчане материјалне штете, досуђену у новцу према ценама у време пресуђења, затезна камата тече од дана доношења првостепене пресуде којом је висина накнаде одређена.

ПРАКСА СУДОВА – Повреда одредаба Закона о парничном поступку

Желео бих да се осврнем и на поступање судова у поступцима ради накнаде материјалне штете, са нагласком на неновчану материјалну штету. Наиме, иако је мало вероватно, постоји могућност да тужилац у својој тужби определи висину тужбеног захтева према ценама на дан настанка штете (нпр. урађено је вештачење одмах након настанка штете, а парница траје већ 4-5 година, а тужилац касније није хтео да уради допунско вештачење ради усклађивања цена које су сада сигурно веће због инфлације, скока курса евра и сл. од цена које су важиле у време оштећења или уништења ствари) уместо према ценама у време закључења главне расправе, при томе тражећи да се затезна камата обрачунава почев од дана оштећења или уништења ствари, сматрајући да ће на тај начин суд да му досуди законску затезну камату почев од дана оштећења или уништења ствари. У овом конкретном случају морам да укажем, по мом схватању, на погрешну судску праксу. Ово из разлога што постоје само две могућности које суд може да примени, а суд пак примењује трећу, и по мени незакониту, солуцију.

Дакле, прва могућност би била да суд иако је дужан да правилно примени члан 189 став 2 Закона о облигационим односима, тј. да утврди висину штете на дан доношења пресуде, ипак то не учини јер је везан тужбеним захтевом и не може досудити више од онога што је тужбом тражено, те стога ако је тужилац определио у тужби висину тужбеног захтева према ценама које су важиле у време штете, суд ће тужиоцу и досудити накнаду штете према опредељеном износу али са законском затезном каматом почев од дана пресуђења, а не почев од дана када је ствар оштећена или уништена. То што тужитељ није затражио ревалоризацију извршене процене штете према ценама у време пресуђења и с истом ускладио тужбени захтев, не дају му право да потражује затезну камату за раздобље од извршене процене до пресуђења. Оваква могућност је по мом скромном мишљењу незаконита с обзиром да суд непримењивањем члана 189 став 2 ЗОО-а погрешно примењује материјално право, односно не примењује га што је разлог за изјављивање и усвајање жалбе. У конкретном случају би суд морао да одбије тужбени захтев и да у образложењу пресуде наведе да будући да је на тужиоцу био терет доказивања висине тужбеног захтева, у смислу одредбе члана 231 став 2 ЗПП-а, а да у том смислу тужилац до закључења главне расправе није пружио нити предложио релевантне доказе на ову околност (није урадио допунско вештачење на основу којег би се утврдила висина штете према ценама на дан закључења главе расправе), а што је био дужан учинити, поступајући суд је морао да одбије тужбени захтев. Дакле, у овом случају би суд морао да одбије тужбени захтев.

Друга могућност суда је, као што је и мало пре наведено, да суд одбије тужбени захтев с обзиром на пасивност тужиоца, односно на чињеницу да није доказао висину тужбеног захтева, а без чијег утврђења суд не може да усвоји тужбени захтев. Дакле, ово је једина исправна и могућа солуција коју суд треба да изабере приликом доношења пресуде.

Међутим, суд се у најчешћем броју случајева одлучује за трећу солуцију. Наиме, члан 7 став 2 Закон о парничном поступку гласи: “Суд ће да размотри и утврди само чињенице које су странке изнеле и да изведе само

доказе које су странке предложиле, ако законом није другачије прописано.” Супротно овом начелу, суд након протекла периода од 6 месеци од дана вештачења инсистира да тужилац предложи да се одреди допунско вештачење, или пак то сам одређује, а све да би приликом пресуде могао да примени члан 189 став 2 Закона о облигационим односима. Овакво понашање суда је незаконито и недозвољено јер суд поступа супротно начелима парничног поступка да би задовољио материјално право, што је опет наглашавам незаконито јер је суд дужан да донесе пресуду у складу са тужбеним захтевом тужиоца и у складу са изведеним доказима, па ако суд сматра да је пасивношћу тужиоца немогуће применити члан 189 став 2 Закона о облигационим односима, то тако суд и треба објаснити у образложењу пресуде, а не незаконито одређивати допунска вештачења како би се висина штете утврдила према ценама на дан доношења пресуде. Дакле, суд примењујући истражно начело уместо расправног чини битне повреде одредаба парничног поступка и свесно се сврстава на једну страну и на тај начин повређује уставом загрантовану непристрасност, односно постаје пристрасан у корист тужиоца, а све зарад што бржег и што ефикаснијег суђења. Лично бих донекле и могао да разумем овакво понашање суда ако прекопута себе имам правно неуку странку која је на рошиште дошла без пуномоћника. Шта више, и обавеза је суда да помогне правно неукој страни, додуше не баш на овакав начин. Међутим, не могу да разумем и да оправдавам овакво понашање суда када парничне странке имају своје пуномоћнике – адвокате. Напред наведено значи да суд не сме да крши закон због нестручности или пасивности једног адвоката већ мора да га доследно примењује, па макар до довело и до негативног успеха у спору за тужиоца, иако је евидентно да му припада право за накнаду штете али чија висина није доказана.

Аутор: адвокат Милинко Мијатовић

ПУТ ЖРТВЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

На почетку овог текста, пре свега је важно истаћи да су Породичним законом дати основни појмови према којима насиље у породици јесте понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице.

Закон даље прописује најчешће појавне облике, па се насиљем у породици сматра нарочито наношење или покушај наношења телесне повреде, изазивање страха претњом убиства или наношења телесне повреде члану породице или њему блиском лицу, присиљавање на сексуални однос, навођење на сексуални однос или сексуални однос са лицем које није навршило 14. годину живота или немоћним лицем, ограничавање слободе кретања или комуницирања са трећим лицима и вређање, као и свако друго дрско, безобзирно и злонамерно понашање.

Према ставу Врховног касационог суда који је изражен у досадашњим пресудама, суд треба да покаже „нулту“ толеранцију на насиље, односно да свако понашање које одступа од стандарда уобичајеног и друштвено прихватљивог опхођења и комуницирања са члановима породице квалификује као насиље у породици.

У овом тексту желим да се позабавим путем који пролази жртва насиља, ако се обрати институцијама које су позване и дужне да се овим проблемом позабаве.

Наиме, жртва може да се обрати кривичном суду, односно тужилаштву којем ће поднети кривичну пријаву против учиниоца кривичног дела насиља, али се ово средство показује као прилично неделотворно, осим у случајевима тешког физичког насиља. Наиме, проћи ће недеље, а понекад и месеци док

тужилаштво исту пријаву не размотри. За то време, обзиром да жртва и насилник најчешће живе у заједничком домаћинству, могуће је да насиље након поднете пријаве још више ескалира.

Уколико се жртва обрати Центру за социјални рад, иако је ова институција овлашћена да поднесе тужбу суду ради заштите од насиља у породици, у највећем броју случајева они ће жртву само упутити на потребу да сама поднесе тужбу.

Након формирања породичних већа парничних судова (2010.), може се рећи да судије које суде у предметима насиља у породици, углавном добро познају ову материју и имају довољно искуства да препознају прави случај насиља.

Наиме, институт насиља у породици се врло често злоупотребљава, али о тој теми неком другом приликом.

Међутим, оно што као адвокат који се претежно бави породичним правом могу да замерим судовима, јесте то што по инерцији своје пресуде из ове области заснивају на налазу и мишљењу органа старатељства (Центар за социјални рад). Ова установа са друге стране своје мишљење заснива искључиво на разговору који обавља са странкама у поступку.

Бројни други докази на основу којих би суд са сигурношћу могао да закључи да ли је до насиља заиста и дошло, као што су саслушање сведока, саслушање друге врсте судских вештака, лекара, психолога, саслушање полицијских радника који су интервенисали и сл., углавном се пред породичним судом не изводе, док се на мишљење центара за социјални рад чека и по неколико месеци.

Истражно начело које је прописано за ову врсту поступка, а по којем суд није везан предлозима странака приликом извођења доказа, по мом мишљењу у нашој судској пракси се не примењује у довољној мери.

Жртва је за све то време остављена на милост и немилост насилнику те је често и из тог разлога принуђена на повлачење тужбе.

Када је у питању стручност тимова у центрима за социјални рад, из великог броја налаза и мишљења које сам имала прилике да видим, не произилази потребно знање да су мере заштите од насиља у породици пре свега прописане као превентивне. Оне не треба да представљају казну за учиниоца насиља, већ је њихово дејство првенствено превентивно, јер исте треба да опомињу и упозоравају учиниоца на то какве га законске последице очекују за случај да убудуће понови своје дело.

Пут жртве насиља у породици на претходно описани начин води кроз мукотрпне стазе на којима је неретко и сама жртва изложена додатном стресу, а неретко и освети од стране насилника, услед спорости рада надлежних институција.

Такође, углавном се говори о физичком насиљу, а губи се из вида да су изузетно чести случајеви психичког насиља које се врши управо између чланова породице. Психичко насиље је како смо рекли у уводу забрањено, а уколико се исто трпи или недовољно процесуира и оно ће на крају резултирати физичким насиљем. Психичко насиље у мојој пракси чешће виђам у виду злоупотребе овог института, јер је оно право врло тешко доказати пред судом.

Управо ових дана смо сведоци кампање коју спроводе државне институције везано за пораст насиља у породици. Међутим, сведоци смо са друге стране да се управо насилни тон комуникације пропагира путем рекла бих скандалозних телевизијских формата који се готово непрекидно емитују преко националних фреквенција, а да институције ништа не предузимају у том погледу.

Врло је важно напоменти на крају да је жртви насиља у породици стручна помоћ од стране адвоката неопходна. Ово стога што ће се сама жртва, што

због свог субјективног стања страха у којем се налази, што због знања које је потребно поседовати из ове области, врло тешко без стручне помоћи сама изборити.

Овде долазимо до материјалног момента.

Наиме, држава много касни са доношењем регулативе о бесплатној правној помоћи која је Уставом загарантована у ситуацији када грађанин нема довољно средстава да себи приушти стручну правну помоћ. Ову помоћ дакако, због своје стручности и независности може пружити само адвокат, како је то Уставом и прописано.

Аутор: Мирјана Милић Дрвеница, адвокат у Београду

КАКО ОСТАЈЕМО БЕЗ ПРАВА НА ОДБРАНУ

Провокативан наслов који се односи на само један од многих промашаја у последњем Законика о кривичном поступку, који је по мени један од тренутно нерешивих проблема одбране у кривичним поступцима.

Покушаћу да објасним једну кривично правну ситуацију са којом се све чешће срећем захваљујући примени одредаба Законика о кривичном поступку које се односе на споразум о признању кривичног дела и одредаба које се односе на упознавање са садржином списа читањем истих, без могућности да се даваоци тих исказа испитају или саслушају на главном претресу, како би се њихови искази проверили.

У пракси то изгледа овако:

Један саокривљени закључује Споразум о признању крив. дела, где терети другог саокривљеног.

Други саокривљени по одредбама ЗКП има право да прикупља и предлаже извођење доказа, између осталог и да испитује сведоке, односно поставља питања саокривљенима.

Међутим, како је у односу на првог саокривљеног кривични поступак завршен, правноснажно окончан, Суд се држи одредбе чл. 406. ст. 1. т. 5. ЗКП, где исказ из овог, сада окончаног предмета у односу на окривљеног који је закључио Споразум, Суд чита на главном претресу који се води против другог саокривљеног.

И сада долазимо до кључног питања које се односи на право на одбрану и права која проистичу из овога права.

Врховни касациони суд је на становишту да једна особа не може имати и својство сведока и својство окривљеног, па самим тим одбрана нема могућност да након што је поступак окончан, испита у својству сведока саокривљеног који је закључио Споразум, али нема могућност ни да га испита као саокривљеног, пошто је поступак у односу на њега окончан.

Као што је познато, одбрани једног окривљеног се у истрази не дозвољава да присуствује саслушању другог саокривљеног, тако да ни у овој фази поступка не постоји могућност да се утиче на исказ саокривљеног кроз проверу истог.

Правна празнина, намерна или не намерна, доводи одбрану у неравноправан положај, а Суду дозвољава да "линијом мањег отпора" дође до одлуке коју ће потврдити неки виши суд.

Оваква одредба омогућује тужилаштвима да врло лако након признања једног саокривљеног дођу и до осуђујуће пресуде у односу на саокривљене, и ако би Споразум, као нека врста уговора између тужилаштва и окривљеног морао да се односи искључиво на ове две стране, а не и на трећу.

Међутим, Суд прихвата да се у крив. поступку против окривљеног који не жели Споразум, користи како исказ из истраге, тако и пресуда на основу споразума о признању крив. дела, а одбрана може само да посматра како

поред ње "пролазе возови", без могућности било каквог утицаја на одлуку Суда.

Судовима је омогућено да скраћеним путем дођу до "законите одлуке" у кривичном поступку, не узимајући у обзир одредбе које се односе на начело непосредности извођења доказа, начело контрадикторности вођења кривичног поступка, а што води повреди права на одбрану окривљеног, које се огледа у повреди конкретних одредби предвиђених у чл. 15. ст. 3. ЗКП, чл. 68. ст. 1. т. 9. ЗКП и чл. 389. ст. 1. т. 3. ЗКП.

Овакав став је нејасан, обзиром да у пракси имамо велики број предмета где су саизвршиоци малолетно и пунолетно лице, где се воде одвојени поступци и често се један поступак правноснажно оконча, а у другом поступку се саизвршилац појављује као сведок.

Оваква забрана да се кроз испитивање сведока или саслушање саокривљеног провери његов исказ производи неизрециве последице по одбрану, а пре свега кроз донете осуђујуће пресуде, посебно што је свима јасно да се споразум о признању кривичног дела управо и закључује да би окривљени исходовао повољнију пресуду, док је саокривљени у другом плану, практично кажњен што и он није пристао на споразум.

Овај проблем је уочен од стране комисије за праћење примене и спровођења новог Законика о кривичном поступку која у свом извештају о раду за период од 04.11.2013. до 31.01.2014. године са закључцима указује да проблем постоји, да преовлађује мишљење да једно лице не може имати два својства у вези истог кривично правног догађаја, међутим поводом овакве ситуације су мишљења међу судијама Апелационог суда у Београду различита, што је комисија и констатовала као проблем законске неусаглашености.

У сваком случају, време пролази, људи бивају осуђени без да су имали могућност да се бране и одбране.

Покушавајући да дођем до решења поднео сам и Захтев за заштиту законитости Верховном касационом суду, али сам добио решење којим се захтев одбацује као недозвољен, обзиром да ограничење права на одбрану не спада у разлоге због чега се може поднети захтев за заштиту законитости.

У овом законском хаосу у коме смо се нашли, ово је само једна цртица, али која угрожава једно од најважнијих права цивилизованог друштва.

Највише ме плаши што се ове одредбе миксају и преписују из законских решења тзв. "демократског запада" који прокламује између осталих и право на одбрану, а потом на перфидан начин ово право ускраћују.

Аутор: адвокат Бошко Арсенијевић, Нови Сад

ДА ЛИ САМО ЗБОГ ТЕКСТА ЗКП-а ОСТАЈЕМО БЕЗ ПРАВА НА ОДБРАНУ

Одмах да напоменем да ми намера није да овим текстом дајем одговор, контрааргументацију или реплику на текст колеге Арсенијевића под насловом „Како остајемо без права на одбрану“, објављен на блогу 01.12.2015. г. Мој текст би требало да буде само наставак правне анализе једног проблема који је колега Арсенијевић у свом тексту правилно и прецизно препознао, описао и анализирао. Мислим да би проблем требало сагледати и из другог угла. Намера ми није нити да „браним“ текст ЗКП-а. Сагласан сам са ставом да текст новог, или сада већ актуелног ЗКП-а, има пуно недостатака, недоречености и правних празнина (уосталом, колега Југослав Тинтор је у своја два текста објављена на овом блогу изнео потпуну и јасну анализу свих недостатака новог ЗКП-а), али сам ипак присталица адверсијалног система, и сматрам да је ранији кривични поступак према претходном ЗКП-у био далеко од доброг и функционалног решења. Желим

да истакнем да узрок проблема у пракси није увек лош текст ЗКП-а, већ крутост и неинвентивност судова у тумачењу и примени ЗКП-а.

Да пређем на ствар. Одредба прописана у чл. 406. ст. 1. тач. 5. ЗКП-а, којом се дозвољава читање исказа саоптужених у односу на које је поступак раздвојен или раније правноснажно окончан, у садејству са правним ставом судске праксе да не може постојати дуализам процесних улога једног истог лица у поступку (саоптужени не може бити испитан у својству сведока), на први поглед заиста може проузроковати ограничење права на одбрану једног саоптуженог, када је други саоптужени рецимо закључио споразум о признању кривичног дела, на начин како је то описао колега Арсенијевић. Међутим, да ли то заиста мора да буде тако и у пракси? Мишљења сам да је брана за овакво потенцијално ограничење права на одбрану, заправо правилна примена свих одредаба ЗКП-а, као и један проактиван и креативан приступ у тумачењу процесних норми од стране судова, при чему би то тумачење увек морало да буде прожето основним начелима ЗКП-а прописаним у уводним члановима тог законика. Таквим приступом би тешко било замислити ситуацију у којој један саоптужени буде оглашен кривим само на основу „голог“ признања другог саоптуженог, а ево и зашто тако мислим.

Одредбом из чл. 319. ЗКП-а прописани су случајеви у којима је суд у обавези да одбије споразум о признању кривичног дела тужиоца и окривљеног, па је између осталог, под тачком 2. става 1. тог члана, прописано да суд одбија споразум ако није испуњен један или више услова из члана 317. став 1. овог законика. О чему се овде ради? Одредбом из чл. 317. ЗКП-а прописани су услови који кумулативно морају бити испуњени да би суд споразум прихватио. Који су то услови? Има их неколико, али је за потребе ове моје анализе најважнији услов за прихватање споразума прописан у одредби из чл. 317. ст. 1. тач. 3. ЗКП-а – да постоје и други докази који нису у супротности са признањем окривљеног да је учинио кривично дело. И ту долазимо до кључног момента – судови не би смели да прихватају споразуме у случајевима када у спису предмета не постоје други

докази, и то не било који, већ докази који нису у супротности са признањем, односно другим речима, докази који барем посредно указују на кривицу окривљеног који признаје дело. На овај начин законодавац је прописао строжије услове за прихватање споразума о признању кривичног дела тужиоца и окривљеног, у односу на услове под којима суд може у току поступка прихватити признање окривљеног и осудити га на основу признања, обзиром да је у одредби из чл. 88. ЗКП-а прописано да када окривљени призна да је учинио кривично дело, орган поступка дужан је да и даље прикупља доказе о учиниоцу и кривичном делу само ако постоји основана сумња у истинитост признања или је признање непотпуно, противречно или нејасно и ако је у супротности са другим доказима. Дакле, теоријски окривљени може признати дело, тужилаштво може одлучити да не прикупља друге доказе и може поднети оптужни акт само на основу тог признања, а суд може на основу таквог признања донети осуђујућу пресуду упркос недостатку других доказа. Са друге стране пак, суд НЕ МОЖЕ прихватити споразум о признању кривичног дела тужиоца и окривљеног уколико нема других доказа! Да ли је можда интенција законодавца била да на овај начин спречи злоупотребу института споразума о признању кривичног дела и одредбе из чл. 406. ст. 1. тач. 5. ЗКП-а? По мени закључак је јасан, уколико судови правилно примењују одредбе којима је регулисан споразум о признању кривичног дела, и одбијају споразуме који се заснивају само на „голим“ признањима окривљених код којих нема других доказа, други саокривљени односно саоптужени не могу доћи у ситуацију да буду оглашени кривим само на основу исказа саоптуженог који је прочитан на главном претресу. Да ли судови у пракси заиста овако поступају, или не, то је већ питање за неку другу анализу.

Ситуација не би смела бити лошија и онда када постоје други докази. Питање прихватања споразума који је закључио један саоптужени тада није спорно, јер постоје докази који нису супротни признању (испуњен је услов из чл. 317. ст. 1. тач. 3. ЗКП-а), али одбрана другог саоптуженог тада још увек може истицати приговор да је право на одбрану ограничено јер се исказ саоптуженог који је сачинио споразум чита, при чему тај саоптужени не може

бити испитан, а докази који постоје су рецимо само посредни у односу на другог саоптуженог. По мени је међутим у таквој ситуацији кључно питање заправо колика је и каква је доказна снага тог исказа саоптуженог, и да ли судови садржину тог исказа правилно цене када је доводе у везу са другим доказима. Можда опет није проблем у самом тексту ЗКП-а, већ у погрешном приступу судова. Колико се судови заправо држе начелних правила прописаних у одредбама из чл. 16. ЗКП-а, којим су прописани оцена доказа и утврђивање чињеница. Ту су од пресудне важности одредбе из чл. 16. ст. 4. и ст. 5. ЗКП-а, којима је прописано да пресуду, или решење које одговара пресуди, суд може засновати само на чињеницама у чију је извесност уверен, односно да ће сумњу у погледу чињеница од којих зависи вођење кривичног поступка, постојање обележја кривичног дела или примена неке друге одредбе кривичног закона, суд у пресуди, или решењу које одговара пресуди, решити у корист окривљеног. Дакле, ако са једне стране имамо исказ једног саоптуженог, за који знамо да није дат од сведока који је у обавези да говори истину (барем номинално јер је под заклетвом), односно дат је од стране лица које у поступку има права да не говори истину, а са друге стране доказе који су посредни или који остављају сумњу у погледу битних чињеница за одлуку о кривици другог саоптуженог (нема непосредних и чврстих доказа), онда такав исказ саоптуженог ни у ком случају не би смео бити довољан основ за доношење осуђујуће пресуде против тог другог саоптуженог, имајући у виду напред цитиране одредбе из чл. 16. ст. 4. и ст. 5. ЗКП-а. Просто у свести судија би морао бити усађен став да исказ саоптуженог увек оставља сумњу у односу на одлучне чињенице за одлуку о кривици другог саоптуженог, уколико нема чврстих и непосредних доказа који би били потврда таквог исказа. Супротно овоме, чини ми се да је у свести судија усађен став да је признање једног саоптуженог „пречица“ за лако и једноставно „решавање“ предмета осуђујућом пресудом против другог саоптуженог. То је заправо оно што је погрешно, и што доводи до повреда права на одбрану, у већој мери него што је узрок повреде права на одбрану несумњиво лош текст ЗКП-а.

Верујем да ће лош текст ЗКП-а временом бити подвргнут изменама и допунама, надамо се на боље. Као што сам већ напоменуо, па да тако и закључим ово моје размишљање које сам нескромно назвао анализом, већи је проблем од лошег законског текста у томе што прелазак са ранијег истражног и континенталног система кривичног поступка, на један полуадверсијални, није праћен у довољној мери променом начина размишљања оних који ЗКП примењују у пракси, и прилагођавањем њиховог начина размишљања општим принципима адверсијалног система, те је то довело до додатних проблема у пракси. На крају напомињем и то да циљ инсистирања нас бранилаца на доследној примени одредаба ЗКП-а као што су оне из чл. 16., није да кривци остану некажњени, већ да тужилаштво и полиција буду принуђени да у свом раду прикупљају боље и квалитетније доказе, на основу којих ће бити доношене легитимне осуђујуће пресуде, а не „брзе“ а неутемељене пресуде које стварају лажну слику наводне ефикасности правосудног система.

Аутор: адвокат Предраг Стефановић из Ниша

О АДВОКАТУРИ И СУДСТВУ

Позив уваженог колеге Александра Н. Ђорђевића да напишем текст за блог Адвокатске коморе Србије, натерао ме је на размишљање. Чиме је уопште прикладно обратити се адвокатима из угла судије? Шта објавити на блогу професије која несумњиво не вапи за новим судијским ставовима и мишљењима, а да не буде депласирано, претенциозно или пак, претерано апологетски?

Као судија, обично пишем о судству. О условима у којима је настајало, (не)могућности да се изгради као независна грана власти, узроцима стања у којем се данас налази... Али шта је са адвокатуром? Може ли се о српском

судству и борби за освајање судске власти озбиљно говорити ако анализа не обухвата и други најзначајнији чинилац једначине зване „српско правосуђе“? Нисам ли, избегавајући да се у протеклом периоду позабавим и правозаступницима, начинио методолошки пропуст? Напоследку, постоје ли скривени узроци доминације метода који ове, несумњиво зависне, варијабле редовно посматра и описује одвојено? У оваквим размишљањима, можда парадоксално, окренух се најризицијој опцији. Попут студента који у страху од откривања најслабије спремљене лекције, у испитној грозници започне излагање недовољно схваћеном контроверзом, тако се и ја, гоњен ирационалним и недовољно спреман за шкакљиву тему, определих за писање о адвокатури и њеном односу спрам судства. Ни мање ни више но адвокатима о њима самима! Делимично оправдање за ово хазардерство проналазим у уверењу да је покретање овог питања, иако закаснело, можда нужније него икад.

У систему јединства власти у којем је настајала већина онога што данас препознајемо под одредницом „српско правосуђе“, судство и адвокатура развијали су се као два сродника од којих се један нашао „у милости“ а други „у немилости“ послератних власторжаца. Деценијама, судство је махом било резервисано за „децу победника“, „проверене“ јуристе, „поштену интелигенцију“ исправних уверења и револуционарног педигреа. Синови и кћерке генерала, првобораца или заслужних политичара, били су окосница правосуђа које данас познајемо. Они су моделирали српско судство према сопственим „калупима“, потребама и уверењима. Адвокатура је за то време, из визуре револуционарне власти, представљала уточиште поражене стране, реакције, буржоаских симпатизера, једном речју „сумњивих“ типова. Као што је језгровито описано у парадигматичном документу УДБЕ из 1952. године, адвокатура је за тадашњу власт оличавала браншу „бивших режимлија, велепоседника, људи ниског морала и дерикожа, које не показују никакве знаке прогреса и социјалистичког начина мишљења“.

Зазор комуниста од адвокатури имао је реалне основе. Током деценија радничког самоуправљања, адвокатура је притајено чувала дух реакције и неке врсте латентног грађанског отпора. Бити адвокат, најчешће је значило и

бити другачији... Потенцијални „издајник“, интелектуалац - смутљивац, особа код које се иде на славу и у чијој се кући шапуће. У општем таласу симплификације, рурализације и примитивизма, адвокатура је неговала „шмек“ заборављене и презрене аристократије.

Оваква својеврсна „гетоизација“ адвокатуре током година у којима је развијано савремено српско правосуђе, допринела је настанку инстерованте еволутивне појаве. Уз Српску православну цркву, адвокатура је на овим просторима у Брозово време једина успела да сачува макар и формалну самосталност. У време свеопштег подруштвљавања, адвокатура је неким чудом успела да остане „приватна“. Како су знали и умели, адвокати су успели да сачувају професију од колективизације и петолетки. Без обзира на чињеницу да су (као и код избора послератних патријарха), у одабиру адвокатског руководства одлучујућу улогу вероватно имали пре најужи партијски кругови него скупштине комора, па и на чињеницу да је властима, дајући привид демократичности режима, дисидентство адвокатуре донекле и одговарало, „приватна“ професија је преживела „вунена времена“.

За то време, „поштена правничка интелигенција“ која се гнездила у судству и тужилаштву, углавном је била поштеђена борбе за опстанак. Једино што се од ње очекивало било је да слуша, преде и прихвата револуционарни морал. Међутим, ако би ове малобројне задаће испунила, била би стамбено обезбеђена, уз гарантован углед, летовање на Јадрану, посао за дете, везе, кредит и кола... Касније ће ова „Дембелија“ и одсуство стимулуса који би узроковали значајнији еволутивни развој, „поштену правничку интелигенцију“ готово у потпуности учинити неспособном за штошта у динамичнијем амбијенту (до границе преиспитивања оправданости даље употребе одреднице у чијем корену се налази реч „интелект“), али то је већ нека друга прича. О овом делу „фамилије“ сам већ довољно говорио, тако да читаоца упућујем на раније текстове.

Од каквог је значаја за стање у српском правосуђу ово историјско подсећање? И зашто поново замарам анализом времена које је давно прошло?

Чиним то искључиво у уверењу да описана слика подељеног „државно-приватног“ правосуђа, (судства (и тужилаштва) са једне и адвокатуре са друге стране) и данас, у значајној мери детерминише карактер заједничке професије. Иако је идеологија која је послужила као основа на којој је ископан струковни „ров“ макар формално одбачена, иако су стасали и неки нови „клинци“, поделе у „правосудној фамилији“ и историјске хипотеке чине да и данас адвокати и судије једни на друге гледају с подозрењем, крију међусобне бракове и доживљавају се као сродници који су дуго живећи одвојено, остали без заједничких тема.

Осећај удаљености спрам правосудних „приватника“ ваљда и даље судији омогућава да, у паузама суђења, „некажњено“ ћаска са државним тужиоцем, али не и са браниоцем, као представником „сумњивог“ приватног сектора. Баш као што и осећај презира према „правницима на буџету“, адвокатима „даје за право“ да и данас већину судија поистовећују са потрчцима партије на власти.

Зашто о овоме говорим? Зашто се поново излажем неразумевању и потенцијалној осуди обе стране?

Због тога што сматрам да је давање одговора на питање како излечити домаће правосуђе немогуће без стављање тачке на латентни, замрзнути сукоб судства и адвокатуре, чији корени сежу дубоко у времена у којима је „државно-приватна“ дистинкција представљала оконсицу октроисане културе. Покрећем ово шкакљиво питање зато што сам сигуран да би обе „стране“ далеко лакше успевале да остваре сопствене циљеве, када борбу коју води „други табор“ не би посматрале као унутрашње-политичку ствар удаљене струковне латифундије.

Зар је потребно посебно наглашавати да би прошлогодишњи протест адвоката био далеко брже окончан, а можда и непотребан, да су судије препознале да оно због чега је „устала адвокатура“ није само питање адвокатског приватничког буђелара? Зар је нужно истицати да би резултати реформског дебакла из 2009. године били кудикамо мање штетни за све, да је адвокатура препознала да питање лаичког експеримента ин виво, није само проблем судства? И зар је потребно истаћи да би у оба ова случаја јединствено устајање у одбрану струке представљало далеко озбиљнији одговор политичкој моћи која се поигравала са интересима професије и њеним достојанством?

Јер, коме је данас у интересу очување стања у којем у правосуђу и даље постоје латентно завађени табори? Није ли одржавање тињајућег, ирационалног анимозитета између „државног“ и „приватног“, најсигурнији залог даље разједињености целокупно деградирание и готово презрене бранше? Није ли инсистирање на неопходности различитих путева едукације, селекције и немешања најефикаснији вид даљег неприродног уситњавања професије којој је, вероватно више него икада, потребно очување и окупљање свих постојећих потенцијала? И није ли и само правосуђе, са обе стране, учињено саучесником у овој својеврсној професионалној сегрегацији?

Но, одакле кренути и како начинити први корак?

Разједињена, „шароликог“ кадровског потенцијала и од стране новокомпонованих правосудних пара-професија потиснута у борбу за сопствену егзистенцију, адвокатура је ипак и даље најслободнији део српског правосуђа. Вишедеценијска борба за преживљавање у тржишним условима привређивања, створила је од адвокатуре браншу далеко отпорнију на притиске и далеко мање зависну од хирова извршне власти. Поред тога, усуђујем се рећи да је чак и данас, иако је и међу адвокатима у том погледу стање далеко од идеалног, ова бранша у предности и када је реч о броју интелектуалаца „по квадратном метру“. Већ и сама та чињеница довољна је

за закључивање да адвокати још увек представљају један од најздравијих и свакако најмање заплашених делова оболелог српског правосудног апарата.

У том смислу, вероватно је, ако не најправичније, а оно најреалније да иницијатива за окончањем „непризнатог рата“ и истовремено започињање нове борбе, овога пута за успостављења судске власти на овим просторима, најпре потекне са ове стране. Адвокатура једина данас има снаге и слободе да са мртве тачке покрене никада започети процес. Ма како парадоксално звучало, она је једина која у гангренозном стању у којем се српско правосуђе налази, може представљати снагу која ће започети, овај пут нужно заједничку, борбу. Борбу која ће, када једном буде започета, трајати дуго и у којој ће се „раме уз раме“ налазити некада подељени, а данас једнако „подјармљени“ правници.

Адвокатура то може. Питање је да ли то и хоће. Непознаница је да ли ће у започињању борбе за судску власт она пронаћи сопствени интерес, за који сам сигуран да постоји. Да ли ће на себе преузети визионарску улогу Британије 1940. године, у безнадежно деморалисаној, поробљеној Европи. Мотив би можда требало да тражи и у чињеници да за разлику од ње, друга страна нема ту слободу избора. Наследници „поштене интелигенције“ у условима вазалне завиности од егzekутиве, борбу за освајање судске власти чак и да желе, самостално не могу започети.

Аутор: Миодраг Мајић, судија Апелационог суда у Београду

ВЕЛИКИ СРПСКИ АДВОКАТ ВЕЉКО ГУБЕРИНА

Читајући књигу Сведок историје колеге Вељка, након двадесет година у адвокатури, нашла сам се у једном сасвим новом свету. Вељко Губерина је писао о својим животним тешкоћама, али не и о тешкоћама са којима се

сваки адвокат сусретао у свакодневном пробијању кроз државни систем. Рекло би се да он те тешкоће није ни примећивао. Толико је волео адвокатуру, да јој је посветио цео живот и практично живео за њу.

Вељко Губерина је писањем о свом одрастању, избеглиштву, гимназији, родитељима и пријатељима, затворским данима, студијама и Љубљани и назајд толико жељеној адвокатској пракси, оставио иза себе штиво пред којим ће мало који адвокат остати равнодушан. Такође, његово сведочанство о одбранама, приликом којих се увек обраћао и „срцу и разуму“, многим адвокатима ће показати пут. Пут правог и великог адвоката.

Адвокат мора да зна све и да буде у свим токовима друштва, говорио је, и описао своје присуство и на крштењу и на сахрани, на свим битним позоришним представама, на сваком концерту где се окупљала београдска елита, не одбијајући у својој професионалној пракси позив за одбрану и када би долазио из било ког града тадашње државе. Политику је пратио позорно, како домаћу тако и ону која је обележила кретања у целом свету, знајући да иста са друге стране позорно прати адвокатуру.

Вељко Губерина није одобравао присуство жена у адвокатури, образлажући да адвокат адвокатури мора да се да цео, а жена, која је мајка и стуб куће, није у могућности да одговори том захтеву. Традиционалан став који је време донекле газило али је суштински Вељко Губерина био у праву, барем у оном делу када је говорио о посвећивању.

Данас када се опраштамо од колеге Вељка, рекла бих да онај део из адвокатског кодекса у којем се говори да адвокат у сваком тренутку мора да чува углед професије, за пример генерацијама које долазе, увек може узимати живот и професионални допринос великог адвоката, Вељка Губерине.

Аутор: адвокат Мирјана Милић Дрвеница

МЕДИЈАЦИЈА И АДВОКАТУРА - ПРЕДРАСУДА ИЛИ ИНТЕРЕС

Медијација, као један од облика алтернативног решавања спорова (eng: Alternative Dispute Resolution – ADR), је процес у коме треће неутрално лице – медијатор, помаже странама у сукобу да дођу до обострано прихватљивог решења. У последњим деценијама прошлог века, сведоци смо драматичног повећања примене АДР-а у свету, па тако у САД више од 95% спорова добије свој епилог ван суда. Од Америке, преко Европе, а у последњим годинама и у нашем окружењу, медијација све више добија примат у односу на арбитражу и друге облике АДР-а, пре свега због своје флексибилности, поверљивости, брзине и приступачности, а највише због тога што, у складу са начелом добровољности, право одлучивања и контролу над исходом спора враћа странама у сукобу.

Иако је нови Закон који на свеобухватнији начин регулише ову област ступио на снагу у јануару 2015. године, а медијација у преговарачком процесу за приступање Европској унији препозната као један од приоритета за подизање ефикасности правосуђа, први организовани програми медијације у Србији почињу још 2001. године у оквиру пројеката невладиних организација подржаних од стране међународних донатора. У процесу реформе правосуђа, медијација се 2002. препознаје као техника која може допринети повећању ефикасности рада судова, а „Недеља поравнања“, добри резултати пилот пројеката у појединим општинским судовима, и друге активности у овој области, доводе 2005. године до усвајања првог Закона о посредовању – медијацији у Србији и оснивања тзв. „Републичког центра за медијацију“. Међутим, и поред постојања законског основа, међународне подршке и оснивања центара за медијацију, број предмета медијације у националним оквирима бива све мањи, а програми медијације при судовима се гасе, тако да смо данас, скоро 15 година након првих корака у овој области, практично још увек на почетку. На жалост, евидентно је да смо површним и нестручним приступом у протеклим годинама овај ефикасни и

пре свега хумани начин решавања сукоба компромитовали, тако да не треба да нас изненади ако се при поновном промовисању медијације сретнемо са још већим отпором и предрасудама на путу успостављања ефикасног и свеобухватног система алтернативног решавања спорова, који је Србији преко потребан.

Један од разлога за овакво стање је и својеврсно занемаривање улоге и значаја адвокатури у развоју и примени медијације и других облика АДР-а у Србији. Иницијални програми успостављања медијације посветили су мало или нимало пажње улози адвоката као једног од учесника у поступку медијације. Истине ради, у Србији, као и у другим земљама које су прошле сличан пут, био је приметан одређени отпор појединих адвоката који се објашњавао претпоставком да би такав „алтернативни“ начин решавања спорова могао негативно да утиче на традиционалну адвокатску праксу. Да је отпор медијацији неоснован и да представља резултат предрасуда, те да је медијација суштински управо у интересу како страна у спору, тако и адвоката као њихових пуномоћника, показује међународна пракса и све већи број адвоката који се и сами обучавају на пољу медијације. Адвокати који прихвате и овладају поступком медијације, свесни су њених предности у односу на суд, пре свега елиминисањем неизвесности у погледу трајања, трошкова и крајњег исхода судског поступка. Стога давањем подршке за учешће у поступку медијације, адвокат може очекивати веће задовољство клијената и изградњу боље професионалне репутације и угледа. Модерна адвокатура захтева примену различитих техника решавања спорова, а обавеза адвоката који желе да иду у корак са захтевима савременог живота и правовремено одговоре на различите потребе клијената, је да се стручно оспособе за пружање ове нове услуге, са којом донедавно нису имали прилике да се сретну у оквиру традиционалног правног образовања на факултетима.

Иако већина адвоката иницијално има жељу да постану медијатори, у пракси много већи број њих ће своју улогу имати као пуномоћници клијената у поступцима медијације. Улога адвоката као пуномоћника је веома важна, а

у појединим случајевима и пресудна за одлуку клијента да свој спор покуша да реши путем медијације:

адвокат пре свега процењује да ли је конкретан случај погодан за медијацију и у том смислу саветује свог клијента;

адвокат саветује клијента и учествује у избору медијатора;

припрема клијента, као и самог адвоката, за медијацију веома је битна, јер је стратегија за заступање у медијацији дијаметрално супротна од традиционалног заступања пред судом;

адвокат и клијент за медијацију морају припремити све да би споразум, уколико је то могуће, био постигнут истог дана, јер је „одлагање“ медијације изузетак а не правило;

адвокат током целокупног поступка медијације заступа и штити интересе свог клијента;

адвокат учествује у преговарању и саветује клијента о битним правним и другим аспектима могућих решења;

адвокат у овом процесу „сарађује“ са медијатором и доприноси да се постигне споразум који одговара интересима и потребама клијента;

адвокат учествује у састављању и спровођењу споразума постигнутог у процесу медијације.

Уколико медијација не исходи споразумним решењем, адвокат и клијент у сваком тренутку могу да се врате у судски или други поступак, јер позитивни прописи штите стране у медијацији од губитка процесних права услед преклузије, а дају и одређене подстицаје уколико се спор реши путем медијације.

Предности медијације за адвокате су вишеструке. Адвокат овладава новом „вештином“ коју може применити у погодним предметима и понудити је као услугу свом клијенту, који ће у том случају разумети да је адвокат покушао све да би постигао брзо и ефикасно решење проблема, у најбољем интересу клијента. Тако изграђено поверење између клијента и адвоката тешко је пољуљати. За разлику од судског поступка, у медијацији, адвокат и клијент задржавају „контролу“ над трајањем, трошковима, а ултимативно и исходом

целокупног спора, јер одлука не може бити донета без њихове сагласности. Медијација омогућава адвокатима да ефикасније управљају предметима и да своје капацитете правилно распореде на оне спорове који нису погодни за решавање путем медијације. Коначно, медијација доприноси повећању професионалног угледа и репутације адвоката.

У циљу модернизације адвокатске праксе и подизања капацитета адвокатуре, као и ради правовременог заузимања позиција на будућем „тржишту медијације“, велику улогу и обавезу имају и адвокатске коморе, које би требало да, између осталог, размотре и следеће:

Обука адвоката за примену медијације, и то:

основне радионице за упознавање са овим институтом и улогом адвокатуре
дводневни семинари за стицање вештина ефикасног заступања клијената у медијацији

основна и специјализоване обуке за медијаторе;

Успостављање система у адвокатским коморама за пружање услуга медијације;

Формирање листа медијатора – адвоката при адвокатским коморама;

Селекција и обука службеника – референата за медијацију при адвокатским коморама;

Активности на промоцији примене медијације у адвокатури.

Адвокатске коморе су идеалне професионалне организације за организовање и пружање услуга медијације. Свака адвокатска комора може, према својим потребама, формирати интерну листу медијатора – адвоката и образовати службу за медијацију. По пријему предмета, адвокати би процењивали погодност спора за решавање путем медијације, те добијали сагласност својих клијената у том смислу. Након тога би се обраћали референту за медијацију при адвокатској комори ради организовања медијације, укључујући и избор неутралног и стручног медијатора. На овај начин, адвокати би својим клијентима пре, или у току судског поступка, пружали додатну услугу коју би организовале саме адвокатске коморе, а уколико

медијација не би била успешна, у сваком случају би могли да наставе поступак пред судом.

Пружање услуга медијације на овај начин допринело би унапређењу адвокатске праксе, повећању угледа адвокатуре, додатном приходу адвоката, већем задовољству клијената, а свакако и растерећењу судова, јер би значајан број спорова био решен путем медијације пре или након покретања судског поступка. Адвокатске коморе имају могућност да развију и примене ову врсту додатних услуга, посебно имајући у виду већ постојећа слична искуства при Привредној комори Србије и Поверенику за заштиту равноправности и неким локалним самоуправама, као и чињеницу да позитивни прописи омогућавају овакав вид организовања и пружања услуга медијације.

Медијација је не само начин решавања спорова који је алтернативан, већ и поступак који је управо комплементаран судском и који доприноси ефикаснијој примени права и враћању поверења јавности у правосудни систем. Медијација је, стога, управо у интересу адвоката и може им помоћи у квалитетном и успешном заступању клијената, постизању већег професионалног задовољства у раду, ефикаснијем развијању адвокатске праксе, као и у изградњи личне и професионалне репутације и угледа у друштву.

Аутор: адвокат Блажо Недић

НОВА ШАНСА ДА ДРЖАВА ЗАВРШИ СВОЈИНСКУ ТРАНСФОРМАЦИЈУ НА ГРАЂЕВИНСКОМ ЗЕМЉИШТУ

Прошле године донет је потпуно нови Закон о претварању права коришћења у право својине на грађевинском земљишту уз накнаду како би се попунила

празнина која је постојала више од две године у овој области. У складу са овим Законом, својинска трансформација на грађевинском земљишту сада коначно може бити завршена, посебно узимајући у обзир и чињеницу да важећи Устав не препознаје институт права коришћења. Конверзија уз накнаду се односи на пет различитих група: приватизована друштва и њихове правне следбенике, неизграђено државно земљиште које је стечено ради изградње до 13. маја 2003. године, спортска и друга удружења, друштвена предузећа, као и на имовину која је у власништву привредних друштава из бивших југословенских република.

Накнада за конверзију представља тржишну вредност грађевинског земљишта, уз могућност њеног умањења. Умањење се може применити у односу на земљиште које се налази на територији недовољно развијених општина, или и када је подносилац захтева већ имао одређене трошкове поводом стицања предметног земљишта (као што су трошкови експропријације и административног преноса, трошкови ремедијације и ревитализације итд.). Даље, када се ради о изграђеном грађевинском земљишту, накнада за конверзију се уопште не плаћа за земљиште које је потребно за редовну употребу објеката који се налазе на том земљишту. У сваком случају, када се постави питање умањења накнаде за конверзију, о томе одлучује орган надлежан за питање државне помоћи.

Закон о претварању права коришћења у право својине на грађевинском земљишту уз накнаду ступио је на снагу у јулу прошле године, након више од две године правне празнине. Закон о планирању и изградњи увео је 2009. године две врсте конверзије, у зависности од тога када и на који начин је земљиште стечено: конверзија без накнаде као опште правило и конверзија уз накнаду за лица која су стекла земљиште путем приватизације, стечајног или извршног поступка. Поступци конверзије уз накнаду у потпуности су били блокирани 2013. године када је Уставни суд заузео став да су законске одредбе које су регулисале питање накнаде за конверзију неуставне. Ова околност спречавала је даљу изградњу и развој пројеката на неким од

најзначајнијих локација, јер се грађевинска дозвола није могла добити пре завршене конверзије.

У међувремену, накнада за конверзију постајала је све више политичко, а не правно питање. Бројне политичке, пословне, лобистичке и друге интересне групе покушале су да наметну сопствене предлоге и решења. Неколико нацрта закона о конверзији било је повучено због недостатка компромиса међу најзначајнијим друштвеним чиниоцима. Даље, један број представника Европске комисије изразио је забринутост да ће конверзија, ако не буде спроведена уз одговарајућу накнаду, представљати кршење Споразума о стабилизацији и придруживању и нашег Закона о контроли државне помоћи. Усред овог правно-политичког хаоса, идеја конверзије без плаћања било какве накнаде за сва лица, као што је давно спроведено у читавом пост-социјалистичком региону, није могла ни да допре до законодавца. Многи истакнути стручњаци из области права и непокретности уопште били су мишљења да је конверзија без накнаде једино логично и разумно решење за све случајеве, међутим, због одређеног броја наводно спорних приватизација, није било простора за укидање накнаде за конверзију.

Историјска позадина је слична за све земље региона. Наиме, током 50-их година прошлог века, грађевинско земљиште је одузимано од приватних власника и постајало државно, остављајући бившим власницима да задрже право коришћења на том земљишту по основу права својине на објекту који се на том земљишту налазио. Све до 2009. године, држава је била једини власник градског грађевинског земљишта, а највећи обим права који је неко могао имати на том земљишту био је трајно право коришћења или дугорочни закуп на 99 година. Доношење Закона о планирању и изградњи 2009. године омогућило је „приватизацију“ грађевинског земљишта путем конверзије права коришћења у право својине. Треба напоменути да концепт права коришћења на земљишту никада није био довољно разумљив за стране инвеститоре, нити је то право било довољно прихватљиво за њих. Поред тога, ни финансијске институције нису вољне да дају кредите за потребе

изградње без успостављене хипотеке на земљишту, коју, међутим, није могуће успоставити без претходно спроведеног поступка конверзије.

Доношењем овог Закона о претварању права коришћења у право својине на грађевинском земљишту уз накнаде држава је коначно у могућности да напусти институт права коришћења као реликт прошлости и поново успостави концепт приватне својине на грађевинском земљишту, подижући ниво правне сигурности и охрабрујући стране инвеститоре који су заинтересовани за регион југоисточне Европе да развијају своје пројекте у Србији.

Ипак, накнада за конверзију и начин на који се одређује остаје горуће питање, првенствено због тога што се накнада одређује искључиво по основу годишњег акта јединице локалне самоуправе. Тај акт генерално служи за одређивање просечних цена квадратног метра непокретности за потребе утврђивања пореза на имовину за сваку зону јединице локалне самоуправе. Према томе, од великог је значаја да се органи јединица локалне самоуправе понашају рационално при утврђивању тржишне вредности грађевинског земљишта на својим територијама. Нажалост, то није увек био случај у прошлости, те су се овакве процене најчешће вршиле без довољно транспарентности, без јасних критеријума и чудних стандарда (што је имало за последицу врло високо утврђене пореске обавезе прошле године). Не можемо а да се не осврнемо и на чињеницу да лица која су ангажована на вршењу процена при органима јединица локалне самоуправе нису чак ни професионални проценитељи, а неретко им мањка и довољно знања и стручности. Из свих тих разлога, међународни стандарди и професионалне процене тржишне вредности земљишта требало је укључити у овај Закон.

Укупна површина земљишта које је предмет конверзије уз накнаду је око 5.300 ха. Ово је релативно мала површина у односу на укупну површину грађевинског земљишта у Србији (приближно 661.000 ха укупно). Међутим, предметно земљиште се налази углавном на ексклузивним локацијама широм земље, приближне вредности од преко 1.420 милиона евра.

На основу важећег закона, право коришћења на земљишту за лица која имају право на конверзију уз накнаду и даље може да послужи као правни основ за добијање грађевинске дозволе, међутим, само до 28. јула 2016. године.

Аутор: адвокат Иван Газдић

КАКО ДАЈБЕ?

Прошла је једна година од завршетка протеста који је показао шта можемо, али замајац који смо постигли нисмо одржали нити смо искористили стечене кредите како би смо обезбедили сигурну и независну будућност професије.

Више од једне године Уставни суд не решава по нашим захтевима, али нико се не обазире на овакав бахат однос према адвокатури, а када кажем "нико", пре свега мислим на нас, обзиром да је јасно да никог другог не интересује да води наше битке.

Свима је јасно да министар правде заступа политику која директно штети адвокатури и када дођемо на ред, напад ће бити жесток и брз. У току протеста започето је неколико поступака који су вођени против министра, али такође нису завршени. Опет нико из адвокатуре да покрене питање одговорности или министра или оних који не раде свој посао.

У време информатичког бума чекамо годину дана да добијемо ново место где се адвокатура може виртуално састати и разменити искуства, информације и судску праксу, много брже него што то раде судови и тужилаштва.

Уједињавање адвокатуре мора бити професионално, снажно, трајно, а то се може остварити једино агресивном политиком "умрежавања" свих адвоката

који ће благовремено бити информисани о свим догађајима од значаја за адвокатуру, како би на правилан начин могли да реагују и на крају и гласају.

Као један од првих покушаја да умање утицај адвокатури у друштву је управо и извештај о састанку представника АКС у Министарству правде, са представницима министарства и ПЛАК пројекта /ПЛАЦ Полицу анд Легал Адвике Центре/, а поводом процене прописа који се односе на адвокатуру и њихове хармонизације са прописима ЕУ.

Оно што се види из извештаја је да ће се о адвокатури расправљати у поглављу 3, а које се односи на УСЛУГЕ, а не у поглављима 23 и 24. Из извештаја се не види да ли је ово коначна одлука, а ако је тако, јасно је колико ће адвокатура изгубити пошто ће вероватно следећи сусрет са представницима пројекта бити у Министарству трговине, обзиром да немамо шта да тражимо у Министарству правде.

Ако погледамо Закон о адвокатури, као и Уредбу о класификацији делатности, адвокатура се не дефинише као услужна делатност, па је самим тим јасно у ком правцу идемо. Управо пристанак на ову позицију оправдава наше искључивање из рада Министарства правде које се неће бавити услужним делатностима.

Јасно ми је да ће се адвокатура морати мењати, али би те промене морали да спроведу адвокати са својим коморама уз добронамерне сугестије заинтересованих страна, а не наметање решења и пребацивање адвокатури у области које овој професији не приличе.

У извештају стоји да су наши представници обавештени да ће Закон о адвокатури нужно морати да се мења, па ако је већ тако, сматрам да сви морамо у то бити укључени. Опет постављам питање везано за констатацију у извештају да ће Министарство правде формирати комисију за промену Закона о адвокатури, па је нејасно зашто би то радило ово Министарство када не спадамо у део који се односи на поглавље 23 и 24.

И на крају, морам рећи да ми највише смета што нам се полазна основа за преговоре помера много даље у односу на садашњу позицију, проглашавањем адвокатури услужном делатношћу, па су самим тим и шансе да наше циљеве преточимо у нови Закон о адвокатури много мање.

Не желећи никог да прозивам или увредим, морам да истакнем да је овај мој текст на блогу добрим делом резултат слабе информисаности о битним питањима које се односе на адвокатуру и представља молбу свима који су делегирани од стране адвоката да у наше име одлучују, да нас о свему обавештавају благовремено и потпуно.

Аутор: адвокат Бошко Арсенијевић из Новог Сада

ПРАВНА ПОМОЋ ЗА ЖРТВЕ НАСИЉА

Да ли је насиље у породици у порасту или су медији померајући границе и тежећи сензационализму у извештавању почели о њему интензивније да пишу, није суштина овог чланка. Овде желим укратко да се позабавим уставним правом на правну помоћ и покушаћу да то учиним језиком који сваки лаик може да разуме.

Наиме, Устав Србије из 2006. године у оквиру људских права, гарантује и право на правну помоћ.

Правна помоћ је и право на браниоца код најтежих кривичних дела, али је право на правну помоћ и савет око попуњавања било ког обрасца. Ово стога да грађани због непознавања прописа не би трпели штету и изгубили неко право.

Одлика транзиционог друштва је и хиперпродукција прописа, те у друштву као што је наше, право на правну помоћ има посебан значај.

Устав прописује да правну помоћ пружа адвокатура као независна служба, као и службе правне помоћи при локалној самоуправи. Овима држава гарантује право на правну помоћ.

Међутим, право на бесплатну правну помоћ које је такође уставно право за одређене категорије лица, још увек није регулисано законом.

Поставља се питање да ли би насиље у породици постојало у овој мери, када би лице које није у могућности да финансира ангажовање адвоката, могло ово право да оствари бесплатно. Правовремени правни савет и подршка, свакако би омогућили жртвама насиља да се од истог на време одбране.

Грађанима је можда и кривицом саме адвокатуре, мало познато да кодекс адвокатске етике, као и прописи о адвокатској тарифи, омогућавају адвокату да да попуст до 50% у односу на висину прописане адвокатске награде, а такође и могућност да када адвокат то процени, правну помоћ пружи и бесплатно.

Међутим, како су адвокати такође и порески обвезници, то је улога и можда је боље рећи обавеза државе, да бесплатну правну помоћ регулише, као и да исту финансира.

Држава Србија ову своју обавезу није извршила.

Широј јавности је можда мало позната забрана рекламирања адвоката која је прописана на основу кодекса адвокатске етике. У смислу наведеног, ни један адвокат појединачно није у могућности да пошаље јавни позив за бесплатне савете жртвама насиља у породици, али док чекамо државу, можда би могли да исто за жртве насиља, организујемо у оквиру наших адвокатских комора.

Аутор: адвокат Мирјана Милић Дрвеница

У СУСРЕТ УСКЛАЂИВАЊУ ПРОПИСА КОЈИ СЕ ОДНОСЕ НА АДВОКАТУРУ СА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Крајем јануара 2014. године званично су отворени приступни преговори Републике Србије са Европском унијом. И пре тог датума представници Адвокатске коморе Србије учествовали су у активностима које је Република Србија преузимала у оквиру напора да до отварања приступних преговора дође док је у последње две године та сарадња интензивирана.

Једна од обавеза коју би Република Србија требало да испуни на свом путу ка Европској унији је усклађивање прописа који се односе на адвокатуру са прописима Европске уније. Овде се првенствено мисли на важећи Закон о адвокатури, али и на Статуте националне и регионалних комора, те Кодекс професионалне етике адвоката и друге секторске прописе. Стога је и циљ учешћа представника адвокатске професије у приступним преговорима са Европском унијом упознавање са обимом и суштином измена који наведени прописи морају претрпети, те активан рад на њиховој измени у циљу заштите традиционалних стандарда и циљева адвокатске професије.

Приступни преговори су интензивирани у последњих месец дана почетком активног испитивања усклађености релевантних прописа о адвокатури са прописима Европске уније од стране стручњака ангажованог у оквиру пројекта који финансира сама Европска унија. Начелни план који је предложило Министарство правде Републике Србије је да се нацрт измењеног Закона о адвокатури нађе у скупштинској процедури до прве половине 2018. године, до када би по проценама министарства остало довољно времена да се нацрт закона припреми и да се чланство благовремено упозна са предложеним изменама. Након доношења измењеног Закона о адвокатури приступило би се измени осталих прописа од значаја за адвокатуру.

Истовремено се у стручној јавности појавила стрепња да најављене измене могу довести до увођења нетрадиционалних решења у секторске прописе о адвокатури који би за крајњу последицу имали повећано ангажовање страних адвоката који долазе из земаља чланица Европске уније и великих домаћих адвокатских канцеларија а са друге стране учестало гашење индивидуалних адвокатских канцеларија. Овакве тврдње не одговорају истини и најбоље се могу оповргнути посматрањем примера земаља у окружењу са сличном (ако не и идентичном) правном традицијом које су у скорије време постале пуноправне чланице Европске уније.

Најсвежији је пример Републике Хрватске која је постала чланица Европске уније средином 2013. године. Приступањем Европској унији Република Хрватска је „отворила” тржиште адвокатима који су долазили из других држава чланица Европске уније то јест либерализовала је услове под којима ти адвокати могу да обављају делатност у Републици Хрватској. Ни у Републици Хрватској, као ни у Републици Словенији, након приступања Европској унији није дошло до значајнијег прилива адвоката из других држава чланица Европске уније који су добили право да обављају професионалну делатност у тим државама на исти начин као домаћи адвокати. Прецизније, допустићете ми да се колоквијално изразим, ови се случајеви могу набројати на прсте не додуше једне већ две руке.

Оваквом епилог можемо првенствено захвалити из разлога што су тржишта како Републике Хрватске тако и Републике Словеније недовољно занимљива адвокатима из других земаља чланица Европске уније да би се у њима стално настањивали. Даље, иако знатно либералнији него услови за упис других страних адвоката у именик националне адвокатске коморе, услови за упис адвоката који долази из државе чланице Европске уније у именик домаћих адвоката нису ни мало једноставни (у Републици Хрватској тражи се да кандидат положи тест познавања хрватских правних прописа који се полаже по програму за полагање правосудног испита, итд.). Стога је мало вероватно да ће након приступања Европској унији у Републици Србији ситуација бити другачија.

Шта више, можемо очекивати већи прилив послова домаћим адвокатима него што је то до сада био случај. Процена је да се домаћим адвокатима од приступања Републике Хрватске Европској унији обим посла у просеку повећао до 30%. Ово је последица атрактивности уласка хрватског тржишта под окриље Европске уније, која је чињеница заинтересовала стране улагаче да свој посао развијају унутар нове државе чланице а за остваривање својих пословних подухвата логично је да су правне услуге потражили од домаћих адвоката који су већ верзирани на тржишту.

У овом тренутку не бих улазио у детаљну анализу појединачних решења којима ће се изменити постојећи прописи о адвокатури. Ово из разлога што и сами представници адвокатури уз помоћ стручњака и својих колега из других европских адвокатских комора те Савета адвокатских комора и удружења правника Европе (ЦЦБЕ) у овом тренутку анализирају постојеће стање прописа и састављају нацрте могућих будућих решења. Напоменуо бих само да, каква год нова решења буду понуђена у оквиру прописа који се односе на адвокатуру, она за своју последицу, како нам је показано из упоредивих примера, не би требало да имају измену постојећег стања на тржишту на штету домаћих адвоката.

Аутор: адвокат Милош Кузман

ДАНИ АДВОКАТУРЕ

“Ја, НН ступајући у звање јавног правозаступника заклињем се свемогућим Богом, пред светим крстом и на Јеванђеље да ћу поверено ми звање правозаступника отправљати верно и савесно и сходно постојећим уредбама и законима, нарочито онима који се тичу правозаступништва; да ћу судовима и надлежностима поштовање одавати; да ћу сиромасима као и богатима при тражењу и браћењу њихових права једнаком равношћу и савесно помагати,

и уопште при испуњавању мојих званичних дужности да се нећу дати поколебати ни достојанством каквог лица, ни страхом, ни користиљубљем, нити икаквом страшћу, него да ћу свагда и у сваком случају поступати као што земаљски закони прописују.

Тако ми Господ Бог помогао и тако да о томе могу дати одговор на Његовом страшном суду”

28. фебруара 1862. године Кнез Михаило М. Обреновић донео је Закон о правозаступницима, први закон који је уредио област адвокатуре. Адвокати Србије тај дан славе као Дан адвокатуре. Ове године навршава се 154. година постојања наше професије у њеном савременом облику. Озбиљне године каквима мало ко може да се похвали. Мењала су се државна уређења и државе у којима смо живели, али је наша професија пратећи те промене опстала и данас и успела да сачува своју самосталност и независност. Да ли је стварно тако?

На постављено питање одговор проналазим у заклетви и то баш овој првој из Закона о правозаступницима. Због тога сам је цитирао, да је поново прочитамо и сами спознамо имамо ли одлике које су у њој наведене. Ако их имамо, а морали бисмо их имати, онда као кључне речи издвојимо непоколебљивост, верност и савесност да нас не пита будућност где јој је била прошлост.

"Где ја стадох - ти ћеш поћи!"

"Што не могох - ти ћеш моћи"

"Куд ја нисам - ти ћеш доћи!"

"Што ја почех - ти продужи!"

"Још смо дужни - ти одужи!"

Колегинице и колеге срећни нам Дани адвокатуре!

Аутор: адвокат Александар Н. Ђорђевић

ДА ЛИ АДВОКАТ ПРУЖА ПРАВНУ ПОМОЋ ИЛИ ВРШИ УСЛУГУ?

Питање да ли адвокат у правном систему једне државе пружа правну помоћ или се код њега долази по услугу, актуелизовано је нарочито након објављених нацрта акционих планова за поглавље 23. У истим нацртима се између осталог наводи да је потребно елиминисати ценовник адвокатских услуга, како би се омогућила тржишна конкуренција за пружање правних услуга.

Међутим, тржишна конкуренција јесте оно што мора да одликује услугу, а оно што је овде важно, јесте питање шта адвокатура суштински штити, односно да ли она првенствено учествује у економији или је њена улога, како то дефинише Кодекс професионалне етике овог труста, да адвокат у друштву заснованом на владавини права има високи степен професионалне одговорности, као и да иста проистиче из обавезе да адвокат своја знања и способности подједнако посвети клијентима и интересима законитости и правде. Дакле, адвокат је учесник у правном систему државе.

Давалац услуге је, са друге стране сервисер који мора да улаже у сопствени маркетинг, јер се суочава са конкуренцијом и учествује у економији државе.

Према Кодексу професионалне етике, адвокат не сме јавно да хвали своје знање и способности нити да се рекламира. Кршење ове забране огледа се

нарочито у томе ако адвокат истиче, дели или у јавним медијима, у електронском представљању и у другим публикацијама објављује саопштења којима нуди своје услуге, или када дозвољава да такве понуде буду унете у огласе и рекламни материјал других правних или физичких лица, као и када организује или користи услуге посредника, агената или трећих лица који га рекламирају, а нарочито када у ту сврху договара упућивање клијената са лицима у притвору или затвору и лицима запосленим у полицији, суду, тужилаштву, управи и другим органима власти те када даје другоме своје посетнице или бланко пуномоћја ради даље расподеле потенцијалним клијентима и када означава канцеларију, њен штампани материјал и друга обележја (табла, печат, меморандум, посетнице) на претерано упадљив и неодмерен начин и када даје правне савете у јавним гласилима, на јавним скуповима, или изван канцеларије пред непознатим особама и када тражи да буде уврштен у именике, адресаре, каталоге, водиче и сличне приручнике као изузетни адвокат или у оквиру групе изузетних адвоката или када на сензационалистички или самохвалисав начин представља у јавности своје предмете, способности и успехе. (члан 17 Кодекса професионалне етике адвоката ("Сл. гласник РС", бр. 27/2012))

У складу са напред наведеним, поставља се питање како би један адвокат могао да се укључи у тржишну утакмицу, ако је веран етичким правилима.

Такође, поставља се и врло важно питање, кога све писац помињаних акционих планова, види као даваоца правне, како је наведено услуге. Наиме, Устав прописује да правну помоћ пружа адвокатура пре свега због своје независности. Адвокатура се у данашњем друштву суочава са конкуренцијом мноштва невладиних удружења која су сва финансирана из одређеног извора, а то чак и када не бисмо улазили у ниво стручности, свакако доводи у питање независност пружаоца ових, неретко и бесплатних услуга. Услуга за које нико не гарантује.

Наиме, када је у питању однос према клијенту, адвокат треба да са примереном пажњом и са разумевањем за недоумице, страхове или

устручавања клијента, саслуша његов проблем и усмери га на казивање о чињеницама које су од значаја за пружање правне помоћи, а приликом прихватања заступања адвокат ће клијенту указати да је претпоставка успешног заступања искреност клијента и да је потребно да му овај изнесе све чињенице и доказе и открије своје стварне побуде и циљеве; да је поверљивост изнесених података заштићена обавезом чувања адвокатске тајне и под којим условима тајна може бити откривена; на своју оцену чињеничне и правне природе предмета; на врсту и основне особине поступка који ће бити примењен; на начин обрачуна и наплате, и на приближан или, када је то могуће, тачан износ накнаде; на обавезу да евиденцију о новцу, хартијама од вредности или другим имовинским вредностима које му клијент повери, када је то законом прописано прикаже на захтев надлежног органа јавне власти. (члан 24 Кодекса професионалне етике адвоката ("Сл. гласник РС", бр. 27/2012)) Да ли из наведеног произилази да ће адвокат клијенту испоручити услугу или је смисао закона о адвокатури који у ствари разрађује уставну норму, да је адвокатура служба чијим постојањем држава гарантује заштиту људског права на правну помоћ ?

Устав Републике Србије у оквиру поглавља о људским правима и слободама, свакоме јемчи право на правну помоћ, под условима одређеним законом, а правну помоћ према Уставу, пружају адвокатура, као самостална и независна служба, и службе правне помоћи које се оснивају у јединицама локалне самоуправе, у складу са законом.

(члан 67 Устава Републике Србије ("Сл. гласник РС", бр. 98/2006))

И заиста, према Закону о адвокатури, адвокатура је независна и самостална служба пружања правне помоћи у име и за рачун домаћег или страног физичког или правног лица, на основу којих се остварују права или штите слободе и други интереси.

Према истом закону, адвокат је дужан да се стварно и стално бави адвокатуром; да правну помоћ пружа стручно и савесно, у складу са законом,

статутом адвокатске коморе и кодексом; да чува адвокатску тајну и да у професионалном раду и у приватном животу који је доступан јавности чува углед адвокатури. (члан 15 Закона о адвокатури ("Сл. гласник РС", бр. 31/2011))

Такође, закон прописује када је адвокат обавезан да прихвати пружање правне помоћи, као и у којим случајевима је дужан да је одбије (члан 19 Закона о адвокатури ("Сл. гласник РС", бр. 31/2011) те да адвокат има право на награду и накнаду трошкова за свој рад.

Могли би можда једноставнијим језиком да кажемо, ако грађанин има одређено право, није логично да му адвокат пружа услугу, већ му може само пружити правну помоћ да то право и оствари. Одређена права већ припадају грађанима, само је врло често потребна стручна помоћ да се до истог дође. Ако грађанин има право на одбрану или заступање пред судом, адвокат није ту да му пружи услугу заступања, већ да му пружи правну помоћ која већ због своје сложености и свих претходно наведених дужности адвоката, има сасвим другу димензију у односу на услуге.

Из свега наведеног недвосмислено произилази да адвокат не врши услугу, већ своје клијенту пружа правну помоћ ради остварења његових права у складу са својом професионалном и моралном дужношћу, заснованом на етичком кодексу.

Истраживање обављено на твитеру

Уредник портала Адвокатске коморе Србије, адвокат Александар Н. Ђорђевић је на свом твитер налогу спровео анкету са питањем да ли грађани код адвоката долазе по правну помоћ или од њега желе услугу. Узорах од 458 грађана који су гласали, показује да је 78% грађана сматрало да адвокат пружа правну помоћ, док је 22% грађана сматрало да адвокат треба да пружу услугу.

Аутор: адвокат Мирјана Милић Дрвеница

ИЗМЕНЕ ЗАКОНА О ЈАВНО-ПРИВАТНОМ ПАРТНЕРСТВУ И КОНЦЕСИЈАМА

Након више од четири године примене Закона о јавно-приватном партнерству и концесијама, било је неопходно додатно ускладити Закон са законодавством и правним тековинама ЕУ, као и појачати улогу министарства надлежног за послове финансија у процесу одобравања пројеката јавно-приватног партнерства.

Могла би се издвојити два главна циља најновијих измена Закона: заштита буџета и привлачење приватних инвестиција.

Наиме, уведена су нова правила контроле фискалног ризика ЈПП пројеката, тако да ЈПП пројекти који нису прихватљиви са аспекта фискалне политике неће моћи да добију зелено светло министарства надлежног за послове финансија. Увођење анализе фискалног утицаја управо има за циљ да предупреди трошење средстава пореских обвезника на санирање негативних последица лоше структурираних ЈПП пројеката.

Међутим, ово мишљење министарства биће неопходно само за ЈПП и концесионе пројекте где су наручиоци/јавна тела која предлажу пројекат у надлежности владе и када је њихова вредност већа од 50 милиона евра, док ће се локални пројекти и пројекти мањег обима ипак и даље развијати на децентрализован начин.

Новина је такође да предмет ЈПП пројекта не може бити искључива испорука добара. Такође, јавни партнер може дозволити приватном партнеру, не само обављање комерцијалне активности, већ и изградњу других објеката (нпр. бензинских пумпи, хотела и сл. на траси аутопута, комерцијалне/стамбене зграде поред јавног стадиона/спортског објекта или другог јавног објекта и сл.) у оквиру реализације пројекта јавно-приватног партнерства, онда када није могуће на други начин обезбедити потребан

ниво исплативости у реализацији ЈПП пројекта и повраћај инвестиције. Ови „други објекти“ који нису у функцији предмета јавног уговора (јавног објекта, јавне услуге, јавне инфраструктуре и сл.) остају у својини приватног партнера.

Треба напоменути и то да измене Закона прецизирају да се концесије за услуге сврставају у групу уговора који се додељују на основу Закона о јавним набавкама.

Сва средства обезбеђења биће презентована и предата у тренутку ступања на снагу јавног уговора (тј. на финансијском затварању), уместо на дан потписивања уговора, што је уобичајеније за овакве уговоре. Такође, сада је прецизирано да захтеви финансијера и приватног партнера да јавни партнер да одређена обезбеђења или прихвати преузимање одређених одговорности не смеју да нарушавају расподелу пројектних ризика дефинисаних у већ закљученом уговору.

Уместо да прибавља кредитни капитал за изградњу и развој инфраструктуре и система за обављање делатности од јавног интереса, очекује се да ће држава настојати да све чешће успоставља партнерски однос са приватним капиталом.

Аутор: Иван Газдић, адвокат

ЗАХВАЉУЈУЋИ АДВОКАТИМА СРБИЈЕ

Захваљујући адвокатима Србије ...

Адвокати Србије су у септембру 2014. године, удружени пре свега у знању, изразили протест везано за противуставне одредбе Закона о јавном бележничтву и Закона о промету непокретности.

Током истог протеста, српски адвокати су уложили изузетно велики труд, као и значајна финансијска средства, јер су себе лишили прихода у периоду од 5 месеци, за које време су им текле све обавезе како према држави, тако и све друге.

Адвокати Србије су били ти који су препознали и стали у одбрану људских права свих грађана Србије укључујући и адвокате, како правна норма која се односила на ускраћивање грађанима основног људског права на независну правну помоћ те нарушеног права на имовину и мешање државе у садржину приватне исправе, не би заживела у правном животу Србије.

На све ово подсећам српску адвокатуру и уопште стручну, као и другу јавност, јер је Уставни суд Федерације Босне и Херцеговине након десет година од поднете иницијативе, донео одлуку у вези са Законом о нотарима. Десет година је у правном животу те суседне државе живела неуставна правна норма.

Захваљујући адвокатима Србије противуставне правне норме поводом исте правне материје су биле у правном животу Србије пет месеци и потом су пале.

Овај текст је информација. Овај текст је и позив српској адвокатури да као и до сада, остане удружена у знању.

Адвокат Мирјана Милић Дрвеница

СУДСКЕ ТАКСЕНЕ МАРКЕ

РАЗЛИЧИТИ ИЗВОРИ:

НОВИНЕ: БЛИЦ онлине, 05.04.2016.г

“Грађани од данас судске таксе плаћају таксеним маркама”

Селаковић је изјавио да су таксене марке један рационалан вид наплате судских такси, које се могу плаћати таксеним маркама до 5.000 динара, а које су израђене у апоенима од 10 до 5.000 динара као и папирни новац. Према његовим речима, нова пракса плаћања судских такси скратиће време чекања на шалтерима и грађане ослободити провизије "што указује на то да судство, тужилаштво, министарства и јавна предузећа постоје због грађана".

ЗАКОН:

ЗАКОН О СУДСКИМ ТАКСАМА

(члан 6)

Таксе предвиђене Таксеном тарифом плаћају се у судским таксеним маркама или у готовом новцу. Таксене марке лепе се на поднеску или на судском спису и поништавају се игличастим штамбиљем који буши таксену марку тако да на њој пише: "поништено" или округлим штамбиљем суда. Такса у износу до 5.000 динара плаћа се, по правилу, у судским таксеним маркама. Такса у износу преко 5.000 динара плаћа се у готовом новцу. Судске таксене марке су у апоенима од 10, 20, 50, 100, 200, 500, 1000, 2000 и 5000 динара. Ако се таксена обавеза утврди у износу за који не постоји одговарајући апоен судске таксене марке, износ таксе се заокружује, и то од 1 до 9 динара на 0 динара. Таксени обвезник таксу у готовом новцу плаћа тако што износ таксе

уплаћује на прописани рачун и потврду о уплати прилаже уз поднесак за који је такса плаћена. Када се подноси потврда о плаћеној такси за судску одлуку, таксени обвезник је дужан да на њој означи број одлуке за коју се такса плаћа.

ПРАКСА КРОЗ ПРИМЕР:

Завршетном рочишта ви затражите од судије копију записника а да притом не спадасте у категорију лица из:

ЗАКОН О СУДСКИМ ТАКСАМА

(члан 9)

Од плаћања таксе ослобођени су Република Србија, државни органи и посебне организације, органи аутономне покрајине и органи јединице локалне самоуправе, организације Црвеног крста, као и издржавана лица у поступцима у вези законског издржавања и лица која захтевају исплату минималне зараде.

Судија вам саопштава одређени износ који треба да платите и уплатницу донесете како би добили записник. Све би било донекле и нормално када би се судница налазила поред поште у којој се врши плаћање. Сада замислите судницу на трећем спрату или у другом делу суда и док дођете до поште прође одређено време као и време које проведете док чекате у реду за плаћање записника, јер иако се пошта налази у суду то није меродавно да се искључиво врше улате везане за судске таксе, већ разне врсте уплата као и слања поштиљака. Износ уплате је 20 динара и ви поред тога плаћате провизију од 45 динара, што значи укупно 65 динара. Када извршите уплату, враћате се у судницу, реметите рочиште ваших колега узимате записник, и тек тада сте извршили задатак.

Захваљујући судским таксеним маркама, више нећете имати оваквих проблема. Имаћете право избора. Равноправни сте са лицима које су ослобођене од плаћања судских такси по питању времена. Када вам саопште износ записника ви само дате таксене марке и добили сте записник. Велика уштеда времена, без плаћа провизија. На вама је да одлучите да ли до копије записника долазите тежим или лакшим путем?

ЗАКОН:

ЗАКОН О СУДСКИМ ТАКСАМА

(члан 48)

Малопродају судских таксених марака врше привредна друштва и друга правна лица (у даљем тексту: овлашћени продавци). Овлашћење за продају судских таксених марака даје Влада, на предлог министарства надлежног за послове правосуђа. Изглед судских таксених марака, поступак израде, дистрибуција и располагање судским таксеним маркама ближе се уређују прописом министра надлежног за послове правосуђа.

(Члан 49)

Овлашћење из члана 48. став 2. овог закона садржи обавезе овлашћених продаваца у малопродаји таксених марака, посебно у односу на место, време и начин продаје. Овлашћени продавац је дужан да малопродају таксених марака врши у складу са издатим овлашћењем. Ако овлашћени продавац врши продају супротну ставу 2. овог члана Влада, на предлог министра надлежног за послове правосуђа, доноси решење о престанку важења овлашћења за малопродају.

(Члан 50)

Овлашћеном продавцу припада провизија од 10% од номиналне вредности износа купљених таксених марака.

ЗАКЉУЧАК:

Малопродају таксених марака врше привредна друштва и друга правна лица (члан 48.) За сада продају таксених марака врши пошта. Не плаћате провизију али једино у пошти можете да купите таксене марке! Надам се да ће у будућности бити више продајних места и различитих овлашћених продаваца за малопродају судских таксених марака.

Аутор: адв. приправник Андреја Бошковић

УПОТРЕБА ЗАПИСНИКА О САСЛУШАЊУ СВЕДОКА ПАИЋ ПРОТИВ ХРВАТСКЕ

Принцип да сваки окривљени има право да испита сведока оптужбе под истим условима као и оптужба није ништа ново и непознато домаћим законима и судској пракси.

Са друге стране, домаћи ЗКП и Европски суд за људска права познају случајеве у којима је могуће на главном претресу прочитати записник о исказу сведока уколико постоје препреке за његово саслушање. ЗКП у члану 406. прописује такве случајеве. Али, иако наведени члан експлицитно говори који су то случајеви, он оставља, у тачки 1, и могућност самом суду да утврди "друге важне разлоге". Једно такво овлашћење суду, које не постоји само у нашем кривичном процесном закону, доводи до одређене арбитрарности у оцени који су ти важни разлози што опет касније резултира поступцима пред Европским судом за људска права.

У наведеном предмету Палић против Хрватске сведок/оштећени кривичног дела крађе је био саслушан у иностранству од страних органа и окривљеном ни на који начин и ни у ком облику (писмено, видео линком, етц.) није дата прилика да оштећеном/сведоку поставља питања.

Хрватски суд је, поред противљења окривљеног, прочитао записник о саслушању сведока састављен од иностраних органа. Као важне разлоге за читање овог записника навео је да сведок нема пребивалиште нити боравиште у Републици Хрватској и да постоји опасност од апсолутне застаре кривичног гоњења.

Међутим Европски суд није прихватио ове разлоге као оправдане и позвао се на своју пресуду Ал-Кхаваја анд Тахеру в. тхе Унијетед Кингдом у којој је навео три околности које је неопходно испитати како би се донела правилна оцена о томе да ли се може прихватити сведочење прибављено без присуства и могућности одбране да поставља питања. Те околности су

да ли постоји јак разлог за изостанак присуства сведока, односно читање његове изјаве прибављене без присуства одбране (Суд користи израз унтестед, који би требало шире тумачити од пуког присуства адвоката или окривљеног),

да ли је изјава одсутног сведока била једини или одлучујући основ за осуду окривљеног и

да ли постоје или су примењени механизми који немогућност одбране да испита сведока отклањају (цоунтер баланце – у смислу изједначавање снага) тако да је суђење, као целина, правично.

На првом месту суд је сматрао да чињеница да сведок не живи у Хрватској није оправдана и да је на државним органима да се постарају о томе да поступак не застари, односно, да се опасност од застаре не отклања на штету окривљеног. Суд је такође имао у виду да је изјава одсутног сведока једини и одлучујући доказ за осуду окривљеног, као и да није било посебних механизма који би отклонили овај хендикеп одбране и учинили суђење у целини правичним.

Због тога је утврђена повреда права на правично суђење.

Домаћи ЗКП нема у себи уграђене овакве критеријуме код оцене важних разлога из тачке 1. члана 406. ЗКП. Међутим то ни на који начин није препрека да их домаћи судови примене. Заправо и сам ЗКП у члану 16. став 1. указује да докази морају бити прављени не само на законит начин него и њихово прибављање не сме бити у супротности са општеприхваћеним правилима међународног права.

Аутор: адвокат Радомир Којић

СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Ситуација у домаћем правосуђу, као последица многих проблема који годинама таворе постала је плодно тле за повреду права на суђење у разумном року и до тога да просек трајања суђења у Србији буде непримерено дуг. Самим тим дошли смо у ситуацију где према броју запримљених предмета статистике показују да судија имамо и превише, према европским мерилима, а да нам је целокупан систем, нарочито у београдским судовима, у потпуном колапсу због укупног броја предмета које судије немају времена да обраде са довољном пажњом.

Према личном искуству, на овом пољу се највише повреда овог права јавља у извршним предметима.

Конкретно, у Првом основном суду у Београду, према сведочењу запослених, има преко милион ових предмета на 14 судија.

Делује парадоксално, јер је управо извршни поступак јако битан, јер представља суштину и постизање циља сваког поступка који му је претходио и у којем је донесена правноснажна и извршна одлука.

Управо је појава огромног броја предмета чије се трајање броји и у деценијама, довела до доношења новог Закона о заштити права на суђење у разумном року.

Суђење у разумном року било је и раније, мада штуро, регулисано Законом о уређењу судова, а сада је тој материји посвећено много више пажње и резултати, само пар месеци након ступања Закона на снагу, не изостају.

У нашој канцеларији смо одмах по ступању закона на снагу почели са израдом приговора за убрзавање поступка у сваком спору у ком смо ценили да је странци повређено право.

Приговор је једно од правних средстава којима се остварује заштита права на суђење у разумном року. Остала средства су жалба и захтев за правично задовољење.

Право на заштиту права имају сви учесници судском поступку, дакле у парничним, извршним стварима, сви учесници у поступцима који се воде по закону о ванпарничном поступку, оштећени у кривичном поступку, приватни тужилац и оштећени као тужилац уколико су истакли имовински захтев.

Сам поступак се води по правилима ванпарничног поступка и започиње подношењем приговора.

Закон обавезује суд да по приговору поступи у року од два месеца, који се рок, према досадашњој пракси, поштује.

Чињенице које суд цени приликом одређивања да ли је право странке повређено или не, при одлучивању о правним средствима којима се штити

право на суђење у разумном року су све околности предмета суђења, пре свега сложеност чињеничних и правних питања, целокупно трајање поступка и поступање суда, јавног тужилаштва или другог државног органа, природа и врста предмета суђења или истраге, значај предмета суђења или истраге по странку, понашање странака током поступка, посебно поштовање процесних права и обавеза, затим поштовање редоследа решавања предмета и законски рокови за заказивање рочишта и главног претреса израду одлука.

У пракси се показало да судови имају у виду два суштинска циља поступка за заштиту права на суђење у разумном року:

-Први се огледа у налогу председника суда поступајућем судији да предузме конкретно одређене или све сврсисходне радње како би се поступак окончао у најскоријем року. Председник суда је такође према закону дужан да наложи и у ком се року, не краћем од 15 дана и не дужем од 4 месеца, наложене радње имају предузети.

-Други циљ овог закона јесте да се онима којима се утврди повреда права на суђење у разумном року обезбеди право на правично задовољење.

У овом тренутку још увек нисмо у могућности да цитирамо праксу која постиже напред наведене циљеве.

Овим текстом смо желели да са колегама поделимо наша сазнања и да их охрабriamo да наведени приговор искористе у свакој ситуацији за коју сматрају да би био основан.

Такође смо желели и да поделимо искуство да се приговори за сада усвајају кад год је то основано, а у вези правичног задовољења очекујемо да и остале колеге поделе са нама своја искуства.

Аутор: Александар Антонић, адвокатски приправник из Београда

ЗАМЕЊИВАЊЕ АДВОКАТА

Када су ступиле на снагу измене и допуне Закона о парничном поступку?

Закон је објављен у „Службеном гласнику РС“, бр. 55/2014, од 23.05.2014. године а ступио на снагу 31.05.2014. године. Види: Одлуку- УС РС-15/2015.

Колико времена треба да прође да би се усагласила различита тумачења одређених чланова закона? Годину, две или више? Узмимо пример „замењивање адвоката“. Спроведено је истраживање у периоду од јуна 2014. године до априла 2016. године, а примена је извршена на подручју Првог основног суда, Другог основног суда, Трећег основног суда и Привредног суда у Београду. Обухваћени су различити спорови.

На самом почетку од јуна 2014. године па до почетка штрајка адвоката, судије нису уважавала приправничку легитимацију.

Иако је измена члана 88. став 3 гласила:

Пуномоћника који је адвокат може да замењује његов адвокатски приправник, осим у поступку по правним лековима.

Тај спорни члан, изазвао је различита тумачења. У прилог тој тврдњи произилази штампарска грешка написана у Закону о парничном поступку, „Службени гласник РС“, пето измењено и допуњено издање. Доста судија поседује тај закон који у себи садржи објашњење и тумачење закона.

На страници 47.

8.6. Пуномоћника који је адвокат може да замењује адвокатски приправник који је код њега запослен ако је странка тако одредила у пуномоћју (супстициона клаузула), осим у поступку по правним лековима.

Поставило се питање: Шта има већу правну снагу закон или коментар закона?

Неке судије сматрају да већу правну снагу има коментар закона ?!?

Таман када је донекла прихваћена приправничка легитимација. Отворила су се два нова питања: Шта ћемо за спорове који се воде док је претходни закон био на снази?

члан 23. став 1

Поступак који је започет по Закону о парничном поступку („Службени гласник РС“, бр. 72/11, 49/13- УС и 74/13- УС, а није окончан пре ступања на снагу овог закона спровешће се по одредбама овог закона.

Друго питање: Замењивање адвоката

У зависности од почетка спора имате две варијанте:

(I)

Закон о адвокатури „Службени гласник РС“, бр. 31/2011. Види: Одлуку УС РС Број ИУз-163/2011-24/2012-28.

члан. 22

Адвоката може замењивати само адвокатски приправник запослен у његовој канцеларији или други адвокат непосредно или посредством свог адвокатског приправника, у складу са законом.

(II)

Закон о адвокатури, који је престао да важи 17.05.2011. године

члан 36. став 2.

Адвокатски приправник може да замењује пред судовима и другим органима и организацијама само адвоката код кога је на приправничкој пракси. Адвокатски приправник може да замењује адвоката код кога је на пракси и кад је адвокат овлашћен да замењује другог адвоката.

Решење:

Решење се налази у адвокатури. Потребно је одлучити „да ли приправнике слати на рочишта са легитимацијом или пуномоћјем“. Неко ће сигурно рећи, у тај спор превише је уложено година, новца и итд, лакше ми је дати пуномоћје. Слажем се да су спорови битни, али је ипак важније право које нам даје закон. Ако ми не поштујемо права која су нам дата, зашто би их судије поштовале?

Аутор: Андреја Бошковић, адвокатски приправник

О ЈЕДНОМ АСПЕКТУ (НЕ)ЗАКОНИТОСТИ ОГЛАСА ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ

Оглас за посао! Хм...па и није нека тема за расправљање, зар не? Нарочито не на блогу који је посвећен адвокатури. Са друге стране, данас би могла да се поведе расправа о општем квалитету значајнијих правних акта (пресуда, оптужница итд.) а камоли о огласима за посао. Ипак ја мислим да можемо да

се сложимо око следећег: Од огласа за посао и сличних докумената почиње нека елементарна корпоративна култура, а та култура је бојим се угрожена, а када је она угрожена, угрожена је и адвокатура...па макар она била и корпоративна.

Веома често можете у огласу за посао да прочитате да се као услов наводе следећи изрази: "најмање средња стручна спрема" затим "средња стручна спрема, виша или висока" и тако даље. Ова појава је нарочито изражена у огласима за административне послове али наравно није ограничена само на ту врсту огласа. На први поглед, у томе што неке ко тражи радника није важна врста и степен стручне спреме није ништа зачуђујуће. Но, шта каже закон? Закон о раду ("Сл. гласник РС" бр. 24/2005.....75/2014) у одредби посвећеној општим условима за заснивање радног односа (чл. 24.) предвиђа да:

-радни однос може да се заснује са лицем које има најмање 15 година живота и испуњава друге услове за рад на одређеним пословима, утврђене законом односно правилником о организацији и систематизацији послова (став 1.) ,

-се тим правилником утврђују организациони делови послодавца, назив и опис послова, врста и степен захтеване стручне спреме, односно образовања и други посебни услови за рад на тим пословима, а може да се утврди и број извршилаца (став 2.)

-за рад на одређеним пословима, изузетно, могу да се утврде највише два узастопна степена стручне спреме односно образовања у складу са законом (став 3.)

-правилник доноси надлежни орган код послодавца, односно лице утврђено законом или општим актом послодавца (став 4.)

-се обавеза доношења правилника не односи се на послодавца који има 10 и мање запослених (став 5.)

На логично питање :Какве везе има правилник о организацији и систематизацији радних места са огласом за посао, можда може најбоље да се одговори потпитањем: како послодавац зна који и какав запослени му треба, ако је тај правилник лош или га уопште и нема?

Са друге стране није тешко да се закључи да у већини огласа за посао не постоје подаци о томе ко, када и на основу које одредба општег акта

послодавца их је донео. Због чега може да се постави питање правне ваљаности таквих огласа.

Иначе овакав садржај и распоред одредаба члана 24. Закона о раду постоји у нашем праву нешто мање од две године, тачније од последњих измена и допуна од 18.07.2014. год. Мислим да не би било на одмет напоменути да је су последње измене и допуне закона о раду донете по хитном поступку. Овакав начин доношења правдан је између осталог, и тиме да правни оквир за веће запошљавање и инвестирање у привреду. Овом приликом ја не бих отварао питање политичке (не)оправданости примена закона, занимљивији би ми био став Уније послодаваца Србије, или Српске асоцијације менџера о питањима везана за квалитет огласа за посао, или питању економске оправданости доношења правилника о организацији и систематизацији.

Какво год стање ствари било једно је сигурно. Унутар оних послодаваца који имају према закону имају обавезу доношења поменутог правилника а исти немају, по мом скромном мишљењу, не могу да имају добро уређене радне односе на средњи и дуги рок. Са друге стране готово да је сигурно да је таква атмосфера "погодно тле" за развој мобинга, дискриминације и других нежељених појава. У таквим околностима, када дође до проблема адвокат нема превише избора, а оштећени још мање, а све заједно то није у интересу адвокатури, али ни запослених...којима адвокатура служи.

Аутор: Марко Јовић, дипломирани правник са положеним правосудним испитом

ПОЛОЖАЈ АДВОКАТУРЕ ПРЕМА АКЦИОНОМ ПЛАНУ ЗА ПОГЛАВЉЕ 23

Акционим планом за Поглавље 23 који је усвојен на седници Владе 27. априла 2016. године, а према препорукама из функционалне анализе у оквиру секције “Приступ услугама правосуђа”, наводи се између осталог и да је потребно елиминисати ценовник адвокатских услуга како би се омогућила тржишна конкуренција за пружање правних услуга.

Већ смо указивали на проблем тумачења пружања правне помоћи од стране адвоката, односно да исту многи сматрају услугом, образлажући разлоге на којима заснивамо тврдњу да се ради о пружању правне помоћи на етичким принципима и да из тих разлога првенствено, не може бити квалификована као услуга.

Такође, адвокатура је у цитираном акционом плану пронашла своје место у оквиру секције “Правосуђе” али у делу који се односи на спровођење јединственог програма решавања старих предмета, па се у истом плану наводи да су објективне околности довеле до тога да предвиђени циљ смањења броја старих предмета није остварен током 2014., између осталог стога што адвокати нису учествовали на суђењима у периоду од септембра до децембра 2014. године и неколико дана у јуну 2014. године.

Не наводећи даље у овом делу шта је био узрок протеста адвоката у току 2014. године, у истом акционом плану се даље наводи да је у циљу спречавања блокаде правосудног система у будућности потребно да нормативни оквир Републике Србије који регулише област адвокатури буде усклађен са тековинама ЕУ.

Из предњег недвосмислено произилази да извршна власт припрема измене закона о адвокатури, али је много опасније то што се већ из ове најаве види

да извршна власт адвокатуру не доживљава као гаранта људских права, а што она јесте по својој уставној улози, већ као својеврсну опасност коју нормирањем треба спречити. Наиме, речи “у циљу спречавања блокаде правосудног система” недвосмислено указују да држава не препознаје своју улогу у узроцима протеста адвоката 2014. године.

Наиме, чланом 67 Устава РС (“Сл. Гласник РС”, бр. 98/2006), који регулише људско право на правну помоћ, прописано је да се свакоме, под условима одређеним законом, јемчи право на правну помоћ те да правну помоћ пружају адвокатура, као самостална и независна служба, и службе правне помоћи које се оснивају у јединицама локалне самоуправе, у складу са законом, као и да се законом се одређује када је правна помоћ бесплатна.

Из предње уставне норме недвосмислено произилази да Устав препознаје адвокатуру као гаранта људског права на правну помоћ те да је суштина пре свега у самосталности и независности адвокатуре као службе. Наиме, људско право на правну помоћ може бити остварено искључиво у условима независности правног стручњака који исту помоћ треба да пружи.

Надаље, чланом 2 Закона о адвокатури (“Сл. гласник РС”, бр. 31/2011 и 24/2012), који регулише самосталност, независност и јавни значај адвокатуре, прописано је да је адвокатура независна и самостална служба пружања правне помоћи физичким и правним лицима те у ставу два истог члана цитираног закона, да се самосталност и независност адвокатуре остварује: 1) самосталним и независним обављањем адвокатуре; 2) правом странке на слободан избор адвоката; 3) организовањем адвоката у Адвокатску комору Србије и адвокатске коморе у њеном саставу, као самосталне и независне организације адвоката; 4) доношењем општих аката од стране адвокатских комора; 5) одлучивањем о пријему у адвокатуру и о престанку права на бављење адвокатуром.

Један од наведених аката је и Тарифа о наградама за рад адвоката и иста се према члану 71 Закона о адвокатури објављује у "Службеном гласнику Републике Србије".

Такође, чланом 23 цитираног закона, који регулише награду и накнаду трошкова, прописано је у ставу првом да адвокат има право на награду и накнаду трошкова за свој рад, у складу са тарифом, коју доноси Адвокатска комора Србије, у ставу другом да се висина награде за рад адвоката утврђује у зависности од врсте поступка, предузете радње, вредности спора или висине запрећене казне, у ставу трећем да висина награде за одбране по службеној дужности, утврђује се актом који доноси министар надлежан за послове правосуђа, у ставу четвртном да је адвокат дужан да клијенту изда обрачун награде и накнаде трошкова за извршене радње и издатке за трошкове и у ставу петом да обрачун о награди и накнади трошкова адвоката представља веродостојну исправу у извршном поступку.

Укидањем адвокатског ценовника како се то наводи у препорукама које је држава Србија добила од својих партнера у оквиру придруживања ЕУ, а у оквиру Акционог плана за Поглавље 23, комплетна садржина претходно цитираног члана 23 Закона о адвокатури, изгубила би свој смисао, јер је препорука да ценовник зависи искључиво од тржишта.

Врло је важно напоменути да је на основу члана 24 Закона о адвокатури, забрањено рекламирање адвоката, заједничке адвокатске канцеларије и адвокатског ортачког друштва те да исти закон упућује на ближе уређење статутом адвокатске коморе и кодексом, када је у питању забрана рекламирања и допуштени начин представљања.

И заиста, у члану 18 Кодекса професионалне етике адвоката ("Сл. гласник РС", бр. 27/2012), који регулише забрану нелојалне конкуренције, наводи се између осталог да адвокат не сме да стиче клијенте нелојалном конкуренцијом те да ће се сматрати да адвокат прибегава нелојалној конкуренцији, нарочито када генерално или мимо услова предвиђених

Кодексом нуди бесплатно заступање или заступање за награду нижу од оне која је прописана адвокатском тарифом.

Надаље, у оквиру секције недопуштено стицање клијената, чланом 17 цитираног кодекса, а који прописује забрану рекламирања, наводи се да адвокат не сме јавно да хвали своје знање и способности нити да се рекламира те да ће се сматрати да адвокат крши забрану рекламирања, нарочито када: истиче, дели или у јавним медијима, у електронском представљању и у другим публикацијама објављује саопштења којима нуди своје услуге, или када дозвољава да такве понуде буду унете у огласе и рекламни материјал других правних или физичких лица; организује или користи услуге посредника, агената или трећих лица који га рекламирају, а нарочито када у ту сврху договара упућивање клијената са лицима у притвору или затвору и лицима запосленим у полицији, суду, тужилаштву, управи и другим органима власти; даје другоме своје посетнице или бланко пуномоћја ради даље расподеле потенцијалним клијентима; означава канцеларију, њен штампани материјал и друга обележја (табла, печат, меморандум, посетнице) на претерано упадљив и неодмерен начин; даје правне савете у јавним гласилима, на јавним скуповима, или изван канцеларије пред непознатим особама; тражи да буде уврштен у именике, адресаре, каталоге, водиче и сличне приручнике као изузетни адвокат или у оквиру групе изузетних адвоката; на сензационалистички или самохвалисав начин представља у јавности своје предмете, способности и успехе.

Најједноставније речено, ако адвокати изађу на тржиште, одредбе о забрани рекламирања ће морати да буду укинуте, јер тржишно понашање подразумева пре свега истицање својих личних ценовника, којима би адвокати били принуђени да придобијају клијенте. У оваквим условима рада, јасно је да адвокатура аутоматски губи позицију гаранта људских права. Наиме, етички принцип да адвоката може једино да препоручи његов рад, овиме би био суспендован и самим тим адвокату би било дозвољено да у оквиру заступања првенствено има у виду свој лични интерес. То би се

наравно догодило омогућавањем стварања нелојалне конкуренције у адвокатури.

Наиме, у оквиру врло битног дела о накнади адвокатске награде, исти кодекс на основу члана 30 наводи да адвокат накнаду обрачунава у новцу у складу са Тарифом, а наплаћује на законом прописани начин безготовинског или готовинског плаћања, а да није допуштено да адвокат: са клијентом уговара потпуно или делимично преузимање спорног права за чије остваривање му је заступање поверено (пацтум де цвота литис); закључује уговор о накнади искоришћавајући тежак положај клијента, или злоупотребљавајући начело поштења тако што клијенту неистинито приказује његов положај тешким или тежим него што објективно јесте; са клијентом уговара, или од њега тражи или прима награду за одбрану по службеној дужности, осим ако суду или другом надлежном органу достави пуномоћје и затражи да га разреши својства браниоца по службеној дужности; као заступник сиромашних по одлуци адвокатске коморе, од клијента тражи награду, или исплатом награде условљава даље заступање; од клијента тражи или прима накнаду која служи недопуштеним сврхама; од клијента прима новац или имовину за које може основано да посумња да су стечени прањем новца или да потичу од другог кривичног дела; без знања и одобрења клијента, док је заступање у току, прима или уговара примање накнаде од трећег лица; наплаћује накнаду од средстава која му је клијент поверио, осим ако је на то овлашћен важећим прописима, одлуком суда, или изричитом или прећутном сагласношћу клијента.

Са друге стране по истом Кодексу, адвокат има право: да из хуманих разлога и обзира према клијенту који је у материјалној оскудици, наплату награде прилагоди платежним способностима клијента, било тако што ће прихватити делимичну исплату или исплату по окончању поступка, било тако што ће се, уколико се клијент налази у изразитом сиромаштву, наплате награде од њега одрећи и прихватити наплату, по правноснажној одлуци, од супротне странке или из буџетских средстава надлежног органа, уколико се за то остваре законске претпоставке; да са клијентом слободно уговори

награду, уколико то допушта Тарифа, или се ради о заступању које, по врсти и сложености, Тарифом није уопште или није на јасан предвиђено; да уговорену накнаду веже за успешан исход заступања, уколико то одговара природи случаја, не угрожава његови независност и није супротно забрани из правила 30.2.1. Кодекса; да не тражи награду за заступање другог адвоката, или деце, родитеља, усвојеника, усвојиоца или лица са којим је покојни адвокат живео у брачној, ванбрачној или каквој другој трајној заједници; да прими неговорену награду коју му понуди клијент, или друго лице са знањем и одобрењем клијента, док је поступак у току, а и без знања клијента када је заступање завршено, уколико их сам на то није навео, уколико друго лице није супротна странка или неко ко је подржавао супротну странку, уколико је награда у сразмери са обимом, врстом и резултатом рада и са имовинским приликама лица које је даје, и уколико са другим лицем, без знања клијента, није уговорена суброгација; да изузетно, уместо исплате у новцу или хартијама од вредности, у циљу наплате доспелог потраживања накнаде, од клијента прими вредност друге врсте, под условом да му сам клијент понуди овакав начин раздужења, да предате вредности нису потцењене и да замена испуњења не садржи обележја искоришћавања тешког положаја клијента и не нарушава углед адвокатуре; да за свој рад и за рад другог за кога лично јамчи тражи и прими предујам накнаде примерен обиму, врсти и сложености очекиваног рада; да изузетно, уместо предујма у новцу или хартијама од вредности, уговори законом допуштено обезбеђење друге врсте, под условом да тиме не ограничава пословну делатност клијента; да за сталну саветодавну помоћ уговори периодично плаћање паушалног износа награде, чија је висина примерена обиму, врсти и сложености његових обавеза, међутим, одлуку да поступи у складу са претходним правилима Кодекса адвокат може донети само након неопходних провера и на начин који неће створити утисак нелојалне конкуренције или рекламе.

Из цитираних одредаба кодекса адвокатске етике, јасно је да се смисао адвокатуре у складу са нивоом достигнутих људских права у Републици Србији, заснива на пружању правне помоћи заснованом на изузетно високом

нивоу етичких правила. У смислу наведеног укидањем ценовника адвокатских услуга “како би се омогућила тржишна конкуренција за пружање правних услуга”, била би угрожена самосталност и независност адвокатске службе. Наиме, сваки адвокат када би био фризер, обућар или пекар, волео би да свој ценовник формира самостално и уз употребу светлећих реклама, али је адвокат зато адвокат што разуме смисао одговорне службе коју у друштву обавља.

У овом делу желим да напоменем, читајући Акциони план за Поглавље 23, стиче се утисак да ни даваоци препоруке, као ни преговарачки тим Републике Србије не препознају у довољној мери улогу адвокатури у актуелним условима српског друштва. Наиме, адвокатура се и у условима социјалистички уређене државе развијала. Она није стагнирала. Садржина кодекса адвокатске етике то недвосмислено доказује, јер је исти заснован на свим опште прихваћеним стандардима развоја људских права. Из ових разлога, држава би много више морала да се ослони на адвокатуру и у формалном смислу, као што се то суштински у нашем друштву одвија. Наиме, велики део недостатака којима обилује транзициони систем у Србији, надокнађује се деловањем српске адвокатури. Ово наравно не значи да адвокатура не треба да се развија и усавршава још више, а број од преко 8000 адвоката у Републици Србији на свој начин говори да ће они то, као и до сада бити у стању.

Са друге стране, врло је битно не губити из вида да адвокати сами усвајају свој кодекс те да би држава мешањем у ову област деловања адвокатури, суспендовала самосталност која је прописана Уставом Србије. Ако би се надаље ишло тако далеко да се у сврху ове врсте препорука мењају и уставне одредбе, односно да сам Устав суспендује самосталност и независност адвокатури, онда би се основано поставило питање да ли придруживање Србије ЕУ заједници подразумева и суспендовање, односно смањење нивоа достигнутих људских права.

Напомена: У тексту је коришћен текст акционог плана за преговарање Поглавља 23, усвојен на седници Владе Србије 27. Априла 2016., са линка

Начин на који је актуелно прописана Тарифа о наградама за рад адвоката у Републици Србији, а који је описан детаљно у овом тексту, подржан је и у твитер анкети коју је спровео уредник портала Адвокатске коморе Србије, адвокат Александар Н. Ђорђевић из Београда. Наиме, у анкети је учествовало 584 грађана. 85 % испитаника се определило да адвокат треба да наплаћује по прописаном ценовнику, односно према договору са клијентом, док се само 15% испитаних определило да адвокат треба да наплаћује по свом ценовнику.

Аутор: Мирјана Милић Дрвеница, адвокат у Београду

ФОТОГРАФИЈА КАО АУТОРСКО ДЕЛО

Према члану 2. Закона о ауторским и сродним правима, ауторско дело се дефинише као: “...оригинална духовна творевина аутора, изражена у одређеној форми, без обзира на његову уметничку, научну или другу вредност, његову намену, величину, садржину и начин испољавања, као и допуштеност јавног саопштавања његове садржине”, где у ставу 2. тачки 9. истог члана наведена између осталог и фотографија.

Шта то у пракси значи?

Дакле, ви узмете свој фотоапарат, сликате, рецимо Храм Светог Саве и ту фотографију окачите на неку од друштвених мрежа, ваш блог или сајт. Та фотографија сада представља ваше ауторско дело, које сте ви јавно саопштили путем интернета.

Како најчешће долази до повреде ауторских права на фотографијама?

Већина људи има потпуно погрешну слику о фотографијама које су објављене на интернету. Чињеница да сте ви објавили неку вашу фотографију на интернету и да се она некоме допала, не даје за право да исту користи без ваше дозволе. Тако долази до разних повреда ауторског права која подразумевају, неовлашћено објављивање туђих фотографија, измену и прераду фотографије од стране неовлашћеног лица (обрада фотографије кроз пхотосхоп, одстрањивање неких делова фотографије тзв “цорповање”, додавање стикера, филтера итд.), јавно саопштавање фотографије у тако измењеној и непотпуној форми, без назначења имена или псеудонима аутора.

Како се заштити од ових повреда?

Постоји пар механизма заштите.

Први је могућност уношења у евиденцију и депоновање ваше фотографије као ауторског дела, а и вас као самог аутора при Заводу за заштиту интелектуалне својине. Депоновање није обавезно, али је пожељно јер гарантује већи степен правне сигурности аутора. Међутим, с обзиром на то да Завод приликом одлучивања о захтеву за уношење у евиденцију и депоновање фотографије не испитује садржај, оригиналност или настанак ауторског права на истој, те је чињеница да сте при Заводу регистровани као аутор или да је нека фотографија регистрована као ауторско дело, на суду оборива.

Друга могућност је да сами на свакој фотографији коју објављујете на интернет ставите ваше име и презиме или псеудоним, како би сте

о немогућили позивање на чињеницу да се никако није могло утврдити да сте аутор те фотографије.

Нажалост, ни један од ова два механизма не пружа сигурну заштиту од повреде ауторских права над фотографијом.

Како доћи до сазнања ко је аутор одређене фотографије?

Пођимо од ситуације, у којој наиђете на одређену фотографију која вам се допала. Желите да је објавите на сајту ваше фирме, али на фотографији није наведен аутор. Шта учинити у том случају?

Захваљујући техници, данас постоји “Гоогле Имагес” који поседује опцију за претрагу фотографија. Све што треба да урадите је да копирате линк фотографије и убаците га у поље за претрагу. Гоогле ће наћи све локације на интернету где се та фотографија појављује. У врху претраге ће највероватније бити сајтови са којих је слика почетно кренула да се шири, тако да се брзо може утврдити порекло и аутора фотографије. Наравно, уколико не успете да дођете до информације, немојте користити ту фотографију.

Који су механизми накнаде штета аутора уколико до повреде ипак дође?

Повреда ауторског права може бити имовинске или моралне природе. До повреде имовинских права аутора долази због неовлашћеног саопштавања ауторског дела од стране неовлашћеног лица. До повреде моралних права аутора долази када је фотографија објављена без назначења имена или псеудонима аутора и ако је саопштена у непотпуној форми.

Када до једне или свих ових повреда дође, аутор има на располагању опомену пред утужење и тужбу због повреде ауторских права. У оба случаја, аутор има могућност да тражи накнаду штете.

Пракса судова

Судови, Закон о ауторским и сродним правима, тумаче и спроводе дословно. То значи да је за аутора довољно да приложи оригинал фотографију, било у негативу, било у дигитал фајлу, а целокупан терет доказивања у супротно пада на терет туженог, тј. онога које повредио ауторска права.

Што се тиче накнаде штете, из досадашње праксе произилази да судови опредељују износ у просеку око 50.000 динара за сваки вид повреде ауторских моралних права. Накнаду за имовинску штету, судови опредељују према Прегледу минималних накнада УЛУПУДС-а (Удружење ликовних уметника примењених уметности и дизајнера Србије), увећану законском законском каматом од дана када је слика неовлашћено саопштена до дана исплате накнаде штете.

Овакву врсту заштите лакше је остварити ако до повреде ауторског права дође од стране привредног друштва, удружења и слично. Поприлично је тешко, готово немогуће, остварити ту заштиту, ако је до повреде ауторског права дошло од стране физичког лица.

Већина аутора ни не зна која су њихова права, па је ова пракса повреде без било какве заштите поприлично код нас распрострањена. Да би до неких већих помака дошло, потребно је организовати радионице, предавања радити на подизању свести аутора о својим правима, али и грађана о томе да све што је на интернету није бесплатно и без власништва.

Аутор: Јована Јоксимовић, адвокатски приправник

МИШЉЕЊЕ ДЕТЕТА – УЗ ОСВРТ НА ПАРАДОКСЕ ДРУШТВА

Право детета на слободно исказивање мишљења је једно од централних права гарантованих Конвенцијом о правима детета (у даљем тексту: Конвенција), Конвенцијом о људским правима и Породичним законом Србије.

У правној теорији и пракси је мишљење детета детаљно разматрано, са значајним законодавним иновацијама, у правцу унапређења друштвеноправне позиције деце и младих. Нацрт Грађанског законика у том смислу није изузетак, те је овај институт и проширен, уз алтернативне предлоге који отварају расправе по додатним питањима, као што су: подршка стручњака детету приликом исказивања мишљења, дужност органа који одлучује о праву детета да образложи евентуално ускраћивање права детету на изражавање мишљења (а против које одлуке дете има право жалбе), право детета да изабере лице које ће му помоћи да формира и исказе своје мишљење и слично.

Дакле, исказивање мишљења детета у судским и управним поступцима се чини прецизно утврђено а нормама које регулишу ово питање се мало тога може замерити те се, стога, може закључити да, што се нормативног оквира тиче, – све је у најбољем реду.

Међутим, право на слободно изношење мишљења подразумева шире право од права детета да се у судском или управном поступку изјасни о питањима која га се тичу и обухвата право детета да слободно исказује своје мисли, ставове, закључке и дилеме у свакој средини у којој се налази и у свим животним ситуацијама које се непосредно на њега односе. У складу са тим, дете има право да изнесе своје мишљење и да оно буде, са дужном пажњом, у складу са узрастом детета, узето у обзир у: породици, школи, здравственим и

социјалним установама, средствима јавног информисања, спорту, уметности, локалној средини и слично.

Такође, да би изношење мишљења било слободно, оно подразумева право детета на приступ свим информацијама које су неопходне, у складу са узрастом детета, да би то своје мишљење могло да формира. Дакле, дете треба да изнесе тзв. информисано мишљење да би то мишљење могло да буде уважено, разматрано и евентуално усвојено.

На основу Конвенције, дете које је способно да формира сопствено мишљење има право да исто слободно изрази у вези са свим питањима која га се тичу, а мишљењу детета се мора посветити дужна пажња, у складу са годинама и зрелашћу детета. Такође, слобода слободног изражавања подразумева слободу детета да тражи, прима и даје информације и идеје свих врста, усмено или писмено, преко штампе, уметности или неког другог медија по избору детета.

Из горе изнетог, право детета на мишљење треба обавезно да садржи неколико кумулативних елемената: пружање детету одговарајућег образовног, информативног и културолошког садржаја, промоцију и подршку активности детета, пружање конкретних могућности детету за активност, пружање могућности детету за исказивање мишљења и обавезу свих да се том мишљењу посвети дужна пажња.

Подразумевано, примарна обавеза за поштовање свих наведених елемената лежи на породици, односно родитељима или стараоцима детета. Међутим, да би родитељи имали довољно капацитета да испуне своје дужности које се односе на партиципацију детета, неопходно је да држава, претходно, испуни своје (!).

Наиме, снага државе у спровођењу елементарних принципа у вези са правима детета, прокламованих и гарантованих десетинама међународних докумената као и Уставом и законима, је неупоредиво већа у односу на снагу

породице и појединаца. Управо из тих разлога је и самом Конвенцијом прописано да породици треба да буде пружена неопходна помоћ како би могла у потпуности да преузме одговорност у заједници. Међутим, пуким прописивањем одређених норми се не исцрпљује дужност државе на поменуту помоћ већ се те норме морају спровести у живот, с обзиром да саме себи не могу бити циљ.

С тим у вези, парадоксално, када су у питању права деце се (као и у многим другим областима) на овим просторима примећује занимљив тренд: што је веће настојање да се уреди и учврсти законодавни оквир који регулише ту проблематику, што се више о томе дискутује и анализира, што су веће техничке и технолошке могућности – то је фактичко поштовање права мање.

Док се у стручним и ширим круговима, укључујући и најширу јавност, константно подиже свест о индивидуалности детета, о важности развојних могућности детета, о способностима резоновања и закључивања детета, о мотивацији деце и младих и слично, истовремено се та иста деца и млади, начелно посматрано, апсолутно ништа не питају. Најсвежији пример вишемесечне дебате о физичком кажњавању деце иде у прилог овим тврдњама јер су се на ту тему у јавности изјаснили правници, психолози, социолози, педагози, педијатри, родитељи, дакле скоро сви – осим саме деце и младих.

Такође, што се више дискутује о породичним и опште важним друштвеним вредностима, које би требало (наноно) да се деци усаде, што се више критикује посрнуло друштво и истиче мањак јавног морала, то је више (благо речено) недостојанственог, неадекватног и непримереног садржаја у медијима. У области образовања је слична ситуација: формирају се трибине, секције, радне групе, израђују студије, а глас младих на предметне теме не провејава ни у траговима.

Евентуалне периодичне (анонимне) анкете нису репрезентативни пример адекватног учешћа деце и младих на теме које су им од суштинског значаја

јер, осим што су најчешће неискрено попуњене (и деца добро знају да „анонимно“ најчешће то заиста није), спутавају слободно исказивање мишљења јер је дете ограничено постављеним питањем на које мора да пружи конкретан, обично кратак, одговор. Такође, такав вид учешћа детета може бити и контрапродуктиван јер учвршћује дете у, уобичајено присутном, уверењу да само анонимно сме да изнесе неки свој став, уз закључак да би, у супротном, могло да трпи последице.

Управо напротив, одговарајућа партиципација деце треба да подразумева озбиљна настојања целокупног друштва, дакле свих државних органа и организација, просветних, здравствених, спортских и културних установа, да охрабри, подржи, усмери, препоручи, поучи и помогне у томе да дете, индивидуално или колективно (у групи, са одељем, школом, итд.) слободно иступи са својим мишљењем у јавност или пред конкретан орган (без обзира да ли исти одлучује о његовим правима или не), осим ако је то у супротности са поштовањем права других и здрављем и безбедношћу самог детета.

Такође, дете увек треба да има свест о важности слободног формирања и изношења личног мишљења, о значају његовог учешћа, о личном доприносу и, најважније, о обавези државе да му то омогући.

Дакле, да би могло да се говори о стварном поштовању права детета на слободно исказивање мишљења потребно је да се, у складу са преузетим обавезима из Конвенције (чл.17),:

- а) призна (и схвати) значајна улога средстава информисања, укључујући облике јавне комуникације блиске младима (друштвене мреже),
- б) подстичу поменута средства да шире материјале и информације од социјалног и културног интереса за дете,
- ц) омогући приступ детета информацијама и материјалима из различитих националних и међународних извора, посебно оних чији је циљ унапређење

његовог социјалног, духовног и моралног добра и физичког и менталног здравља, д) обезбеди простор и могућност сваком детету за изношење става у вези са примљеним информацијама

У циљу поменутог, потребно је усагласити и остале законе који се односе на: јавно информисање (прецизирати обавезу медија да објављују дописе деце и младих, уз одређене услове), здравствену заштиту, образовање, државну управу и остало, уз обавезне подзаконске акте који би регулисали јасне и прецизне једноставне (!) механизме који би омогућили деци и младима адекватно и непосредно учешће у вези са питањима које поменути прописи регулишу.

Држава, такође, мора да искористи технолошки потенцијал модерног доба и да обезбеди деци и младима наменски простор у електронским медијима, прописујући обавезу свим просветним институцијама да формирају контролисане блогове, форуме, он-лине трибине.

Имплементација права сваког детета на став и глас је круцијална не само за развој деце већ и за развитак института породице и самим тим целокупног друштва. Веће учешће деце и младих повлачи њихов већи допринос и утицај на друштво, што резултира повећању степена разумевања и прихватања идеја, жеља и потреба деце и младих а што, последично, умањује природне и системске конфликте између деце и одраслих, малолетничку делинквенцију, апатију, меланхолију и аутоцензуру.

У супротном, целокупно друштво никада неће достићи жељени степен друштвенополитичког, техничког и научног развоја јер невидљива деца постају невидљиви људи а који, пак, неизоставно, временом формирају – невидљиву нацију.

Аутор: адвокат Невена Фирст, Београд

ЗЛОСТАВЉАЊЕ НА РАДУ – МОБИНГ И КАКО ГА ПРЕПОЗНАТИ

За мобинг као облик насиља карактеристично је психичко злостављање или малтретирање, психички терор или морално злостављање. Све наведено се дешава на радном месту и управо је то оно што диференцира мобинг од свих других облика злостављања.

Злостављање на раду постало је кажњиво ступањем на снагу Закона о спречавању злостављања на раду.

Злостављање јесте свако активно или пасивно понашање према запосленом или групи запослених код послодавца које се понавља, а које за циљ има или представља повреду достојанства, угледа, личног и професионалног интегритета, здравља, положаја запосленог и које изазива страх или ствара непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење, погоршава услове рада или доводи до тога да се запослени изолује или наведе да на сопствену иницијативу раскине радни однос или откаже уговор о раду или други уговор.

Злостављање је такође и навођење других да се понашају на горе наведени начин.

Извршиоцем злостављања сматра се послодавац са својством физичког лица или одговорно лице код послодавца са својством правног лица, запослени или група запослених код послодавца, који врши злостављање.

Жртва злостављања може бити само запослено односно на други начин радно ангажовано лице.

Према дефиницији Међународне организације рада (МОР), мобинг представља увредљиво понашање које се манифестује као сурови, злонамерни, осветољубиви, понижавајући и увредљиви покушај да се саботира један или чак група запослених.

Код нас се уместо термина мобинг користе : психо терор, злостављање на раду....

У основи мобинг је негативни утицај на психу запосленог са постојањем намере да се то уради.

Велика конкуренција на тржишту радне снаге, глобализација, економска криза и несигурност радних места довели су до повећања учесталости мобинга.

Активности којима се запослени злоставља могу се поделити на следеће :

Напади усмерени на могућност адекватног комуницирања : нпр. надређени и / или колеге онемогућавају жртву да се изражава; жртва се прекида у разговору; одбијају се невербални контакти ....

Напади усмерени на могућност одржавања социјалних контаката: жртва се стално изолује; сви се понашају као да жртва не постоји; жртва се премешта у удаљену канцеларију; жртва се не позива на заједничке састанке....

Напади усмерени на личну репутацију : оговарање; измишљање прича о жртвином приватном животу; негативни коментари ...

Напади усмерени на квалитет професионалне ситуације : сталне критике и приговори; стална кажњавања; вређања; одузимање средстава за рад; затрпавање задацима; одређивање кратких рокова; стално мењање радних задатака...

Напади усмерени на здравље : жртва се присиљава да обавља задатке који штете њеном здрављу; недопушта јој се одлазак на годишњи одмор; недопушта јој се коришћење слободних дана...

Овде је важно навести да онај ко врши мобинг има свесну намеру (у изузетним случајевима та намера је несвесна) да нашкоди запосленом и/или да га на крају присили да напусти средину у којој је запослен.

Мобинг се може појавити у два своја облика :

Вертикални мобинг

Хоризонтални мобинг

Код вертикалног мобинга претпостављени:

Злоставља једног подређеног запосленог;

Злоставља једног по једног запосленог (стратешки мобинг) ;

Једна група подређених запослених злоставља једног надређеног.

Код хоризонталног мобинга долази до шиканирања запослених који су на истом хијерархијском нивоу. До хоризонталног мобинга долази услед убеђења да одређени колега представља сметњу ка напредовању у каријери те да ће се његовом елиминацијом жељени напредак десити.

Уколико имамо ситуацију да све описано предузима надређени, долазимо до тога да се запослени који се налазе на нижем хијерархијском ступњу најчешће поведу за њим те се према запосленом који је жртва злостављања (мобирани) понашају горе него надређени (у овом случају мобер) само да би се надређеном допали.

Други део запослених који се не поведу за понашањем надређеног најчешће не предузимају ништа како би заштитили колегу, односно жртву злостављања најчешће из страха да и сами због тога не постану жртве злостављања.

У највећем броју случајева мобинга ради се о вертикалном мобингу, а у најмањем броју случајева је реч о мобингу који врши група запослених према надређеном.

Према немачком психологу Хеинзу Леуману који је и први научник који је почео истраживање феномена мобинга сваки запослени током свог радног века има 25% шанси да барем једном буде жртва злостављања на раду.

Како се заштитити ?

Уколико сте жртва злостављања, а злостављач је други запослени потребно је да се прво обратите свом послодавцу и покренути интерни поступак заштите од злостављања на раду . Након спроведеног интерног поступка запослени може заштиту остварити на суду.

Уколико је злостављач послодавац, жртва злостављања у овом случају може одмах (без интерног поступка) покренути спор, односно потражити судску заштиту.

У поступку пред судом запослени који сматра да је изложен злостављању може да захтева забрану понашања које представља злостављање и накнаду материјалне и нематеријалне штете.

У судском поступку, терет доказивања да није било понашања које представља злостављање је на послодавцу.

На самом крају битно је навести да је послодавац дужан да, у циљу препознавања, превенције и спречавања злостављања, спроводи мере обавештавања и оспособљавања запослених и њихових представника да препознају узроке, облике и последице вршења злостављања.

Аутор: Бојана Богојевић, дипломирани правник са положеним правосудним испитом

ЈЕДАН ЛЕП ПРИМЕР - НЕШТО СМЕЛО

Нада у боље сутра, све покреће! "Spes fovet et melius cras fore semper ait" ili kao što reče rimski pesnik Albije Tibul (Albius Tibullus), ето тако би најјезгровитије могао да се искаже мотив писања данашњег блога. Ризкујући прозаичност текстова које на овом месту објављујем, бићу сажетији него што то допушта форма блога, а и тема је слична претходном тексту. Претражујући огласе за посао наишао сам на један који је оставио ретко леп утисак. Модна кућа "Мона" д.о.о. Београд расписала је конкурс за заснивање радног односа или обављања стручне праксе позицију сарадника за правне послове. Како ме колеге не би погрешно схватиле пре него што истакне шта је то привукло моју пажњу морам да каже да ни овај оглас није "незаражен" неким да кажем "епидемијски" појавама у пракси. Али како је мало оваквих лепих примера, мислим да заслужује да буде истакнут.

Један од услова за конкурс је и цитирам: "знање граматике и правописа српског језика"! Ништа чудно, зар не!

Послодавци у Србији теже да искористе радника, па што тај радник (наш колега) не би знао и правилно да пише службени језик земље резидентства послодавца за које ради. Некао то се подразумева, као на пример....знање енглеског језика. Међутим, на моје запрепашћење знање страног језика, није наведено као услов. Ради свега наведеног стичем утисак да је поменути послодавац овога пута дао предност знању српског језика него енглеског или неког другог страног језика. Чини ми се да је то један леп пример, зар не?

И на послетку, некако за инат прозаичности коју ризикујем, морам да кажем и ово: У сећање ми се је урезао блог "Летаргија" који је тачно пре месец дана на сајту "Боља адвокатура" написао колега Александар Н. Ђорђевић, том приликом критиковао је летаргију свих нас. Тада ништа коментарисао нисам, нисам имао шта паметно да кажем. Данас имам овај пример, па ко зна....можда је ово начин да адвокатски блог добије своје место које заслужује.

И да...превод сентенце с почетка текста гласи: "Нада подржава и увек каже да ће сутра бити боље"

Аутор: Јовић Марко, дипл. правник са положеним правосудним испитом

КАДА ТЕ НАПУСТЕ СВИ, НА КРАЈУ ТИ ОСТАЈЕ САМО ТВОЈ АДВОКАТ

КАДА ТЕ НАПУСТЕ СВИ ... НА КРАЈУ ТИ ОСТАЈЕ САМО ТВОЈ АДВОКАТ ...

.. речи су адвоката Томислава Дедића из Подгорице, изговорене на конгресу адвоката Србије, одржаном у Сава Центру 8. октобра 2014. године.

И заиста, када грађанин жели да оствари неко своје право, било да је претрпео насиље у породици или на улици или је примио незаконито пореско решење или казну, ако су га отпустили са посла или му је украден аутомобил, ако жели да легализује или укњижи непокретност или да оснује фирму и непрегледан је списак радњи које се квалитетно могу предузети само уз помоћ стручњака какви у Србији јесу адвокати.

Намерно почињем овај текст говорећи о свакодневним потребама и правима која се јављају често, али је сваком читаоцу добро познато да се права пред грађанским и кривичним судом, било да је у питању право на одбрану гарантовано Уставом или накнада штете оштећеног у кривичном или парничном поступку, могу квалитетно остварити искључиво уз помоћ адвоката.

Савремена адвокатура установљена је у Србији Законом о јавним правозаступницима донетим на предлог Владе Илије Гарашанина 28. фебруара 1862. године, за време владавине Кнеза Михаила Обреновића. Доношењем тог закона правна помоћ је поверена само школованим правницима, које у ово звање упише Министарство правде ... ЗАКОН О ПРАВОЗАСТУПНИЦИМА.

УСТАВ Србије из 2006. године гарантује право на правну помоћ као основно људско право, нормом која гласи: Свакоме се, под условима одређеним законом, јемчи право на правну помоћ. Правну помоћ пружају адвокатура, као самостална и независна служба, и службе правне помоћи које се оснивају у јединицама локалне самоуправе, у складу са законом. Законом се одређује када је правна помоћ бесплатна.

Овај текст је потребан у овом тренутку и његов циљ је да укаже из којих разлога није могуће, јер је противзаконито, оснивати фирме које тргују адвокатским знањем и које посредују између адвоката и грађана и то наводно боље него што то може да учини сама адвокатура.

ЗАКОН О АДВОКАТУРИ

Почећу овога пута са текстом адвокатске заклетве који је прописан законом о адвокатури, а она гласи: Заклињем се да ћу дужност адвоката обављати савесно, да ћу се у свом раду придржавати Устава, закона и других прописа, статута адвокатске коморе и Кодекса професионалне етике адвоката и да ћу својим поступцима и понашањем чувати углед адвокатуре.

Закон о адвокатури прописује основне појмове, а у погледу чувања адвокатске тајне, забране рекламирања и недопуштеног стицања клијената упућује на кодекс професионалне етике адвоката.

КОДЕКС ПРОФЕСИОНАЛНЕ ЕТИКЕ АДВОКАТА

Наиме, према истом Кодексу професионалне етике адвоката ("Сл. гласник РС", бр. 27/2012), адвокат не сме да прихвати послове и звања који би га довели у подређен положај, навели на некритичко извршавање туђих налога, или његов рад условљавали таквом врстом обавеза или погодности које би угрозиле његову независност и самосталност. Такође, адвокат не сме јавно да хвали своје знање и способности нити да се рекламира те је кодексом прописано да ће се сматрати да адвокат крши забрану рекламирања, између осталог нарочито када организује или користи услуге посредника, агената или трећих лица који га рекламирају, а нарочито када у ту сврху договара упућивање клијената са лицима у притвору или затвору и лицима запосленим у полицији, суду, тужилаштву, управи и другим органима власти.

На основу члана 19 Кодекса, између осталог је прописано да адвокат не сме да стиче клијенте на нечастан и други недопуштен начин те да ће се сматрати да адвокат прибегава нечасном и другом недопуштеном стицању клијената, између осталог нарочито када сарађује са надриписарима.

УСТАВ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Како би разумели и читаоци овог текста који нису правници, истичем да је на основу члана 67 Устава Републике Србије («Службени гласник РС» бр. 98/2006), прокламовано је да се свакоме, под условима одређеним законом, јемчи право на правну помоћ те да правну помоћ пружају адвокатура, као самостална и независна служба, и службе правне помоћи које се оснивају у јединицама локалне самоуправе, у складу са законом, као и да се законом се одређује када је правна помоћ бесплатна.

КРИВИЧНИ ЗАКОНИК

На основу члана 32 Кривичног законика ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014), који регулише кривично дело надриписарства, прописано је да ко

се неовлашћено и уз накнаду бави пружањем правне помоћи, казниће се новчаном казном или затвором до две године.

Као што се може закључити из свих цитираних прописа, Устав правну помоћ гарантује заштитом и прокламовањем адвокатуре као уставне категорије, а остали прописи забрањују адвокатима стицање клијената посредством тречих лица. Ово је сасвим разумљиво, јер адвоката треба да препоручи његов рад и знање, а однос између адвоката и клијента је однос поверљивости и чувања адвокатске тајне.

Адвокатура је у Србији својом дугом историјом, опстајући и за време другачијег политичког и економског система, и недавним протестом показала своју снагу, засновану пре свега на знању. Такође, иста је организована у адвокатске коморе и није јасно како се неко осмелио да поред именика адвокатских комора и преко 8000 адвоката који живе и раде у Републици Србији, грубим кршењем Устава и закона, покушава да оснива друштво капитала које ће се бавити продајом адвокатског знања.

Адвокати се позивају да прекрше свој кодекс прибављајући клијентелу на недопуштен начин, док је привредно друштво свој рад „покрило“ и оно послује у складу са свим важећим прописима.

Међутим, непознавање кодекса не оправдава.

И да се вратимо на почетак приче, привредно друштво са ограниченом одговорношћу, основано са 8 евра основног капитала и чији оснивачи за обавезе друштва одговарају до висине основног капитала, може да буде и ликвидирано и да оде у стечај, а ко опет на крају једини остаје кориснику правне помоћи ? Остаје му наравно, његов адвокат.

Аутор: Мирјана Милић Дрвеница, адвокат у Београду

БЕСПЛАТНА ОБУКА АДВОКАТСКИХ ПРИПРАВНИКА ЗА ПОЛАГАЊЕ ПРАВОСУДНОГ ИСПИТА

Адвокатска академија Адвокатске коморе Србије организовала је бесплатну обуку адвокатских приправника за полагање правосудног испита у периоду од 9. марта до 22. јуна 2016. године. Настава се одржавала средом и четвртком од 17 часова. Руководилац обуке је адвокат Јасмина Милутиновић, председница Адвокатске коморе Чачак.

Како сте дошли на идеју да организујете обуку адвокатских приправника у склопу Адвокатске академије Адвокатске коморе Србије?

Адвокатска академија основана је 2012. године. Правилником и програмом академије предвиђена је почетна обука адвокатских приправника за полагање правосудног испита. Прошле године донели смо план за обуку адвокатских приправника и адвоката, ви сте прва генерација која је прошла обуку.

Како се одређује критеријум и које квалификације предавач треба да поседује да би предавао одређену област на обуци? Да ли ћу предавачи увек бити адвокати?

Одређивање ко може бити предавач на обуци прописано је актима Адвокатске академије. Да бисте били предавач, морате да имате звање доктора наука или објављене научне радове из области коју предајете, или да сте адвокат најмање 15. година и да сте се специјализовали у одређеној грану права. Интензија је да увек адвокати буду предавачи, јер је наша намера да образујемо адвокатске приправнике и да их припремамо за

адвокатуру, а за адвокатуру их не може нико боље припремити од адвоката. Да би обогатили рад Академије тј. да би обука била разноврсна поред адвоката који су одлични практичари, потребно је и теоријска примена знања а то можемо да постигнемо ако ангажујемо професоре са Правног факултета, тужиоце, судије. Међутим за њих нам је потребам хонорар и овом приликом желим да нагласим да сваки адвокат који је предавао на обуци, радио је бесплатно.

Ово је прва бесплатна обука адвокатских приправника, да ли ће у будућности обука бити бесплатна? Ко може бити полазник обуке? Колико пута има право полазник обуке да присуствује обукама за спремање правосудног испита?

За адвокатске приправнике обука ће бити бесплатна. Ако својим квалитетом обуке докажемо, као и чињеницом да приправници из суда или тужилаштва желе да прођу нашу обуку омогућићемо им уз одређену накату. Првенство ћу увек имати адвокатски приправници, јер обука је организована због приправника. Можете поновити обуку ако сматрате да вам треба разјашњење код неких области, желите неке ствари да поновите или ако нисте присуствовали неким предавањима.

Остварили сте сарадњу са Адвокатском комором Ниш. Да ли ће те остварити сарадњу са другим коморама? Колико пута годишње ће се организовати обука?

Планом је предвиђено да се обука одржава два пута годишње. Један јесењи семинар а други пролећни, и трајаће три ипо месеца. Следећа обуке:

Адвокатска комора Чачак, 10. септембар 2016. године

Адвокатска комора Београд, 5. октобар 2016. године

Адвокатска комора Ниш, 8. октобар 2016. године

Као предавач из области Радног права и Стварног права, која је по вама најбоља литература за спремање правосудног испита?

закон.

Ваше искуство са спремања правосудног испита?

Шта имате да поручите полазницима обуке?

Полагала сам правосудни испит пре 32. године. Писмени део испита исти је као и данас, док се усмени полагао у једном дану. Није било могуће делити испит у два дела, као што је данас. Могли сте да паднете највише два предмета и ако паднете више од два пали сте цео испит а ако сте пали два предмета можете на поправни. Испит је почињао од 8 часова ујутру и завршавао се око 3 сата после поноћи. У то време није било обука за спремање правосудног испита. Били су приручници, не могу да се сетим ко је био издавач, и учило се из приручника и закона. Ја сам највише користила законе. Читајући примедбе полазника обуке, које су се односиле на то зашто нисмо боље упознати са начином испитивања на правосудном испиту. Отворило је питање да ли предавач треба да иде и слуша правосудни испит и да буде обавештен о свему везаном за правосудни? Сматрали смо да наша обука не треба да буде буквална припрема да сада вама неко препричава и учи вас како ће неко да вас пита на правосудном испиту јер у суштини, ви теорију морате сами научити. Замисо обуке је да ми помогнемо да ствари разумете боље кроз неке примере и разговор. За следећу јесен информисаћемо се више о питањима која питају. Такође је тражено да се повећа фонд часова. Број часова утврђен је на основу времена који смо имали на располагању. Нама се много свиђа рад са вама, преносећи утиске својим колегама и они су пожелели да буду предавачи. Тако да је могуће да имамо по два предавача у току дана, и да једно предавање траје два или два ипо сата.

Приправницима бих поручила да ниједна едукација није вишак. Не могу да кажем да ћу будуће обуке за припрему правосудног испита у Академији, бити најбоље обуке. Али сматрам да ће бити најбоља обука за припрему за адвокатуру.

У будућности, мењаће се Закон о полагању правосудног испита. Вероватно ће се полагати адвокатски и судијски испит. То ћу бити два раздвојена испита. Ко се спрема за судије и тужиоца полагаће судијски испит, а ко се спрема за адвоката полагаће адвокатски испит.

Ми се спремамо да у будућности почетна обука буде обавезна, због тога постављамо темење Адвокатске Академије. Поред обуке и појединачних предавања, желимо да радимо специјализације, обука запослених у адвокатским канцеларијама, енглески језик за правнике итд. Интересовање адвокатских приправника не треба да буде само на тој обуци за полагање правосудног испита. Од јесени биће доста семинара, кусева, предавања на којима могу да присуствују и адвокатски приправници потпуно бесплатно.

Када сте одлучили да постанете адвокат?

Каква је професија адвоката?

Потичем из адвокатске породице. Мој деда је био адвокат, као и отац, тако да сам од малена знала да ћу бити адвокат, такође и ћерка ми је адвокат. Код мене није било дилеме, вероватно због породичне традиције.

За мене не постоји лепше занимање од адвоката. Та свест да неком помажете, да штитите нечија права, сваки дан је динамичан, посао није везан искључиво за канцеларију, упознајете масу људи, увек сте у покрету, немате никад потребу за променом занимања, јер су сваки пут разлићити клијенти као и ситуације. Ако занемаримо, да је посао адвоката тежак и напоран, јер се од вас стално тражи да се усавршавате, посао је и даље јако занимљив.

Какав је положај жена у адвокатури?

Жене у адвокатури могу да успеју али много теже од мушкараца. Разлог се налази у менталитету и традицији, и даље постоји тај неравноправни третман мушкараца и жена у било којој професији па и у адвокатури. Пошто сам адвокат 28 година, могу да кажем да када сам се уписала у именик адвоката у Чачку, било је 21 адвокат од којих је било 3 жене и 18. мушкараца. Данас је однос пола пола. Када погледате статистичке податке о броју жена и мушкараца у адвокатури, и даље воде мушкарци због тих ранијих генерација, који су и даље активни адвокати.

Постоји једна изрека у адвокатури "Сваки клијент личи на свог адвоката". Односно када бира адвоката бира га према свом начину размишљања, и по препоруци, али првенствено према оном што он сматра да му треба и ко може да му помогне.

Није ни у једном послу жени исто као и мушкарцу, али то није препрека да се не успете у адвокатури. Важно је да сте вредни, амбициозни, упорни и истрајни у својој замисли. У адвокатури је најважнији протек времена. Ништа не долази брзо, најмање 5. година треба да прође да би се видели неки резултати и ви доказали, јер вам треба најмање 5 година за било коју парницу да је завшите а камоли шта друго. Али поштен рад, понашање по кодексу, стално усавршавање увек даје резултате, и то нема везе да ли је неко мушкарац или жена.

КОМЕНТАТИ ПОЛАЗНИКА ОБУКЕ:

Иван Јевтић, Пожаревац

Обуку за припрему правосудног испита, који је одржана на Академији у периоду од 09.03.2016. године до 22.06.2016. године, помогла ми је пре свега да извршим рекапитулацију теоријских знања које сам стекао на Правном

факултету у Нишу, тако и да обновим материју коју сам обрађивао спремајући се за правосудни испит претходних месеци кроз законске прописе и приручнике предвиђене за припрему испита. Поред напред изнетог, нагласио бих да су ми излагања предавача посебно помогла да поједине теоријске институте са којима се нисам сусретао у практичном раду, схватим на свеобухватнији и јаснији начин."

Уписан у Адвокатску комору Пожаревац, 01.07.2013. године.

принципал: адвокат Иван Стефановић

адв. приправник Марко Влаисављевић, Београд

На самом почетку свог обраћања желим да се захвалим Андреји Бошковић на афирмативној причи о значају семинара за сваког младог правника који се упушта у подухват полагања правосудног испита.

Даље, истакао бих да нисам присуствовао семинару од почетка (јер сам сазнао за семинар тек пред сам крај), што ме није одвратило да одем и присуствујем.

Мени је време проведено на семинару значило, у смислу да сам се сусрео са другим колегама које муче иста питања и дилеме као и мене, а свакако сви имамо исти циљ.

Посебно бих нагласио да су предавачи на семинару заиста предусретљиви и да су увек одговорили на постављена питања, а значајним сматрам да су од полазника семинара тражили да активно учествују.

Неко посебно освртање на детаље препустићу оним колегама који су семинару присуствовали од почетка.

Свакако, семинар сматрам одличном идејом, и придружујем се колегама који имају речи хвале.

Такође, захваљујем се свим предавачима и верујем да ће идеја о организовању семинара у будућности опстати.

адв. приправник, Андреја Бошковић

Када сам добила информацију да ће се одржати бесплатна обука за спремање правосудно испита, била сам у исто време срећна и скептична. Срећна, јер је омогућавањем обуке показано да ми, приправници, нисмо бројеви легитимација заведених у именик различитих Адвокатских комора, већ да коморе кроз Адвокатску академију желе да нам помогну да што лакше и брже савладамо правосудни испит како би постали будући адвокати. Скептична сам била поводом речи "бесплатно", јер када се тако каже мале су шансе да ће бити квалитетно. Очекивала сам, честу промену предавања, недолазак предавача или предаваче који нећу умети да пренесу своје знање. Међутим, догодиле су се супротне ствари. Предавања су била редовна а предавачи инзваредни. Предавачи су се трудили да поред излагања материје за правосудни, дају нам поучне и корисне савете из адвокатуре. Размењивали смо информације и покушали да заједно дођемо до решења. По мени, највећи успех ове обуке односи се на њено територијално простирање. Јер се тежи да се и адвокатским приправницима ван Београда омогући да се у њиховим градовима одржава бесплатна обука за полагање правосудног испита.

Предавачи на семинару:

Кривично право: адв. Владимир Маринов, адв. Божидарка Стојаковић, адв. др Вељко Делибашић, адв. Југослав Тинтор, адв. Јасмина Микић, адв. Александар Поповић, адв. Александар Ђорђевић, адв. Ђуро Чепић.

Грађанско процесно право: адв. Војкан Симић

Закон о извршењу и обезбеђењу: адв. Мирјана Димиртијевић

Наследно право и Породично право, адв. Петар Учајев,

Грађанско право- општи део: адв. Љубица Томић

Радно право и Стварно право: адв. Јасмина Милутиновић

Уставно право: адв. мр Данило Пашајлић

Управно право: адв. мр Петар Крчмар

Међународно приватно право: адв. др Владимир Ђерић и адв. др Мирослав Пауновић

Привредно право: адв. др Мирослав Пауновић, адв. Весна Живковић, адв. Милана Козомара, адв. др Јелена Газивода.

Облигационо право: адв. Ненад Војновић

Аутор интервјуа: адв. приправник, Андреја Бошковић

СИСТЕМ ЗАШТИТЕ ПРАВА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ И УЛОГА РЕПУБЛИЧКЕ КОМИСИЈЕ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА У ПОСТУПЦИМА ЈАВНИХ НАБАВКИ

Област јавних набавки је сама по себи довољно нова и непозната и да изазива бројне недоумице чак и међу онима којима је спроводјење тих специфичних процедура и учествовања у њима свакодневица, а поготово међу адвокатима који су однедавно постали активни у пружању правне помоћи у овој области и где се закључује да је ова процедура супротна или битно другачија од логике “класичне адвокатуре”. Због тога а на основу дугогодишњег искуства стеченог на извору праксе у области контроле спроведених поступака јавних набавки, у овом тексту Вам укратко приказујем систем заштите права и улогу Републичке комисије у том систему.

Систем заштите права у поступцима јавних набавки у Републици Србији успостављен је Законом о јавним набавкама („Службени гласник Републике Србије“, број 124/2012, 14/15 и 68/15), са последњим изменама и допунама које су ступиле на снагу 12.08.2015. године.

Наведеним изменама и допунама Закона о јавним набавкама, процедура заштите права у првом и другом степену је у одређеној мери измењена, као и састав Републичке комисије за заштиту права у поступцима јавних набавки.

Републичка комисија за заштиту права у поступцима јавних набавки је образована 2002. године, на основу Закона о јавним набавкама, али је током свог постојања мењала свој делокруг послова, организацију и начин рада, као и састав и начин избор чланова и председника.

Систем заштите права заснован је на принципу двостепености, што подразумева да одлуку о поднетом захтеву за заштиту права у првом степену доноси наручилац (државни орган, орган аутономне покрајине или локалне самоуправе као и правно лице основано у циљу задовољавања потреба у општем интересу које немају трговински или индустријски карактер), док у

другом степену одлучује Републичка комисија за заштиту права у поступцима јавних набавки и њене одлуке подлежу судској контроли у управном спору.

Дакле, Републичка комисија у другом степену решава спорове настале између наручилаца и понуђача и санкционише утврђене неправилности у поступцима јавних набавки. Својим решењима Републичка комисија би, по мом мишљењу, требало и да едукује странке у поступку заштите права, посебно наручиоце, који су дужни да поступе по налогу Републичке комисије који је дат у решењу.

Најпре, поступак заштите права се покреће подношењем захтева за заштиту права наручиоцу, уз истовремено достављање копије захтева Републичкој комисији, која има форму обавештења да се пред наручиоцем води поступак заштите права. Поднети захтев за заштиту права не задржава даље активности наручиоца у поступку јавне набавке (члан 150. Закона), као што је то био случај до ступања на снагу измена и допуна Закона. Након претходног испитивања испуњености процесних претпоставки, наручилац има неколико начина да поступи по поднетом захтеву за заштиту права, наравно, кад утврди да је исти благовремен, уредан и поднет од стране активно легитимисаног лица, а то су: да усвоји захтев за заштиту права решењем или да достави одговор на поднети захтев за заштиту права са комплетном документацијом Републичкој комисији на даљу надлежност.

Изменама и допунама Закона уведена је нова могућност за подносиоце захтева, којима решењем наручиоца нису усвојени сви наводи захтева за заштиту права, а то је да се писаним изјашњењем обрате Републичкој комисији и на тај начин установе надлежност Републичке комисије да одлучује у другом степену у погледу оних навода захтева које је наручилац одбио својим решењем.

Након достављања одговора на захтев за заштиту права или пријема писаног изјашњења о наставку поступка заштите права, поступак заштите права се у другом степену води пред Републичком комисијом. Републичка комисија најпре утврђује испуњеност процесних претпоставки за одлучивање

о поднетом захтеву за заштиту права, па након утврђене испуњености истих, решењем усваја захтев за заштиту права као основан, у целини или делимично поништава поступак јавне набавке или одбија захтев за заштиту права као неоснован.

Напред наведено представља поједностављени приказ двостепеног поступка заштите права, који само наизглед, не представља компликовану процедуру. Републичка комисија је дужна да о захтеву за заштиту права одлучи решењем у року од 20 дана од дана пријема комплетне документације потребне за утврђивање чињеничног стања и одлучивање. То значи да је неопходно сагледати све чињенице и доказе као и све околности предмета конкретног поступка јавне набавке и све његове специфичности, што су одлике једног судског поступка, и то за само 20 дана. Републичка комисија и јесте устројена као „квасисудски орган“, по правилима и принципима судског одлучивања, или, ако посматрамо смисао релевантних Директива о јавним набавкама и правним лековима, устројена је као трибунал, али са значајном разликом - а то је да су рокови у судским поступцима и дужина трајања одлучивања у поступцима пред судовима, очекивано, значајно дужи у односу на изузетно вредне, специфичне и хитне поступке јавних набавки (а сви су хитни), о којима би једини орган у Републици Србији са таквом надлежношћу, бар по слову Закона, требало да донесе одлуку за 20 дана. Тај рок би требало испоштовати иако то врло често није случај када предмет оде на надлежност Републике комисије, јер процедура јавних набавки не трпи одлагање, рокови у оквиру којих се спроводи су изузетно кратки и истеком буџетске године наручиоци који нису успешно спровели поступке губе планирана средства а понуђачи, са друге стране, извесну сигурност и континуитет стабилног пословања.

Уз све наведено, треба истаћи и бројна типично судска овлашћења која је Републичка комисија добила у своју надлежност Законом из 2013. године, а то су поништење уговора, вођење првостепеног прекршајног поступка за прекршаје предвиђене Законом о јавним набавкама као и подношење тужбе за утврђење ништавости уговора. Поред наведених посебних овлашћења, Републичка комисија прати и контролише спровођење и извршење својих одлука, новчано кажњава наручиоце и одговорна лица наручиоца и утврђује

злоупотребу захтева за заштиту права. Такође, Републичка комисија одлучује и о закључењу уговора у случају сукоба интереса, одлучује о жалби против закључка наручиоца, о предлогу наручиоца да поднети захтев за заштиту права не спречава доношење одлуке, односно закључење уговора или оквирног споразума и одлучује о предлогу подносиоца захтева за заштиту права да се забрани закључење или извршење уговора о јавној набавци. Све ове процедуре захтевају висок степен познавања система јавних набавки од стране учесника у поступцима.

Републичка комисија је, такође, Законом о јавно – приватном партнерству и концесијама одређена као надлежни орган који води поступке заштите права у поступцима доделе јавног уговора, у складу са правилима Закона о јавним набавкама, будући да је поступак избора приватног партнера заправо поступак јавне набавке.

Објављивање донетих одлука Републичке комисије на званичној интернет страници и Порталу јавних набавки представља добар механизам да се рад тог органа учини транспарентним и неспорно је битан инструмент праћења правне праксе који је веома користан како наручиоцима тако и понуђачима, а и адвокатима. Дакле, све одлуке Републичке комисије, без обзира на пропис на основу кога су донете (Закон о јавним набавкама ("Сл. гласник РС" бр. 116/2008)) или Закон о јавним набавкама ("Сл. гласник РС" бр. 124/2012)) објављене су на интернет страници Републичке комисије (www.kjn.gov.rs), а одлуке донете на основу одредаба важећег Закона о јавним набавкама („Сл. гласник РС“ бр. 124/12) су објављене и на Порталу јавних набавки (<http://portal.ujn.gov.rs>).

Транспарентности и правној сигурности у овој специфичној области би додатно допринело заузимање и објављивање усвојених начелних правних ставова Републичке комисије, законског овлашћења тог органа од непроцењиве важности за рад и поступање државног и приватног сектора. Међутим, у претходних годину и по дана ни један нови начелни правни став није објављен, а како је пракса једина заиста релевантна да покаже ефекте измењеног Закона о јавним набавкама, остаје да заинтересована јавност

прати објављене одлуке и сама процењује да ли је систем јавних набавки након измена Закона побољшан или не.

Како су поједини институти након измена Закона предвиђени на суштински другачији начин од одредби које су важиле до измена Закона (на пример: суспензивно дејство захтева за заштиту права, активна легитимација за подношење захтева за заштиту права у фази пре истека рока за подношење понуда, одлука одговорног лица наручиоца да самоиницијативно настави активности и закључи уговор без обзира на поступак заштите права који је у току итд.), неопходно је праћење одлука Републичке комисије ради упознавања са начином на који Републичка комисија тумачи и спроводи Закон о јавним набавкама, као и све остале посебне прописе који су у вези са предметима јавних набавки.

Све наведено је, сасвим јасно, нарочито важно и са становишта адвокатуре, која поред неопходног искуства у овој области, првенствено путем стручног сагледавања праксе и тумачења релевантних прописа из ове области, може значајно да унапреди и помогне како привредним друштвима која учествују у поступцима јавних набавки тако и наручиоцима који их спроводе и контролишу, а и самој Републичкој комисији у лакшем и бржем проналажењу решења у специфичним питањима.

Аутор: адвокат Александра Литричин

СУДСКОЈ АДМИНИСТРАЦИЈИ

(сећање на Миру Мостарац)

У ранија времена, ово што делом данас раде Јавни бележници, радили су судски референти овере .., судска администрација.

Старија гарда се сећа Мире и Љиље из Другог суда,

Марјана из Првог,

Вере и Стеве из Петог и

Мире Мостарац из Трећег.

Мира Мостарац је на жалост преминула

и о њој ће бити овај текст ..

Сви су знали да у Трећи у Тимочкој не треба ићи,

јер Мира на овери све у документу подвлачи оловком,

и увек нађе неку сметњу,

покој јој души иако је њен посао био да овери потпис,

пошто за садржину и онако није била компетентна ..,

а углавном се радило о уговорима.

И тако једног дана дође кум председника Трећег суда

са пуномоћјем које жели да изда адвокату за развод.

Тражи од свог кума да овери преко реда,

јер код Мире је увек била пуна сала .., док она све то прочита ..

Председник суда каже свом куму, ево, звао сам је,

сиђи доле прозваће те, али те молим, она је мало незгодна,

шта год да ти каже, ти се само смешкај и ћути ..

И сиђе тако председников кум, Мира га прозове ..,

он се пробије кроз гужву и приђе шалтеру,

дода јој пуномоћје кроз шалтерски отвор,

Мира узме, и по свом познатом обичају

крене оловком да подвлачи ..

Подигне Мира поглед ка куму, он се насмеши ..

Настави Мира да чита, подигне опет поглед ка куму,

он се опет насмеши ..

И ту Мира стане, устане од стола,

изађе из своје просторије ка шалтер сали

и пред гомилом људи каже куму:

- Шта је, теби је развод смешан ?

Таква је била та госпођа, а ја сам је волела.

Мене није имала због чега да врати ;)

Судској администрацији желим да поручим следеће,

Погрешан је тихи штрајк који се ломи на људским правима,

јер ломите људе који су ви и ја (ми).

Исправно је формирати захтев који је артикулисан и образложен.

Будите одговорни као Мира Мостарац.

Аутор: адвокат Мирјана Милић Дрвеница

ПРИСТУПНИЦА ЗА АДВОКАТСКЕ УСЛУГЕ

Револтиран агресивношћу "Јустиција системи" д.о.о. морам у неколико речи да изнесем своје гледиште онога што се дешава иза ове завесе која се тренутно зове "Јустиција системи" д.о.о.

Пре свега мислим да су колеге које су реаговале на агресивну рекламу неке фирме која покушава да се постави као посредник између грађана и адвоката у праву, те да сви морамо бити свесни да је ово класичан покушај умањења самосталности, независности, угледа и ауторитета једне професије као што је адвокатура.

Пажљиво сам прочитао саопштење са прес конференције од 21.06.2016. године где је на помпезан начин представљен будући рад ове фирме која ће да спроведе јединствен и нови систем правне заштите.

Ако се обрати пажња, главни акценат је на пружању услуга као што су правни савети, уговори, предлози за извршење, приговори на предлоге за извршење, предлози оставина, поступци пред катастром, пред АПР, опомене, захтеви за накнаду штете, приговори на одлуку осигуравајућег друштва, овлашћења, вансудска поравнања...

Ове и друге погодности ће се клијентима обезбедити кроз правне услуге које ће пружати адвокати које обезбеђује "Јустиција системи" д.о.о.

Кроз овакву понуду се пре свега адвокатура потискује у услужне делатности, што је већ системски и започето кроз припреме за измену Закона о адвокатури, а ако погледамо чл. 3. Закона о адвокатури, видећемо да се адвокатура бави пружањем правне помоћи, а не услугама.

Понуду коју таксативно набрајају гласноговорници "Јустиција системи" д.о.о. је преписан и маркетиншки прилагођен чл. 3. Закона о адвокатури.

Надаље, у великој сали медија центра грађани су обавештени да ће кад стекну право на обезбеђивање правне подршке у сваком тренутку путем сајта или телефона моћи ово право и да остваре.

Овакав начин би могао да се оствари у идеалној ситуацији где клијент све папире које има пошаље скениране, довољно је елоквентан и образован да путем телефона објасни шта га мучи, након чега би практично без контакта са странком и обављеног детаљног разговора била пружена правна услуга.

Грађанин треба да узме здраво за готово информацију коју добије, а да није ни видео ко ће га заступати или представљати, а неко ће поступати по захтеву, а да није обавио разговор са клијентом.

Да не спомињем област кривице или породичних односа, где постоји однос поверења између адвоката и грађана, однос непосредности и обавезе чувања професионалне тајне.

Нејасно је ко ће у овој "Јустиција системи" д.о.о. вршити "тријажу" и одредити ко је од ангажованих адвоката довољно способан да води предмет на задовољство корисника "услуге". Шта ће бити ако грађанин не буде задовољан пруженом "услугом", да ли ће онда ангажовани адвокат бити на мети или "Јустиција системи" д.о.о.

Свима је јасно да овакав вид посредовања представља узимање новца без било какве сигурности и извесности да ће посао бити реализован онако како клијент очекује.

Међутим, оно што ми је на овој конференцији највише "запало за око" је управо резултат независног друштва за истраживање тржишта Партнер Ресерч Солутионс , где се наводи да само 24% грађана Србије верује адвокатима.

Не желим да улазим у начин прикупљања узорка и поступак на основу кога су ови истраживачи дошли до резултата, али морам да истакнем да је нејасно како овакав податак може допринети да се спроведе јединствен и нови систем правне заштите.

Потпуно је нејасно како "Јустиција системи" д.о.о. може да изнесе овакве податке, а потом да исте те адвокате нуди грађанима као шансу за решавање њихових проблема уз њихово посредовање.

Како ова "стартуп компанија" основана 21.06.2016. године са уписаним новчаним капиталом од 1000 динара може бити већи гарант правне сигурности било ком грађанину од адвоката који од приправничких дана гради свој ауторитет на знању, самосталности, независности и пре свега

поштовању Устава и Закона штитећи права и пружајући правну помоћ сваком ко је затражи???

И на крају, на нама адвокатима је да заштитимо своју професију и себе лично, а једини начин је да игноришемо позиве и приступнице које нам шаљу како би им показали где им је место.

Аутор: адвокат Бошко Арсенијевић, Нови Сад

(НЕ)ОВЕРЕНА ЛЕГИТИМАЦИЈА

Судија појединац отвара главну расправу, објављује предмет расправљања и утврђује ко је приступио расправи:

за тужиоца: пун. адв. М.С. по пун. у списима, за кога се јавља адв. приправник А.Б.

судија: Да ли Вас има у пуномоћју?

адв. приправник: Не. Имам легитимацију. Позивам се на члан 88 ЗПП, став 3.

судија: Дајте ми на увид. Ваша легитимација није оверена за 2016. годину. Немате право да приступите рочишту.

адв. приправник: Где пише да треба да буде оверена легитимација?

судија: констатује се да су на рочишту приступили (уноси се у записник):

за тужиоца: нико, пуномоћник уредно позван.

за туженог: нико, уредно позван.

остала лица: адв.приправник А.Б. Предаје суду на увид адв. лег. са роком важења до 2015. године

РЕШЕЊЕ

Тужба се сматра повученом.

адв. приправник: Желим копију записника.

судија: Немате право. Изађите из суднице.

Истог дана адв. приправник подноси молбу председнику суда да му пошаљу копију записника са главне расправе.

Закон о парничном поступку, (члан 149)

Странке, њихови заступници и пуномоћници имају право да прегледају, фотокопирају, фотографишу и преписују спис парнице у којој учествују.

Другим лицима која имају оправдан интерес дозволиће се радња из става 1. у погледу појединих списа.

Закон о парничном поступку,

враћање у пређашње стање (чл.109-114)

члан 109.

Ако странка пропусти рочиште или рок за предузимање неке радње у поступку и услед тога изгуби право на предузимање те радње, суд ће тој странци на њен предлог да дозволи да накнадно изврши ту радњу (враћање у пређашње стање) кад постоји оправдани разлози за пропуштање.

Достављањем копије записника са гл. расправе и Решења о повлачењу тужбе, подноси се предлог за повраћај у пређашње стање. У међувремену легитимација је оверена и потврда из АКБ је добијена.

Закон о адвокатури

решење о упису и приправничка легитимација (члан 57)

На дан положене приправничке заклетве, надлежна адвокатска комора доноси решење о упису у именик адвокатских приправника и издаје приправничку легитимацију.

На приправничку легитимацију сходно се примењују одредбе члана 10. овог закона.

Решење о упису и адвокатска легитимација, (члан 10)

Адвокатска комора, на дан положене адвокатске заклетве, доноси решење о упису у именик адвоката и издаје адвокатску легитимацију.

Адвокатска легитимација служи као доказ својства адвоката.

Адвокатска легитимација садржи име и презиме адвоката, његову фотографију, редни број и дан, месец и годину уписа у именик адвоката, као и друге податке од значаја за утврђивање својства адвоката предвиђене општим актом адвокатске коморе.

Повраћај у пређашње стање није дозвољен. Изјављена је жалба. Почетком јула донето је Решење да се усваја предлог тужиоца и дозвољава враћање у пређашње стање. Рочиште још није заказано. Безпотребно изгубљених 10 месеци а можда и више. Овакав поступак судије отворио је бројна питања:

У Закону о адвокатури није наведено да је потребно да легитимација буде оверена. Чак и да пођемо од претпоставке да легитимација треба да буде оверена, поставља се питање “Да ли је оверена легитимација у исто време и важећа?”

У образложењу жалбе, позвали смо се на чињенице које нису унете у записник а изречене су на рочишту. Оне се односе да је легитимација важећа јер на легитимацији пише датум издавања, који када се упореди са спорним рочиштем, произилази да није истекло две године приправничке вежбе.

Шта судија треба да пази по службеној дужности? Оверену легитимацију или приправнички стаж?

Навешћу вам два примера:

Пример 1: Оверите легитимацију за целу годину а вама стаж као адвокатског приправника истекне крајем јануара. Да ли предузете радње истеком приправничког стажа са овереном легитимацијом за ту годину спадају у дозвољене радње?

Пример 2: промена принципала (сабирање стажа)

На увид судији покажете легитимацију од садашњег принципала.

Да ли је потребно оверити легитимацију?

Аутор: адв. приправник Андреја Бошковић

СЛУЧАЈ “ЈУСТИЦИЈА”

Адвокат из АКБ-а је/није оштећени и зато (не) може да буде бранилац у кривичном поступку

Као што сви знате, крајем прошле радне недеље Управни одбор Адвокатске коморе Београда је на седници одржаној 08.07. 2016. год, донео је и објавио Саопштење заведено под бројем 3312-1-5/2016 у којем је утврдио да се два привредна друштва баве "у најмању руку недозвољеном трговином а и недозвољеним посредовањем", због чега ће сваког адвокат који буде прекршио захтев УО АКБ да “позове на дисциплинску одговорност у случају супротног поступања од наведеног захтева”. Да сада ја даље не препричавам садржину Саопштења, мислим да се поставља једно суштинско питање. Наиме, ако пођемо од претпоставке да ће ова привредна друштва да наставе свој рад, те да ће у складу са тим председник АКБ-а да поднесе кривичну пријаву због кривичног дела Недозвољена трговина из члана 243. КЗ-а РС. То би пракси значило следеће:

Постоји велика вероватноћа да ће ова два привредна друштва да се обрате адвокатима који су чланови оне исте адвокатске коморе која против њих подноси кривичну пријаву.

Овај след догађаја добија на значају ако се узме у обзир ће АКБ да поднесе кривичну пријаву у својству оштећеног евентуалним кривичним делом, а не у својству неког овлашћеног тужиоца. Међутим пре тог суштинског питања поставља се једно друго питање: Ко је све оштећени овим делом? Да ли је то АКБ или адвокати учлањени у АКБ? чини се да највише разлога има за то да се усвоји неко треће решење па да се констатује да су и АКБ и адвокати учлањени у АКБ "саоштећени" то јест, да су и једни и други оштећени.

Напоследку треба да се каже и ово сваки адвокат као што је познато може да обавља своју делатност на територији целе Србије, без обзира у којој комори био уписан, па би ради тога сви адвокати у Србији могли да се сматрају оштећеним евентуалним делом, но чини се да је то једно сувише експанзивно тумачења, мада не и лишено сваког аргумента како се то на први поглед чини.

Значај овог питања још и више добија на важности када се имају у виду одредбе члана 73. став 3. тачка 1. ЗКП-а који уређујући способност адвоката у кривичном поступку прописује забрану адвокату да буде бранилац, ако је између осталог и оштећени делом због којег се води кривични поступак.

Имајући у виду све наведено, коначно се долази до питања које је повод овог блога: Да ли би адвокат који је члан АКБ-а могао да буде бранилац неког од два поменута привредна друштва у евентуалном кривичном поступку? Да ли би тиме било нарушено право на слободан избор браниоца евентуално окривљеног?

По мом скромном мишљењу не би било угрожено, али признајем има аргумената и за супротно размишљање.

Којем год се решењу приклонили, извесно је да у поменутом Саопштењу нема ни слова о овом питању. За претпоставити је то учињено у нади да до кривичног гоњења неће да дође .

Било како било у неко скорије време на ово питање мораће да се да одговор, јер...сва је прилика да ова два привредна друштва нису изоловани случајеви.

О како бих волео да се варам.....

Аутро: Марко Јовић, дипломирани правник са положеним правосудним испитом

МЕСТО СУДИЈЕ У КООРДИНАТНОМ СИСТЕМУ ДОМАЋЕГ ПРАВОСУЂА

Јако је незахвално са позиције адвокатског приправника, некога коме изнад свега мањка искуства, како животног, тако и у струци, коментарисати превирања у домаћем правосуђу. Конкретно мислим на оно што се протеклих дана дешава, и што ће се тек дешавати у вези са струковним удружењем ЦЕПРИС имајући у виду предстојећу седницу Високог савета судства.

Међутим, оно што ми даје једну сасвим нову перспективу јесте управо та свежина и неко присуство идеала за које сматрам да вероватно у сусрету са стварношћу, таквом каква јесте, нестану после неког времена.

Нећу се упуштати у анализирање Устава Србије нити Закона о судијама јер су то пре мене учинили они много позванији.

Питање које постављам размишљајући на ту тему јесте – Где се у координатном систему српског правосуђа тачно налази судија?

Дубоког сам убеђења да је положај судије у друштву далеко испод онога што би било пожељно и где би судија био сматран интелектуалцем прве врсте и као такав поштован и цењен од стране околине. Међутим, стварност нам показује знатно другачију слику, али верујем да и то није без разлога.

Управо нам примери попут овог који је пред нама протеклих дана показују колико је крхка и нестабилна независност судија, која је сам стожер и упориште судијског угледа и ауторитета.

Наиме, од кога су то судије независне ако још од „реформе судства“ живе у страху да ће се такво нешто поновити?

Од кога су то судије независне ако, попут (бившег) судије Вучинића, трпе последице за своје уставом и законом прописане поступке?

Од кога су то судије независне ако чак постоји и шанса да им функција буде проглашена неспојивом са чланством у удружењу чији су циљеви усмерени на унапређење правосуђа?

Када је извршен удар на адвокатуру, адвокатура је стала раме уз раме и одбранила се. Ако се судије не поведу тим примером врло је упитан статус судије у будућности, посебно узевши у обзир тренутно стање.

Што се тиче случаја ЦЕПРИС чини ми се да оцена Председника Вишег суда у Београду не стоји, јер какво то поверење у судије треба да имамо ми који се у својству адвоката нађемо у судници, ако председник суда изузимањем судије Трешњева износи став да судија није довољан професионалац да поступа непристрасно у поступку у ком је један од бранилаца у истом струковном удружењу правника као и он?

Иако је само по себи преседан и изузетно чудно и неуобичајено то што ће Високи савет судства одлучивати о спојивости судијске функције са чланством у тачно одређеном удружењу, ипак се надам да ће тај орган поступити тако да уздигне интегритет судија, а самим тим и судске власти, као (на папиру) равноправне гране власти и докаже да судије нису писари и послушници него носиоци судске власти и особе значајног интегритета које ће умети да се у правосуђу сутрашњице, када, надамо се, све дође на своје место, заузму заслужене позиције у друштву.

Аутор: Александар Антонић, адвокатски приправник

ПРОУЧАВАШ, ЧИТАШ, ТРАЖИШ И НА КРАЈУ НАЂЕШ

После више мукотрпних покушаја да добијем НБС-Одсек принудне наплате Крагујевац, најзад успостављам везу и питам следеће:

Могу ли да се информишем о једном предмету извршењу?

Врло „љубазно“ настројена службеница осуђивачким тоном и видно изреволтирана чињеницом што ја уопште зовем, као из топа изговара реченицу:

Ако Вам је дужник Република Србија, могу Вам само дати информацију да су сви рачуни РС у блокади до даљњег.

Задивљена њеном способношћу предикције, кажем:

Јесте дужник РС, имате ли податак када ће рачуни бити одблокирани? Прекид везе.

Па да почнемо од почетка...од краја свакако не можемо, јер се крај ни назире када ти је дужник држава.

Тужиш државу јер ти је њен орган проузроковао штету. Дакле, штета је наступила као последица неправилног поступања неког државног органа. Још конкретније, штета је настала услед неоснованог лишења слободе или повреде права на суђење у разумном року, рецимо.

И онда креће борба са државним органима.

Код неоснованог лишавања слободе, дуел најпре креће са Министарством правде. Не можеш га заобићи ни да хоћеш, имајући у виду дужност обраћања истом установљену одредбом члана 588 став 1 Законика о кривичном поступку.

Обраћаш им се и чекаш...чекаш...чекаш...у највећем броју случајева чекаш „Годоа“.

Минимално време чекање је три месеца од дана подношења захтева за накнаду штете, сагласно члану 589 став 2 поменутог закона.

Како те Министарство у највећем броју случајева неће удостојити одговара, јер је, претпостављам, затрпано милионима истих захтева, онда битку настављаш са Државним правобранилаштвом.

Подижеш тужбу против РС, али не мораш бити пророк да би унапред знао садржај изјашњења правобранилаштва на исту. Одговор на тужбу се пише шаблонски и отприлике изгледа овако:

„Тужена оспорава тужбу и тужбени захтев, како основ тако и висину. Предлаже одбијање тужбенох захтева у целости.“

У наставку изјашњења, Државно правобранилаштво углавном инсистира на недопустивости материјализације института новчане накнаде нематеријалне

штете због неоснованог лишења слободе, са посебним освртом на праксу СР Немачке у којој висина накнаде нематеријалне штете износи 25 евра за један дан неоснованог лишења слободе (непоткрепљена тврдња) и на месечну зараду високо образовних припадника најважнијих и најугледнијих професија у РС која износи око 50.000 динара односно чија дневница износи око 2.500,00 динара.

Као неко ко је прво прочитао Устав, а тек потом остале прописе, писмено се изјашњавао на ове наводе и кажеш да ни судска пракса судова РС не предствала извор права у правном поретку РС сагласно члану 142 и 194 Устава РС, а камоли судска пракса богатих и развијених земаља, те са тим у вези додајеш да је апсолутно безначајна чињеница да висина накнаде у Немачкој износи 25 евра по дану, као што је безначајна чињеница да је Апелациони суд Велике Британије издао обавезујуће упутство судовима нижег ранга по коме накнада за први сат неоснованог лишења слободе износи најмање 500 фунти, а за 24 часа 3000 фунти.

Наравно, пишеш трошковник за састав овог и сваког наредног поднеска.

Овакво „препуцавање“ између државе и лица коме је иста та држава повредила Уставом зајемчено право на слободу траје и траје....рочишта се заказују, презаказују, одлажу, одржавају...а то државу много кошта....

Наравноученије, државно правобранилаштво готово без изузетка следи манир оспоравања прима фацие неспорних тужбених захтева и тиме доприноси непотребном гомилању судских трошкова, али се на томе не зауставља. После Пресуде донете у корист лица неосновано лишеног слободе, следи жалба. Не могу а да не кажем да сам виђала жалбе које се састоје из једне прости реченице: „ Пресуду побијамо из свих законских разлога.“

Опет наступа чекање...чекаш одлуку другостепеног суда и када коначно дочекаш правноснажност, осврнеш се и схватиш да је протекло више од две године од момента када си иницирао поступак заштите права, укључујући и узалудно обраћање Министарству правде.

Међутим, држава у највећем броју случајева неће испоштовати парични рок, па ћеш бити принуђен да покренеш извршни поступак где ћеш наравно тражити и законску затезну камату на дуговани износ и трошкове извршног поступка. Таман се надаш да ти је „свануло“, јер држава је најсигурнији

дужник или би бар, теоријски, то требало да буде, већ код писања предлога за извршење застанеш јер си у дилеми који ћеш број рачуна да наведеш. Проучаваш, читаш, тражиш и на крају нађеш.

Суд коначно доноси Решење о извршењу, шаље Закључак о спровођењу извршења НБС-Одсеку за принудну наплату, али се извршење не спроводи дуже време.

Ту се суочаваш са два проблема.

Први проблем је техничке природе и огледа се у чињеници да се службеници Одсека за принудну наплату или не јављају на телефон, или је телефонска линија непрекидно заузета, те данима не можеш добити информацију о предмету извршења. (уз много среће и тону стрпљења, информацију ћете добити позивањем броја 034/307-890).

Други проблем је суштинске природе и тиче се констатације службенице НБС са почетка овог текста: СВИ РАЧУНИ РС СУ У БЛОКАДИ, УКЉУЧУЈУЋИ И РАЧУН ИЗВРШЕЊА БУЏЕТА РС број 840-1620-21 који се води код Управе за Трезор.

Дилема је следеће. Да ли је заиста овај рачун у блокади или пак Одсек за принудну наплату поступа противзаконито, па уместо да извршење спроведе са поменутог рачуна буџета Републике Србије, како је то одређено Решењем о извршењу, извршење спроводи са рачуна конкретног државног органа – нпр. суда или јавног тужилаштва., који су често у блокади?

Наиме, могуће је да Одсек за принудну наплату, ако је у предлогу за извршење наведен јединствени број корисника јавних средстава (ЈБ КЈС), што је по новом Закону о извршењу и обезбеђењу обавезан елемент предлога, по пријему Закључка за спровођење извршења, игнорише наведени рачун буџетских средстава РС и по ЈБ КЈС нађе конкретни орган и спровођење извршења преусмери директно на рачун тог органа., који, понављам, бива често блокиран.

Овакво поступање је противзаконито, посебно имајући у виду чињеницу да су судови и јавна тужилаштва директни корисници буџетских средстава РС.

Јавља се и дилема како је уопште могуће да рачун буџета РС буде у блокади? Па на први поглед делује немогуће, али имајући у виду горе описани начин на који Државно правобранилаштво „штити“ имовинска права и интересе РС, оваква ситуација и није тако незамислива. Штавише, мени се чини и више него реалном.

И на крају, шта год да се крије иза добијене информације од стране службенице НБС, опет дођосмо до чекања. Сада чекамо одблокаду.

Међутим, у свом том чекању, прети опасност од повреде права на суђење у разумном року, јер, инсолвентност државе односно „сиромаштво“ њених органа не представља објективну немогућност која би државу ослободила обавезе да измири своја дуговања благовремено и на одговарајући начин, какав став је заузет у низу Пресуда Европског суда за људска права (видети нпр. предмет Рафаиловић и Стевановић против Србије, представка број 38629/07 и 23718/08).

Ако повреда права на суђење у разумном року у конкретном случају буде и утврђена, право на обештећење може да се оствари, опет, од државе...која је у блокади ...

Аутор: Марија Лазих, адвокат у Београду

РОДНА РАВНОПРАВНОСТ У УПРАВЉАЊУ

Родна равноправност је део људских права. Људска права морају бити гарантована и обезбеђена сваком члану друштва. Без постојања једнаких могућности, услова и границија за поштовање и уживање људских права није могуће замислити једну демократски уређену државу. Управо родна равноправност претпоставља да и мушкарци и жене имају једнаке могућности за остваривање људских права.

У нашем презенту, жене и мушкарци су у великом броју случајева жртве различитих облика дискриминације. На жалост друштвене, политичке, радно правне и многе друге неједнакости су и даље веома заступљене.

Потребно је истаћи да се у ЕУ родна равноправност сматра неопходним условом за остваривање циљева раста, запошљавања и свеукупног напретка друштвене заједнице.

Све неравноправности по основу рода могуће је успешно решити најпре кроз усвајање и након тога кроз активну имплементацију и примену нових приступа у свим областима живота.

Циљ увођења родне равноправности у главне токове је трансформација неравноправних друштвених структура у структуре које су равноправне и правичне и за жене и за мушкарце.

У корпоративном свету уочено је да компаније које имају високу заступљеност жена на водећим позицијама активно раде на томе већ деценијама.

Веома чест случај је да директори који се залажу за родну равноправност не размишљају само у интересу максимизације профита, већ то доживљавају лично. Они су највероватније и сами били жртве дискриминације или су били сведоци исте и њених последица. Морали су веома напорно да раде да би успели и због тога имају жељу да бар покушају, сада када су у могућности да другима учине лакшим пут ка успеху. Ако ништа друго, онда им бар могу отворити врата, која су до сада била забрављена дискриминацијом.

Да би једна корпоративна политика у тежњи ка родној равноправности имала успеха нису довољни само појединачни покушаји директора или појединаца на руководећим позицијама, већ је неопходно у тај подухват укључити цео менаџмент са посебним освртом на ХР део. Али обзиром да све почиње са врха, неопходно је да руководећи људи компаније буди

активни и да имају чврсту веру и жељу за имплементацијом родне равноправности. Успешне компаније констатно раде на родној равноправности уз неопходно вођство ХР-а на три веома важна подручја: развој талентованих жена, планирање наследника и мерење резултата.

У Србији значај економског оснаживања жена и користи које из тога произилазе нико не оспорава, не само из угла женских права него и са становишта економског напретка и саме продуктивности.

Овде се најпре ради о питању правде и једнакости. Јер уколико заиста желимо да имамо пословни свет који ће бити функционалан морамо се борити за једнаку заступљеност полова, а не да из њега изоставимо пола популације.

На жалост у српској реалности, бар оној која се тиче дела формалног запошљавања још увек није остварена једнакост између жена и мушкараца.

Незапосленост жена Србију је позиционирала међу земље са највишим степеном незапослености у Европи што је довело до тога да је положај незапослене жене такав да она има слабе изгледе за стално запошљавање, запошљавање на послове са ниским или нередовним исплатама, ниским и нередовним исплатама накнада за незапослене, те малим шансама за преквалификацију, доквалификацију или професионалну реоријентацију.

На жалост према подацима женско предузетништво се у Србији и даље може окарактерисати као микро јер у скоро 99 % та предузећа упошљавају мање од десет радника и то је углавном пословање које се везује за сектор услуга и оријентисано је на локално тржиште. Разлог томе се осим родне дискриминације може тражити и у чињеници да су се жене касније укључиле у бизнис, али и у томе што се оне чешће опредељују на затварање својих предузећа од својих мушких конкурената, јер се често налазе у

неконкурентном положају услед чега је њихово пословање самим тим тешко одрживо као продуктивно на дуже стазе.

Политика једнаке могућности претпоставља проактиван приступ нарочито од стране државних, покрајинских и органа локалне самоуправе. Неопходно је да приступ буде усмерен на остваривање постављених циљева и претпоставки да жене и мушкарци у стварности и пракси имају и уживају иста права и слободе при чему су лишени било ког облика директне или индиректне дискриминације.

Србија се када је реч о родној равноправности налази на 42. месту од 136 држава света које су биле обухваћене извештајем Светског економског форума.

На овом месту неопходно је истаћи пример добре праксе политике родне равноправности и антидискриминационог приступа по основу рода Универзитетске дечије клинике у Тиршовој улици у Београду која је предузела неопходне мере у складу са наведеном антидискриминационом политиком по основу рода.

У складу са антидискриминационим прописима Републике Србије, Универзитетска дечија клиника је током августа 2014. године усвојила Одлуку о финансијској надокнади трошкова пратилаца пацијената у којој се одређује да се као пратилац пацијента сматра родитељ / усвојитељ / старатељ / хранилац или друго блиско лице из породице, без обзира на пол.

Важно је истаћи да је према подацима међународне организације Интерпланетарне Уније Србија се налази на 23. месту листе држава са највећим бројем жена у парламенту (33,2 %), што је ставља на позицију испред већине држава чланица ЕУ, и испред држава из региона.

Битно је истаћи да је у 2016. години Република Србија постала прав држава ван ЕУ која је увела индекс родне равноправности. Наведени индекс мери напредак у остваривању родне равноправности у следећим областима:

рад (учешће у пословима, подела послова и квалитет послова који обављају жене);

новац (економска ситуација жена и приступ финансијским ресурсима);

знање (достигнућа о образовању, поделе у стопама образовања, константно учење);

трошење времена (усклађивање између посла, бриге о домаћинству и породици, друштвене активности);

моћ (учешће у политици, друштвена моћ и економска моћ);

здравље (приступ здравственим услугама, здравствени статус).

И поред досадашњих законских обавеза, подзаконских регулатива и постојећих добрих пракси компанија, и даље је више него потребно да се корпоративна знања и праксе у Србији додатно унапреде из области женских права и родне равноправности, како би то допринело изградњи снажног узајамног деловања актера из различитих сектора, укључујући државни сектор и цивилно друштво, који ће удруженим снагама активно деловати на плану промоције родне равноправности у својим односима са пословном заједницом.

Промоција родне равноправности у пословној заједници огледа се у програмима који су усмерени на запошљавање жена, од којих је најзначајнији онај који се тиче континуираног образовања и учења током целог живота

Надамо се и верујемо да ће позитиван пример Парламента и Универзитетске дечије клинике следити многи, јер не можемо очекивати да ће неједнакост на основу рода нестати сама преко ноћи, него да је реч о дуготрајном процесу који захтева учествовање сваког појединца без изузетка.

Аутор: Бојана Богојевић, Дипломирани правник – положен правосудни испит

УЛОГА КОРПОРАТИВНОГ УПРАВЉАЊА У ОДРЖИВОМ РАЗВОЈУ

У садашњем тренутку када се тек понеке привреде света суочавају са опоравком од глобалне економске кризе која је задесила све водеће економије света, а самим тиме се само последично прелила на остатак, корпоративно управљање је постало битно за превазилажење тог проблема и један од решења у циљу одрживог развоја коме свака економија тежи.

Када говоримо о Србији, земљама Балкана и осталим транзиторним привредама слободно можемо рећи да економска криза са којом смо се суочавали и која на жалост још није прошла је само донекле последица наведене глобалне финансијске и економске кризе. Тако је превасходно из разлога зато што се привреда Србије развија у врло нестабилним и порблематичним околностима које су карактеристичне за све државе које се налазе у транзицији из планске у потпуну тржишну економију. Такви привредни системи су стално на искушењима због наслеђене и може се слободно рећи недовољно, а у неким деловима апсолутно неизграђене економске и привредне структуре.

Међутим све кризе, а самим тим и економска имају своје позитивне стране, а то је да су оне уствари аларм за промене, који указује да се претходни системи морају реконструисати ради будућег напретка. Позитивни утицај економске кризе могао би се искористити као путоказ за успостављање стабилнијег и надасве одрживог развоја.

Национална стратегија одрживог развоја РС коју је Влада донела за период 2008-2017 одређује одрживи развој као циљно орјентисан, дугорочан, непрекидан, свеобухватан и синергетски процес којим се утиче на све животне аспекте, као што су економски, социјални, еколошки и институционални.

Опште је познато да је добро корпоративно управљање и управљање уопште од виталног значаја за одрживи развој.

Добро функционисање правних и државних институција уз неопходну владавину права је од виталног значаја за добро управљање. Слаб правосудни систем у коме се закони не поштују и не спроводе уз изражену корупцију доводи до поткопавања поштовања владавине права, до свеопште деградације и угрожавају тежњу ка одрживом развоју и напретку.

У складу са напред изложеним неопходно је да се у циљу развоја, пажња и напори усмере ка успостављању функционалног правног поретка у коме ће се санкције за непоштовање законских норми изрицати и надамце примењивати, у супротном бета ризик који утиче на привлачност улагања у одређену земљу у овом случају у Србију ће и даље расти, а самим тим пресликаваће се на раст алфа ризика који директно утиче на квалитет корпоративног управљања у одређеним компанијама које ипак треба да буду главни покретачи превазилажења проблема у којима се налази привреда одређене земље.

Јер како је рекла Јоан Робинсон „Смисао економије се не састоји у конструисању модела, већ у сталном напору да се целокупном човечанству олакша живот“.

Питање које се неминовно на овом месту намеће је како добро корпоративно управљање утиче на одрживи развој?

Добро корпоративно управљање доприноси одрживом економском развоју на тај начин што побољшава пословне резултате компанија и њихову оперативну ефикасност, олакшава, а самим тим и побољшава приступ тржиштима капитала, доводи до умањења трошкова компанија у смислу прибављања капитала и подиже вредност имовине, и доприноси бољој репутацији компаније.

Нажалост, изгледа да мали број друштава заиста схвата дубину и сложеност ове теме.

За почетак неопходно је у одређеним деловима приступити свеобухватном реструктурирању корпоративног управљања што је сложен и веома често дуготрајан процес, коме се ипак да би се десио напредак мора приступити .

Транзициони период националне економије и друштва у целини представља свеобухватно прилагођавање друштва новим и надасве жељеним стандардима. У Републици Србији као жељени стандарди узимају се стандарди Еуропске уније.

Да би одређено привредно друштво опстало на тржишту у новим условима пословања у највећем броју случајева мора потпуно да престане са досадашњом праксом пословања, рада и понашања. Промене које се путем принципа доброг управљања морају увести у циљу прилагођавања новонасталим условима су свеобухватне и захтевају изградњу новог, ефикасног система вредности у пословању у коме ће доминирати квалитет пословања, пословна етика и надасве пословна култура којом је неопходно да одређено привредно друштво и по могућству цео привредни систем одише. У циљу обезбеђења проактивног приступа одрживом развоју гледано кроз призму доброг корпоративног управљања неопходно је ограничене државне односно домаће инвестиције усмерити ка најпрофитабилнијим компанијама.

Побољшање праксе управљања у друштву доводи до побољшања система одговорности, а тиме се ризик да запослени у привредном друштву изврше превару или да послују у сопствену корист значајно смањује.

Да би се све наведене ставке почеле мењати и примењивати неопходан је квалитетан менаџмент који би водио ка правилном корпоративном управљању. Уколико би се активно и одговорно приступило примени наведених решења у превазилажењу постојећих пороблема одрживи развој би у значајном сегменту био осигуран.

Јер као што је рекао Адам Смитх “мало тога је потребно за уздизање земље од најнижег степена варварства до највишег степена обиља изузев мира, ниских пореза и доброг дељења правде; све остало доноси природни поредак ствари.”

Аутор: Бојана Богојевић дипломирани правник са положеним правосудним испитом

О ПРАВДИ, ПРАВИЧНОСТИ, ПРАВУ

Већина правника, чак и Судија и адвоката, вероватно не само да Вам не би дали неке дефиниције ових наизглед свима познатих појмова, већ тешко да би знали и разлике. Наравно ту сам спадао и ја. Но како у животу је битно, ако не сам знати, а оно знати где пронаћи, тако сам читајући неколико књига од аутора који су прилично добро обрадили ове вековне појмове, понешто и сам научио, што бих волео да и Вама укратко предочим. Можда Вам и нешто користи.

Правда. Појам који свима нама означава нешто што можда више каткад припада религији него праву, више Теологији него Правној науци. Улпијан је говорио, правда је стална воља дати сваком оно што му припада. Сваком

по заслуги. Сваком своје. Правда је вечито настојање да се свакоме додели право које му припада. Суум цуице. Морал и правда су појмови који се узајамно прожимају и допуњују. Како је говорио познати адвокат, мислилац, државник и беседник Цицерон: “Нихил хонестум ессе потест, quod иуститиа вацат.“ Ништа не може бити часно чему недостаје правде.

Правичност је идеја правде примењена у пракси. Термин правде би означавао апстрактну идеју, док термин правичност означава примену те апстрактне идеје на конкретне случајеве. Правичност је дакле конкретно оваплоћење правде.

Правичност у себи садржи и практичност. Тако да је итекако примењива у Суђењу, или би требало да буде. Правичност исправља техничке недостатке писаног правила, прилагођава апстрактну норму особености конкретног односа.

Платон је говорио да правичност лечи, понекад тиранина несносног- закона. Тако Суарез каже да правичност исправља закон у ономе његовом делу у којем је због своје општости омануо.

Дакле правичним суђењем постиже се извесна корективана функција, од стране Судије. То је управо оно што су људи и желели од Судије, Судије као часног човека, људског бића, а не још једне програмиране рачунарске машине.

Право упуство за суђење по правичности даје чувени Валтазар Богишић, тако Чл. 3 Општеимовинског законика Црне Горе из 1888, према којем, кад нема потребног правног правила, онда случај треба решити“по општим основима правде и правце“. Подробније упуство даје у чл. 783 Законика.

„У таквоме суђењу судија треба да, оцењујући са сваке стране прилике посла, пази особито на то што часни људи држе да је право, и што је у складу са јавним веровањем и поштењем, без којих не може бити уредна саобраћаја међу људима. И тако судија то све ради по души и савјести, он опет треба да пази, колико је то могуће, и на разум и мишљење народа или разреда људи којима су обични послови те руке“. Коментаришећи ово упуство, наш познати правник Божидар Марковић каже „Богишић је овим упуством навео све битне елементе суђења по правичности: конкретне околности случаја,

објективну друштвену оцену вредности, етичке моменте, рационалан критеријум, и професионална схватања уже групе.“

Примена принципа правичности представља дакле комплексно, али и комплетно суђење.

Кад смо мало загребали по овим појмовима, природно долазимо и до појма-Право.

Опет ни појам права, не може се одмах лако дефинисати. Наиме, поред позитивног права, којег ћемо у наредним редовима детаљније анализирати и објаснити, постоји и појам праведног права, природног права, оно што би позитивно право требало да буде. Иус аесууим, наспрам иус стрицтум.

Позитивно право. То је оно право које важи у једној држави, регулисано актуелним, сада важећим прописима. Позитивно право је обавезно правило друштвеног понашања које стварно важи у једној држави и чије непоштовање повлачи за собом државну санкцију. То су она правила која у једној земљи важе као право, која пријмењују судови. То су формулисана правила владања, закони, уредбе, обичајно право, уговори и судска пракса.

Између правде и позитивног права настаје временом неизбежан несклад услед еволуције друштвеног живота и статичности писаних правила позитивног права.

Жорж Рипер каже да право треба да оствари правду која је једна морална идеја.

Дакле између моралног, праведног и позитивноправног права постоје разлике у обиму и јачини санкције. Морално је најшире. Све што је морално није праведно, а још мање позитивно право. Зато Јелинек каже да право обезбеђује само минимум морала неопходном једном друштву да би могло опстати.

Велики мислиоци су то и сликовито објаснили: „То су три концентрична круга, која имају исти центар, али чији су обими неједнаки, наравно обим права је најужи, обим правде је нешто шири, а обим моралног круга превазилази оба претходна.“

Свет ће засигурно бити лепше место за живот кад потреба за разликовањем ових појмова постане излишна. Када дође до веће морализације права,

односно легализације морала. Кад се правда, правичност, право, стопе у један, један који ће људима чинити живот лакшим и лепшим.

Аутор: адвокат Раде Кнежевић

ЈЕДНОМ РЕЧЈУ АДВОКАТ

Образован, етичан, самосталан и независан, једном речју адвокат

Имамо три отворене теме које су актуелне и изузетно важне за адвокатуру и друштво уопште, и оне ће се из објективних разлога преплитати у овој студији.

Наиме, Србија се налази на путу интеграција у Европску унију, отворено је Поглавље 23, а Акционим планом који је усвојен на седници Владе 27. априла 2016. године и који је донет према препорукама из функционалне анализе у оквиру секције “Приступ услугама правосуђа”, предвиђа се између осталог и да је потребно елиминисати ценовник адвокатских услуга како би се омогућила тржишна конкуренција за пружање правних услуга.

Такође, објављен је и финални извештај Донатана Голдсмита, експерта ПЛАЦ (Полицу анд Легал Адвике Центер) везано за пројекат за анализе усклађености Закона о адвокатури, Статута Адвокатске коморе Србије, Кодекса професионалне етике адвоката и Закона о правосудном испиту са прописима ЕУ, као и Директиве ЕУ које су повезане са положајем адвокатури, које експертско саветовање је ангажовала Влада Републике Србије.

Надаље, најављено је доношење закона о бесплатној правној помоћи који је по Уставу требало да буде донет још 2006. године.

И на крају, у току је јавна расправа међу београдским адвокатима, поводом доношења новог статута Адвокатске коморе Београда.

Увек када говорим о адвокатури, кажем српска адвокатура и увек мислим на свих преко осам хиљада адвоката у Србији и посебно мислим на активне адвокате, јер је познато да се један број адвоката активно не бави адвокатуром, иако су уписани у именике комора.

И данас говорим о српској адвокатури, иако ћу се делом дотаћи предлога статута београдске Коморе. Наиме, та Комора као највећа у Србији по броју адвоката, у многоме одређује судбину укупне српске адвокатуре.

Такође, када говорим о адвокатури, пре свега мислим на интересе самог труста, али увек имам у виду улогу адвокатуре у друштву, која јесте дефинисана и Уставом. Међутим, пре свега имам у виду потребу да сваки грађанин у овом друштву разуме, адвокат је гарант твога права, адвокат је грађанин као и ти, адвокат је образован и посвећен остваривању твога права, нису говорили истину када су те упућивали да адвоката не треба да поштујеш, у једном преживелом систему који одавде изузетно споро одлази. Улога адвокатуре је између осталог, да грађанима ову истину презентује на језику који сваки грађанин може да разуме.

ЕУ правну помоћ види као УСЛУГУ. Дакле, профит и обавезни ПДВ за државу. ПДВ је порез који се додаје на цену услуге са одеђеном стопом и њега држави плаћа далац услуге, али се исти претходно наплаћује од крајњег корисника, односно примаоца услуге. Дакле, услуга поскупљује за износ пдв-а. Да ли је то одрживо у економској ситуацији у којој се Србија тренутно налази и у којој ће се налазити још дуги низ година ? Наравно,

овде мислим пре свега на грађанина појединца чија се права такође гарантују Уставом и конвенцијама.

Како ће грађанин остварити своје право, ако није у могућности да плати награду за правну помоћ.

Бесплатна правна помоћ коју је држава дужна да обезбеди из својих средстава не може да реши овај проблем, јер се иста односи само на одређени слој становништва који не поседује имовину и има минимална примања. Међутим, ако остваривање људских права постане недоступно оним грађанима који не остварују право на бесплатну правну помоћ, реално ће се поставити питање како ће држава успоставити неопходне гаранције.

Али, да се вратимо на препоручену „елиминацију ценовника адвокатских услуга како би се омогућила тржишна конкуренција за пружање правних услуга“.

Закон о адвокатури („Сл. гласник РС“, бр. 31/2011 и 24/2012), који је донет у складу са Уставом Србије, регулише самосталност, независност и јавни значај адвокатуре. Овим законом је прописано да је адвокатура независна и самостална служба пружања правне помоћи физичким и правним лицима, а да се самосталност и независност адвокатуре остварује: 1) самосталним и независним обављањем адвокатуре; 2) правом странке на слободан избор адвоката; 3) организовањем адвоката у Адвокатску комору Србије и адвокатске коморе у њеном саставу, као самосталне и независне организације адвоката; 4) доношењем општих аката од стране адвокатских комора; 5) одлучивањем о пријему у адвокатуру и о престанку права на бављење адвокатуром.

Такође, чланом 23 цитираног закона, који регулише награду и накнаду трошкова, прописано је *да адвокат има право на награду и накнаду трошкова за свој рад, у складу са тарифом, коју доноси Адвокатска комора Србије, *да се висина награде за рад адвоката утврђује у зависности од врсте

поступка, предузете радње, вредности спора или висине запрећене казне, *да се висина награде за одбране по службеној дужности, утврђује актом који доноси министар надлежан за послове правосуђа, *да је адвокат дужан да клијенту изда обрачун награде и накнаде трошкова за извршене радње и издатке за трошкове и *да обрачун о награди и накнади трошкова адвоката представља веродостојну исправу у извршном поступку.

Укидањем адвокатског ценовника како се то наводи у препорукама које је држава Србија добила од својих партнера у оквиру придруживања ЕУ, а у оквиру Акционог плана за Поглавље 23, комплетна садржина претходно цитираних одредби Закона о адвокатури изгубила би свој смисао, јер је препорука да ценовник зависи искључиво од тржишта.

У оквиру извештаја Јонатхана Голдсмитха, експерта ПЛАЦ (Полицу анд Легал Адвице Центер) везано за Пројекат - анализа усклађености Закона о адвокатури, Статута Адвокатске коморе Србије, Кодекса професионалне етике адвоката, Закона о правосудном испиту са прописима ЕУ, као и Директиве ЕУ које су повезане са положајем адвокатуре, наводи се да постоји озбиљан проблем у погледу адвокатских тарифа на нивоу ЕУ, али да исти не потиче из секторских директива о адвокатима као таквих, већ из следећа два извора: (1) примене права конкуренције ЕУ на адвокатску професију – видети предмет Ц-35/99 Мануел Ардуино (19. фебруар 2002) и спојене предмете Ц-94/04 и Ц-202/04 Циполла в. Мелони (5. децембар 2006); оба предмета тичу се утврђивања тарифе од стране националне коморе. Предмети се заснивају на тумачењу члана 101. и 102. Уговора којима се забрањују картели и споразуми којима се ограничава конкуренција, те злоупотреба доминантног положаја. У оба наведена предмета тарифа је сматрана допуштеном, али само због тога што сагласност на тарифу даје влада (што није случај у Србији); тиме је тарифа подведена под изузетак од уобичајене примене начела заштите конкуренције, (2) након одлука у наведеним предметима, Директивом о услугама (2006/123/ЕЗ) је као један од елемената које свака држава чланица мора оценити у односу на одређене критеријуме (забрана дискриминације, нужност, пропорционалност) уведено

и следеће (чл. 15. став 2 (г)): “фиксне најниже, односно највише тарифе са којима се пружалац услуга мора ускладити”, те се у истом извештају закључује да ће бити потребно детаљно испитати систем утврђивања и одобравања адвокатске тарифе у Србији како би се обезбедила његова усклађеност са меродавним правом и сугерише да су скоро све државе чланице одустале од адвокатских тарифа, док су неке евентуално задржале тарифе које одобрава влада у складу са наведеном судском праксом из ставке (1) овог коментара, као и да Немачка има адвокатску тарифу, али је у питању тарифа коју доноси парламент, а не комора.

Овде постављам само једно питање, односно износим своје лично мишљење, а то је да се адвокатска самосталност и независност потпуно суспендују напред наведеним решењима.

Тарифа о наградама адвоката која данас важи у Републици Србији, пружа могућност адвокату и клијенту да сачине споразум о награди, пружа могућност да се награда обрачуна према вредности имовине или спора, а пружа адвокату и могућност да исту награду у случају потребе обрачуна са 50% попушта, док кодекс професионалне етике омогућава да се заступање ако адвокат процени, обави и бесплатно. Дакле адвокати који у Србији делују од доношења закона о правозаступницима у континуитету до данас, сами су се као интелектуалци највишег реда у једном друштву, кроз свој кодекс и ценовник побринули за све ситуације.

Међутим, пре свега треба расправити питање терминологије и суштинског значења речи, односно појма услуга. Услуга по свом облику и садржини претпоставља пре свега бизнис, односно профит, а самим тим и рекламирање као саставни део тржишног пословања. Питање је да ли адвокат сме да се бави бизнисом и да ли адвокат остварује профит у тржишном смислу.

Тржишна конкуренција јесте оно што мора да одликује услугу, а оно што је овде важно, јесте питање шта адвокатура суштински штити, односно да ли она првенствено учествује у економији или је њена улога, како то дефинише

кодекс професионалне етике овог труста, да адвокат у друштву заснованом на владавини права има високи степен професионалне одговорности, као и да иста проистиче из обавезе да адвокат своја знања и способности подједнако посвети клијентима и интересима законитости и правде. Дакле, адвокат је учесник у правном систему државе.

Такође, поставља се питање шта се има у виду када се каже конкуренција правних услуга. Ко још осим адвокатури поседује тај ниво независности и независност уопште, да би могао бити квалификован за пружање правне помоћи? Свака невладина организација је финансирана из неког извора који има своје интересе. Према томе, само и једино адвокат. Зато циљ сваког адвоката мора да буде борба да пре свега не изгуби независност, а задатак државе да правну помоћ обезбеди из реда независних стручњака – адвоката.

Давалац услуге је, са друге стране сервисер који мора да улаже у сопствени маркетинг, јер се суочава са конкуренцијом и учествује у економији државе, па се поставља питање како би један адвокат могао да се укључи у тржишну утакмицу, ако је веран етичким правилима. Више је него јасно да се сугерише повлачење етичких правила пред потребама капитала и то је оно што адвокатски труст у Србији може и треба да спречи.

И на крају, када говоримо о рекламирању, јасно је да се ради о сасвим непримереном приступу адвокатури.

У оквиру извештаја Јонатхана Голдсмитха, експерта ПЛАЦ (Полицу анд Легал Адвице Центер) у оквиру анализе важећег Закона о адвокатури РС, а везано за одредбе о забрани рекламирања, наводи се да члан 24. Директиве о услугама (2006/123/ЕЗ) и чл. 8. Директиве о електронској трговини (2000/31/ЕЗ) не допуштају тоталну забрану рекламирања те да се рекламирање адвоката мора допустити под одређеним условима. У истој секцији се наводи цитат члана 8 Директиве о електронској трговини (2000/31/ЕЗ), а везано за регулисане професије, цитирам „1. Државе чланице морају обезбедити допуштено коришћење комерцијалних саопштења

чланова регулисане професије која у целини или делимично представљају услугу информационог друштва, уз услов поштовања правила струке посебно у погледу независности, достојанства и интегритета струке, професионалне тајне и праведности према странкама и осталим члановима струке“ и „2. Не доводећи у питање аутономију професионалних организација и удружења, државе чланице и Комисија морају подстицати професионална удружења и организације у успостављању кодекса понашања на нивоу Заједнице како би се утврдиле врсте информација које се могу пружати у комерцијалним саопштењима у складу са правилима из става 1.“

Као члан свог професионалног удружења које егзистира као савремена адвокатура установљена Законом о јавним правозаступницима донетим још 28. фебруара 1862. године, а којим је правна помоћ поверена само школованим правницима, већ на основу напред цитиране техничке анализе, осећам се подстакнута на размишљање. Закључујем из измена које нам се сугеришу да не постоје суштинске примедбе на систем који је у српској адвокатури за 154 године изградила сама адвокатура, већ се изричито сугеришу само три ствари. Створите услове за рад европских адвоката према директивама ЕУ, јер ће на тај начин и српским адвокатима бити омогућено да раде у државама чланицама и у складу са наведеним укините адвокатски ценовник, а самим тим и забрану рекламирања. Ово јесте брига за заједничко функционисање правних система у Унији, ово јесте и брига оitrustу али се занемарује брига о грађанину, односно једно од основних људских права, право на правну помоћ овиме се униформише на начин који овом праву није примерен, односно исто се потпуно ставља у други план.

Са друге стране, врло је битно не губити из вида да адвокати сами усвајају свој кодекс те да би држава мешањем у ову област деловања адвокатуре, суспендовала самосталност која је прописана Уставом Србије. Ако би се надаље ишло тако далеко да се у сврху ове врсте препорука мењају и уставне одредбе, односно да сам Устав суспендује самосталност и независност адвокатуре, онда би се основано поставило питање да ли придруживање

Србије ЕУ заједници подразумева и суспендовање, односно смањење нивоа достигнутих људских права.

Врло је важно напоменути да је на основу члана 24 Закона о адвокатури, забрањено рекламирање адвоката, заједничке адвокатске канцеларије и адвокатског ортачког друштва те да исти закон упућује на ближе уређење статутом адвокатске коморе и кодексом, када је у питању забрана рекламирања и допуштени начин представљања. И заиста, у члану 18 Кодекса професионалне етике адвоката („Сл. гласник РС“, бр. 27/2012), који регулише забрану нелојалне конкуренције, наводи се између осталог да адвокат не сме да стиче клијенте нелојалном конкуренцијом те да ће се сматрати да адвокат прибегава нелојалној конкуренцији, нарочито када генерално или мимо услова предвиђених Кодексом нуди бесплатно заступање или заступање за награду нижу од оне која је прописана адвокатском тарифом. Надаље, у оквиру секције недопуштено стицање клијената, чланом 17 цитираног кодекса, а који прописује забрану рекламирања, наводи се да адвокат не сме јавно да хвали своје знање и способности нити да се рекламира те да ће се сматрати да адвокат крши забрану рекламирања, нарочито када: истиче, дели или у јавним медијима, у електронском представљању и у другим публикацијама објављује саопштења којима нуди своје услуге, или када дозвољава да такве понуде буду унете у огласе и рекламни материјал других правних или физичких лица; организује или користи услуге посредника, агената или трећих лица који га рекламирају, а нарочито када у ту сврху договара упућивање клијената са лицима у притвору или затвору и лицима запосленим у полицији, суду, тужилаштву, управи и другим органима власти; даје другоме своје посетнице или бланко пуномоћја ради даље расподеле потенцијалним клијентима; означава канцеларију, њен штампани материјал и друга обележја (табла, печат, меморандум, посетнице) на претерано упадљив и неодмерен начин; даје правне савете у јавним гласилима, на јавним скуповима, или изван канцеларије пред непознатим особама; тражи да буде уврштен у именике, адресаре, каталоге, водиче и сличне приручнике као изузетни адвокат или у

оквиру групе изузетних адвоката; на сензационалистички или самохвалисав начин представља у јавности своје предмете, способности и успехе.

Из цитираних одредаба кодекса адвокатске етике, јасно је да се смисао адвокатуре у складу са нивоом достигнутих људских права у Републици Србији, заснива на пружању правне помоћи заснованом на изузетно високом нивоу етичких правила. У смислу наведеног укидањем ценовника адвокатских услуга “како би се омогућила тржишна конкуренција за пружање правних услуга”, била би угрожена самосталност и независност адвокатске службе. Наиме, сваки адвокат када би био фризер, обућар или пекар, волео би да свој ценовник формира самостално и уз употребу светлећих реклама, али је адвокат зато адвокат што разуме смисао одговорне службе коју у друштву обавља.

Најједноставније речено, ако адвокати изађу на тржиште, одредбе о забрани рекламирања ће морати да буду укинуте, јер тржишно понашање подразумева пре свега истицање својих личних ценовника, којима би адвокати били принуђени да придобијају клијенте. У оваквим условима рада, јасно је да адвокатура аутоматски губи позицију гаранта људских права. Наиме, етички принцип да адвоката може једино да препоручи његов рад, овиме би био суспендован и самим тим адвокату би било дозвољено да у оквиру заступања првенствено има у виду свој лични интерес. То би се наравно догодило омогућавањем стварања нелојалне конкуренције у адвокатури.

Српска адвокатура коју су приликом протеста 2014. године подржале све светске асоцијације адвоката, треба и данас овоме да каже НЕ.

Бесплатна правна помоћ је правна помоћ сиромашним грађанима, коју пружаоцу те помоћи треба да исплати држава. Право на ову помоћ треба да имају физичка лица која држави пруже доказ да нису у могућности да правну

помоћ финансирају, а да им је иста потребна. То су лица која не поседују имовину, а која по правилу немају или имају минималне приходе.

Наиме, чланом 67 Устава Републике Србије (“Сл. Гласник РС”, бр. 98/2006), који регулише људско право на правну помоћ, прописано је да се свакоме, под условима одређеним законом, јемчи право на правну помоћ те да правну помоћ пружају адвокатура, као самостална и независна служба, и службе правне помоћи које се оснивају у јединицама локалне самоуправе, у складу са законом, као и да се законом одређује када је правна помоћ бесплатна. Закон о адвокатури на који упућује Устав постоји, али не постоји закон о бесплатној правној помоћи.

Из предње уставне норме недвосмислено произилази да Устав препознаје адвокатуру као гаранта људског права на правну помоћ те да је суштина пре свега у самосталности и независности адвокатуре као службе. Наиме, људско право на правну помоћ може бити остварено искључиво у условима независности правног стручњака који исту помоћ треба да пружи.

У смислу свега наведеног, закон о бесплатној правној помоћи би требало да регулише само услове под којима се право на бесплатну правну помоћ може остварити, како се то прецизно наводи у Уставу, односно имовински и приходовни максимум, преко којег се право на бесплатну правну помоћ не може остварити. Ово стога што уставна норма јасно прокламује људско право на правну помоћ и ни један разлог не постоји и не сме постојати да бесплатна правна помоћ буде прописана другачије од права на правну помоћ уопште.

Основни гарант права на правну помоћ јесте адвокатура као самостална и независна служба те ако на такву правну помоћ по својој квалитативној садржини имају лица која могу да плате, обавезно је да исти квалитет правне помоћи добију и лица за које ће платити држава. Свако другачије решење би у својој основи било дискриминаторско и самим тим неуставно.

Нацрти закона које у неколико наврата презентује држава Србија, као пружаоце правне помоћи именују разна удружења, Јавне бележнике, па чак и државне органе. Ово је из свих наведених разлога недопустиво и српска адвокатура мора и оваквим решењима рећи НЕ.

Имајући у виду да је српска адвокатура у континуитету егзистирала током читавог периода социјалистичког друштвеног уређења, она није стагнирала у односу на државе чијој унији данас Србија стреми, већ се развијала и на својеврсан начин допуњавала недостатке система. Без обзира на околност што је приватна својина била скрајнута и што није постојала тржишна привреда, адвокатура је и у социјализму била чинилац којим је држава гарантовала грађанима за поштовање људских права. У смислу наведеног адвокати су у Србији израсли у трустовску интелектуалну снагу која је моћна да искаже свој став поводом промена које се нуде, као што то јесте недавно учинила поводом система Јавног бележништва. Ствари су ту биле сасвим јасне. Ја сам адвокат и не желим да будем Јавни бележник, нити желим да допустим да мог клијента држава уз накнаду саветује, посредством Јавног бележника. Ово стога што мој клијент има право да сам одабере адвоката и што мој клијент има право да га саветује независан експерт, који строго брине о његовим интересима. У складу са Уставом и опште прихваћеним нормама о независној правној помоћи.

Узмимо само пример недостатка до данас, закона о бесплатној правној помоћи на коју Устав Србије упућује још од 2006. године, односно изостанак финансирања правне помоћи од стране државе према грађанима који у складу са имовним стањем право на ту помоћ имају. Адвокатура је била та, односно сваки самостални и независни адвокат појединачно, који су ту помоћ пружали и пружају још увек, одвајајући од свог времена и личних ресурса и допуњујући тако годинама, несавршени државни систем. Такође, јавнобележнички део посла за који Јавни бележници данас имају електронски доступне државне базе података, провере статуса непокретности, исправности пратеће документације и сл., у изузетно дугом

временском периоду у Србији су обављали адвокати и то без иједне привилегије у друштву, чак и без посебног шалтера за приступ земљишној књизи. О катастру непокрености који су геодете одавно закључали да и не говоримо. Адвокати су с муком испекли и своје знање и статус у Србији и зато не бих у овом тренутку рекла оно што се очекује, а то је да ће га тешко дати у смислу независности и самосталности која прети да буде угрожена, већ да су адвокати интелектуална снага у чије се искуство и знање треба поуздати. Ово и када је у питању изналажење законских решења и у свим другим областима, а када је у питању област саме адвокатури, чак и Устав прокламује адвокатуру као самосталну и независну службу.

Кратко ћу се осврнути на покушај једног привредног друштва са ограниченом одговорношћу, основаног ради пружања „правне помоћи“ и посредовања у ангажовању адвоката. Старт уп или шта учинити ако желите да страни инвеститор уложи свој капитал у ваш бизнис. Адвокатура није бизнис, већ часна професија пружања правне помоћи и нити је дозвољено, нити потребно било какво посредовање. Ради се наравно о пирамидалној превари те је као такву и треба оставити надлежним државним органима да се њоме баве.

У складу са напред наведеним, наравно да српска адвокатура мора да се развија још више и оно што јој се донекле исправно замера, више приближи грађанима поља свога деловања али то мора да буде учињено већим ангажовањем сваког адвоката у Србији појединачно, у оквиру матичних комора.

На крају овог текста желим да се обратим српским адвокатима, а посебно београдским адвокатима из Коморе чији сам члан 23 године. Није од суштинског значаја за који систем избора ћемо се одредити статутом који усвајамо, већ је од суштинског значаја поимање адвокатске самосталности и независности, стручности и искуства, као и изналажење система којим ће адвокатура у будућности бити довољно моћна и то како бројчано, тако и квалитативно да ову самосталност и независност одбрани.

Господин Никола Селаковић када је изабран за министра правде, био је исувише неискусан да би знао да адвокатска канцеларија није простор и модеран намештај којем се дивио у новооснованим јавнобележничким канцеларијама, већ је адвокат особа од највишег поверења којој клијент ако треба и у скромној соби, поверава све.

Образован, етичан, самосталан и независан и особа од највишег поверења, једном речју твој адвокат.

Истраживање на друштвеној мрежи Твитер

Везано за напред наведене теме добијено је и мишљење грађана и то у добровољној и анонимној анкети која је спроведена на друштвеној мрежи Твитер и у којој је учествовало преко 1000 испитаника.

Наиме, уредник портала Адвокатске коморе Србије, адвокат Александар Н. Ђорђевић је једном приликом рекао да су на овој друштвеној мрежи присутни људи различитих струка и да се ради о људима који прате сва дешавања и у току су са свим актуелним темама те су у складу са тим и једни од најинформисанијих људи у земљи. Из ових разлога питала сам управо твитераше .

Да ли би у случају потребе ангажовали адвоката:

- којег хвале и рекламирају*
- који има добре везе*
- по препоруци да има знање или*
- имају свог адвоката*

Резултат је за мене веома занимљив, јер показује високу свест грађана, као и познавање суштине адвокатуре. Наиме, за хваљене и адвокате који се рекламирају, определило се

свега 4 % испитаника, док би за „везама“ у које верује, досегло 19% испитаника, који су сви анонимно гласали. Изузетно велики проценат (77%) се определио за преостале две опције које подразумевају знање и поверење, а који и према кодексу адвокатске етике српских адвоката данас, једино смеју да препоруче адвоката.

Аутор: адвокат Мирјана Милић Дрвеница

ОПТИМИЗАЦИЈА РАДНЕ СНАГЕ

Пред трендом смањења радне снаге одлучих мало да се позабавим стручно речено оптимизацијом радне снаге. Ова тема ми је нарочито занимљива не само због искуства које имам у поменутој активности него и због тога што већина остаје без својих радних места, а да не зна да су уствари “оптимизовани”.

Оптимизација радних места, пре свега, зависи од потреба производње, односно кретања на тржишту, као и неких других околности које могу директно утицати на растућу или опадајућу потребу за одређеним радним местом.

Радни потенцијал једне фирме није мали и свака је окренута максимизацији профита. Најбитније је да радници који су ангажовани у истој буду распоређени на она радна места на којима ће своје знање и способности искористити на најбољи могући начин.

Када се приступи професионалној оптимизацији радне снаге најбитније је да се објективним тестирањем запослених утврде тачне могућности и потенцијал сваког запосленог у фирми. На тај начин добијени приказ

могућности и способности утицаће на то да се као менаџер не замарате погрешним очекивањима од својих запослених.

Овакава процена на дуже стазе може Вашу фирму спасити неких непријатних догађаја у будућности, као што су губитак позиције на тржишту, штрајк запослених, лоша репутација, а верујем и најбитније ставке, а то је да Вам најбољи и најспособнији радници одлазе.

Мотивација запослених за рад је један од најзначајнијих елемената успешности. Она се разликује од запосленог до запосленог и то квалитативно и квантитативно.

Битно је истаћи да намера оптимизације радне снаге није искључиво усмерена ка смањењу броја запослених него већ искључиво ка трансформацији фирме како би постала ефикаснија, самим тиме и конкурентнија на тржишту, што би на дуже стазе утицало на њен развојни потенцијал.

Уколико се деси да Ви будете “ негативно оптимизовани “ односно да будете отпуштени због тога што сте окарактерисани као технолошки вишак , битно је знати да је термин који се сада користи “ вишак запослених “.

Када постанете вишак значи да је потреба за Вашим радним местом код одређеног послодавца престала услед технолошких, економских или организационих промена у предузећу.

-технолошке промене указују да је радно место на коме запослени ради постало непотребно због промена насталих услед увођења одређених технолошких иновација;

-економске промене означавају финансијске проблем са којима се суочава послодавац услед којих није у могућности да задржи све запослене који су до тада радили;

-организационе промене означавају било коју врсту реорганизације која представља један од модела организовања фирме ради изласка из кризе.

Запослени у случају да је постао “ технолошки вишак “ има права да искористи преостали годишњи одмор и то цео одмор за ону календарску годину у којој је проглашен као вишак. Ако му послодавац не омогући напред наведено право, запослени има право на накнаду штете за неискоришћени годишњи одмор до чега је дошло кривицом послодавца.

Запослени има право на исплату отпремнине, коју му је послодавац дужан исплатити пре отказа уговора о раду, што значи да се уговор о раду не може отказати пре исплате отпремнине. Висина отпремнине се утврђује општим актом или уговором о раду и не може бити нижа од трећине зараде запосленог за сваку навршену годину рада у рандом односу код послодавца код кога се остварује право на отпремнину.

Запослени не може да оствари право на отпремнину за исти период за који му је већ исплаћена отпремнина код истог или другог послодавца.

На самом крају запослени има право да преузме уредну документацију која се односи на његов престанак радног односа, која подразумева Решење о престанку радног односа, уредно закључену радну књижицу и потврду о искоришћеном годишњем одмору.

Запослени има право да му у складу са општим актом и уговором о раду буду исплаћене све неисплаћене зараде, накнаде и друга примања која је оставарио до дана престанка радног односа .Ове исплате послодавац је дужан да изврши најкасније у року од 30 дана од дана престанка радног односа запосленог.

Закон о раду прописује да „сва новчана потраживања из радног односа застаревају у року од 3 године од дана настанка обавезе”. У пракси се дешава да послодавци са својим запосленима закључе тзв.споразуме о

неисплаћеним зарадама, којима се обавезују да ће наведене зараде исплатити у неком будућем периоду. На овака начин послодавци сматрају да су себе заштитили у споровима до којих дође и истичу приговор застарелости. Судска пракса је заузела другачије становиште и овакав споразум се сматра признањем дуга од стране послодавца, што доводи до прекида застарелости и самим тим, отпочињања новог рока : „Закључењем споразума о регулисању међусобних односа у вези неисплаћених зарада послодавац је учинио писмено признање дуга и тиме учинио прекид застарелости, тако да није протекао трогодишњи рок предвиђен чланом 196. Закона о раду за исплату заосталих зарада, а у вези члана 392. став 6. Закона о облигационим односима“ (Пресуда Окружног суда у Нишу, Гж. 1 771/2009 од 10.7.2009. године).

Битно је навести да према Закону о раду, критеријум за утврђивање вишка запослених не може да буде одсуствовање запосленог са рада због привремене спречености за рад, трудноће, породилског одсуства, неге детета и посебне неге детета. Такође, према Општем колективном уговору запослена жена са дететом до две године у чијем домаћинству просечна примања по члану не прелазе минималну зараду, не може бити отпуштена као вишак.

Послодавац не може донети одлуку о престанку радног односа по основу вишка инвалиду рада који је инвалидност стекао радом код тог послодавца, без његове сагласности, као ни запосленом са одређеним годинама стажа осигурања утврђених посебним, односно колективним уговором код послодавца.

На самом крај битно је закључити да нас је друштвени и привредни развој довео до потребе да у процесе одлучивања и доношења одговорности за пословање компанија укључимо што шири круг запослених. Захваљујући горе наведеном доприноси се рационалнијем искоришћавању расположивих производних средстава и радних способности, те се приступа децентрализацији управљања , што уједно омогућава иницијативу

запослених ка пословном успеху компаније која доводи и до оправдане потребе за оптимизацијом радне снаге.

Аутор: Бојана Богојевић, дипломирани правник са положеним правосудним испитом

ПРАВА ЛГБТ ОСОБА

ЛГБТ (LGBT) је скраћеница за именовање различитих група. Њом се означавају различите сексуалне и полно/родне особе.

Л (лезбејка је жена коју естетски, сексуално и романтично привлаче друге жене, и која са другим женама остварује емоционални, сексуални и партнерски однос.)

Г (геј је мушкарац кога естетски, сексуално и романтично привлаче други мушкарци, и који остварује емотивне, сексуалне и партнерске односе са другим мушкарцима.)

Б (Бисексуалност представља сексуалну склоност ка особама оба пола)

Т (Трансродност је ознака за родне индентитете особа (мушки, женски, оба, ниједан), које се не уклапају у традиционалне бинарне моделе полно/родних подела, односно особа чији родни идентитет није једнак њиховом полу)

Правни оквир:

Устав Републике Сбије ("Сл. гласник РС", бр. 98/2006)

Забрана дискриминације

Члан 21.

Пред Уставом и законом сви су једнаки.

Свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације.

Закон о забрани дискриминације ("Сл. гласник РС", бр 22/2009)

У члану 2, објашњава појмове дискриминације и дискриминаторског поступања, док у лична својства уводи родни индентитет и сексуалну оријентацију. Тешки облици дискриминације налазе се у члану 13 став први а члан 21, говори о дискриминацији на основу сексуалне оријентације. Члан 56. предвиђа казне за такво поступање.

члан 13

1. изазивање и подстицање неравноправности, мржње и нетрпељивости по основу националне, расне или верске припадности, језика, политичког опредељења, пола, родног идентитета, сексуалног опредељења и инвалидитета;

Дискриминација на основу сексуалне оријентације

Члан 21

Сексуална оријентација је приватна ствар и нико не може бити позван да се јавно изјасни о својој сексуалној оријентацији.

Свако има право да се изјасни о својој сексуалној оријентацији, а дискриминаторско поступање због таквог изјашњавања је забрањено.

Члан 56

Новчаном казном од 10.000 до 100.000 динара казниће се за прекршај правно лице или предузетник ако лице или групу лица позове да се јавно изјасне о својој сексуалној оријентацији, односно ако спречи изражавање њихове сексуалне оријентације, у складу са овим законом (члан 21).

Новчаном казном од 5.000 до 50.000 динара казниће се за прекршај из става 1. овог члана одговорно лице у правном лицу, односно у органу јавне власти, као и физичко лице.

Кривични законик Републике Србије ("Сл. гласник РС" бр. 85/2005, 88/2005-испр, 107/2005-испр., 72/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014), 2012. године, допуњен је чланом 54а:

Ако је кривично дело учињено из мржње због припадности раси и вероисповести, националне или етничке припадности, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета другог лица, ту околност суд ће ценити као отежавајућу околност, осим ако она није прописана као обележје кривичног дела.

Закон о јавном информисању и медијима ("Сл. гласник РС", бр. 83/2014 и 58/2015)

Забрана дистрибуције информације или другог медијског садржаја

Члан 59

2) акт непосредног насиља према лицу или групи на основу расе, националне припадности, политичке припадности, вероисповести, сексуалне опредељености, инвалидитета или другог личног својства, а од објављивања информације непосредно прети озбиљна и непоправљива последица чије се наступање не може спречити на други начин.

Закон о раду ("Сл. гласник РС" бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013 и 75/2014)

забрана дискриминације, чл. 18

Забрањена је непосредна и посредна дискриминација лица која траже запослење, као и запослених, с обзиром на пол, рођење, језик, расу, боју коже, старост, трудноћу, здравствено стање, односно инвалидност, националну припадност, вероисповест, брачни статус, породичне обавезе, сексуално опредељење, политичко или друго уверење, социјално порекло, имовинско стање, чланство у политичким организацијама, синдикатима или неко друго лично својство.

Закон о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011

Начело забране дискриминације

Члан 25

Забрањена је дискриминација корисника социјалне заштите по основу расе, пола, старости, националне припадности, социјалног порекла, сексуалне оријентације, вероисповести, политичког, синдикалног или другог опредељења, имовног стања, културе, језика, инвалидитета, природе социјалне искључености или другог личног својства.

Поводом питања образовања, њихова права налазе се у Закону о високом образовању, Закону о ученичком и студенском стандарду као и Закону о младима.

Закон о високом образовању ("Сл. гласник РС", бр. 76/2005, 100/2007-аутентично тумачење, 97/2008, 44/2010, 93/2012, 89/2013, 99/2014, 45/2015- аутентично тумачење и 68/2015)

Право на високо образовање

Члан 8

Право на високо образовање имају сва лица са претходно стеченим средњим образовањем, без обзира на расу, боју коже, пол, сексуалну оријентацију, етничко, национално или социјално порекло, језик, вероисповест, политичко или друго мишљење, статус стечен рођењем, постојање сензорног или моторног хендикепа или имовинско стање.

Закон о ученичком и студенском стандарду ("Сл. гласник РС", бр. 18/2010, 55/2013)

Забрана дискриминације, насиља и злостављања у установи

Члан 36

У установи су забрањене активности којима се на отворен или прикривен начин угрожавају, омаловажавају или дискриминишу групе и појединци по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, узраста, сексуалне оријентације, психичког или физичког инвалидитета, конституције или се подстиче на такво понашање.

Закон о младима ("Сл. гласник РС", бр. 50/2011)

Начело једнакости и забране дискриминације

Члан 5

Сви млади су једнаки.

Забрањено је свако прављење разлике или неједнако поступање према младима, посредно или непосредно, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, верског убеђења, језика, друштвеног порекла, имовног стања, чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама, психичког или физичког инвалидитета, здравственог стања, физичког изгледа, сексуалне оријентације, родног идентитета и другог стварног, односно претпостављеног личног својства.

Постепено успевамо да права ЛГБТ особа уведемо у разне законе, како би им омогућили права и заштиту која им је потребна. У Републици Србији, различитост полова представља један о услова за закључење брака. За сада ЛГБТ особе, кроз институт фраус легис (изигравање закона), склапају брак. Јер стварају вештачку тачку везивања (промена држављанства) у намери да изиграју материјално императивне прописе нашег законодавства. Закључењем таквог брака и тражењем признања стране судске одлуке по Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља, довешће до одбијања признања такве одлуке. Међутим, временом се мењају правила јавног поретка. Јавни поредак увек делује у облику и садржини какви постоје у моменту доношења одлуке, а то би значило да преднацрт Грађанског законика Републике Србије који је у члану 2214, дефинише брак као и Породични закон али са назнаком да ће на јавној расправи свестрано сагледати могућности законског регулисања истополних заједница.

Аутор: адв. приправник Андреја Бошковић

ЕФИКАСНО СУДСТВО

Годинама смо сведоци сталних покушаја државе да правосуђе учини ефикаснијим. Под појмом ефикасност апсолутно сви учесници овог

подухвата подразумевају брзо окончање судских поступака, решавање такозваних старих предмета који трају годинама, а често се помиње и правни стандард установљен Европском конвенцијом о заштити људски права и основних слобода донетом у Риму давне 1950. године: Суђење у разумном року.

Пођимо од те конвенције тачније од члана 6 који носи наслов Право на правично суђење. Он гласи:

”Свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама или о кривичној оптужби против њега, има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом, образованим на основу закона. Пресуда се изриче јавно, али се штампа и јавност могу искључити с целог или с дела суђења у интересу морала, јавног реда или националне безбедности у демократском друштву, када то захтевају интереси малолетника или заштита приватног живота странака, или у мери која је, по мишљењу суда, нужно потребна у посебним околностима када би јавност могла да нашкоди интересима правде.”

Већ из самог текста цитиране одредбе произилази да је толико често данас помињано право на суђење у разумном року у ствари само део једног ширег људског права које се зове право на правично суђење. Правичност је јако тешко дефинисати и оно је више филозофски него правни појам. Многи велики мислиоци су покушали, ни један до данас, није дао довољно јасан одговор на питање шта је правичност. Због тога не желим ни да се усудим да у овом чланку тај појам дефинишем, јер за тако нешто нема ни потребе. Сви ми знамо шта правичност представља и свако од нас би у било ком конкретном случају могао сам да процени да ли је нека одлука праведна или није. Правичност за нас може бити одраз нашег субјективног утиска о неком догађају, а неретко она може представљати и скуп објективних околности које смо кроз искуство сазнали у различитим приликама и на основу којих можемо дати свој суд о томе да ли је нека одлука праведна. Појам правичности је једноставно општепознат.

Видели смо из цитиране одредбе Конвенције да она примат пре свега даје управо правичности, а да је тзв. суђење у разумном року само један од елемената права сваког човека на правично суђење. Због чега се онда веома често говори о праву на суђење у разумном року, а веома ретко о праву на правично суђење? То је питање мог интересовања.

Може ли суђење бити правично ако није окончано у разумном року и може ли окончање суђења у разумном року довести до тога да правичност буде занемарена. Да ли су то два одвојена појма или је ипак како то Конвенција дефинише део једног истог људског права које називамо право на правично суђење? Анлазом цитиране одредбе Конвенције долазимо до закључка да су правичност и разумни рок део једне целине. То је уосталом веома једноставно објаснити тиме да је човеку подједнако важно да му суд суди правично и да се то његово суђење што пре могуће оконча. Правичност је важна због дејстава судске одлуке и судског поступка уопште на права и обавезе човека, а ефикасност (разумни рок) због потребе да неизвесност у нечијем праву траје што краће.

Ако бих вам сада поставио питање да ли вам је важније да се ваш судски поступак што пре оконча или вам је битније да одлука суда коме сте се обратили за правну заштиту буде онаква какву правичност налаже, прецизније у свему у складу са законима, обичајима и моралом, верујем да би већина од вас одговорила да је подједнако важно и једно и друго. Та већина би била у праву!

Ту потребу људи држава мора да препозна уколико жели да заслужено носи епитет правне. Није довољно само мењати системске законе, уводити санкције због непоштовања рокова, ограничавати права учесника у поступку да би се судство учинило бољим. Није довољна пука ефикасност у решавању предмета. Потребно је да се води рачуна и о правичности.

Из упоредноправне праксе знамо да је могуће и једно и друго, а због чега ту добру праксу код нас нисмо успели да успоставимо, је питање за једну ширу расправу. Због тога завршавам речима, за које се надам да ће неко једног дана имати слуха да чује:

”Не треба нам ефикасно судство, ако оно није уједно и правично!”

Аутор: адвокат Александар Н. Ђорђевић

САДРЖАЈ

ИЗ ПЕРА АДВОКАТА	1
Уместо предговора	2
УВОДНА РЕЧ	3
КЉУЧНИ НЕДОСТАЦИ ЗАКОНИКА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ	5
РАЗВОД БРАКА И ПИТАЊЕ ПОВЕРАВАЊА МАЛОЛЕТНОГ ДЕТЕТА	8
ОСНОВНИ ПРОБЛЕМИ ОДБРАНЕ	10
НАКНАДА НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ	36
почетак рачунања камате	36
ПУТ ЖРТВЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ	42
КАКО ОСТАЈЕМО БЕЗ ПРАВА НА ОДБРАНУ	45
ДА ЛИ САМО ЗБОГ ТЕКСТА ЗКП-а ОСТАЈЕМО БЕЗ ПРАВА НА ОДБРАНУ	48
О АДВОКАТУРИ И СУДСТВУ	52
ВЕЛИКИ СРПСКИ АДВОКАТ ВЕЉКО ГУБЕРИНА	57
МЕДИЈАЦИЈА И АДВОКАТУРА - ПРЕДРАСУДА ИЛИ ИНТЕРЕС	59
НОВА ШАНСА ДА ДРЖАВА ЗАВРШИ СВОЈИНСКУ ТРАНСФОРМАЦИЈУ НА ГРАЂЕВИНСКОМ ЗЕМЉИШТУ	63
КАКО ДАЉЕ?	67
ПРАВНА ПОМОЋ ЗА ЖРТВЕ НАСИЉА	69
У СУСРЕТ УСКЛАЂИВАЊУ ПРОПИСА КОЈИ СЕ ОДНОСЕ НА АДВОКАТУРУ СА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ	71
ДАНИ АДВОКАТУРЕ	73
ДА ЛИ АДВОКАТ ПРУЖА ПРАВНУ ПОМОЋ ИЛИ ВРШИ УСЛУГУ?	75
ИЗМЕНЕ ЗАКОНА О ЈАВНО-ПРИВАТНОМ ПАРТНЕРСТВУ И КОНЦЕСИЈАМА	79
ЗАХВАЉУЈУЋИ АДВОКАТИМА СРБИЈЕ	80
СУДСКЕ ТАКСЕНЕ МАРКЕ	82
УПОТРЕБА ЗАПИСНИКА О САСЛУШАЊУ СВЕДОКА ПАИЋ ПРОТИВ ХРВАТСКЕ	85

СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ	87
ЗАМЕЊИВАЊЕ АДВОКАТА	90
О ЈЕДНОМ АСПЕКТУ (НЕ)ЗАКОНИТОСТИ ОГЛАСА ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ	92
ПОЛОЖАЈ АДВОКАТУРЕ ПРЕМА АКЦИОНОМ ПЛАНУ ЗА ПОГЛАВЉЕ 23	95
ФОТОГРАФИЈА КАО АУТОРСКО ДЕЛО	102
МИШЉЕЊЕ ДЕТЕТА – УЗ ОСВРТ НА ПАРАДОКСЕ ДРУШТВА	106
ЗЛОСТАВЉАЊЕ НА РАДУ – МОБИНГ И КАКО ГА ПРЕПОЗНАТИ	111
ЈЕДАН ЛЕП ПРИМЕР - НЕШТО СМЕЛО	115
КАДА ТЕ НАПУСТЕ СВИ, НА КРАЈУ ТИ ОСТАЈЕ САМО ТВОЈ АДВОКАТ	116
БЕСПЛАТНА ОБУКА АДВОКАТСКИХ ПРИПРАВНИКА ЗА ПОЛАГАЊЕ ПРАВОСУДНОГ ИСПИТА	120
СИСТЕМ ЗАШТИТЕ ПРАВА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ И УЛОГА РЕПУБЛИЧКЕ КОМИСИЈЕ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА У ПОСТУПЦИМА ЈАВНИХ НАБАВКИ	128
СУДСКОЈ АДМИНИСТРАЦИЈИ	132
ПРИСТУПНИЦА ЗА АДВОКАТСКЕ УСЛУГЕ	135
(НЕ)ОВЕРЕНА ЛЕГИТИМАЦИЈА	138
СЛУЧАЈ “ЈУСТИЦИЈА”	142
МЕСТО СУДИЈЕ У КООРДИНАТНОМ СИСТЕМУ ДОМАЋЕГ ПРАВОСУЂА	144
ПРОУЧАВАШ, ЧИТАШ, ТРАЖИШ И НА КРАЈУ НАЂЕШ	145
РОДНА РАВНОПРАВНОСТ У УПРАВЉАЊУ	149
УЛОГА КОРПОРАТИВНОГ УПРАВЉАЊА У ОДРЖИВОМ РАЗВОЈУ	154
О ПРАВДИ, ПРАВИЧНОСТИ, ПРАВУ	157
ЈЕДНОМ РЕЧЈУ АДВОКАТ	160
ОПТИМИЗАЦИЈА РАДНЕ СНАГЕ	173
ПРАВА ЛГБТ ОСОБА	177
ЕФИКАСНО СУДСТВО	182

Електронско издање
Адвокатске коморе Србије
Београд
Дечанска 13

”ИЗ ПЕРА АДВОКАТА”

Збирка чланака

Београд 1.10.2016. године

Уредник: адвокат Александар Н. Ђорђевић

Формат: pdf

Забрањено је свако штампање и умножавање